

מחוברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון רי"ז | פרשת וישלח | תשפ"ה

ירושלים			בני ברק			ניו יורק			לונדון		
מסכת השבוע	אילת השבת	בגמ' חס	מסכת השבוע	אילת השבת	בגמ' חס	מסכת השבוע	אילת השבת	בגמ' חס	מסכת השבוע	אילת השבת	בגמ' חס
16:01	17:17	17:54	16:15	17:18	17:50	16:10	17:19	17:41	15:36	16:49	17:03

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:

חשיפה: "הסטייפלער בצעירותו היה לומד בספר 'בת עין' - בכל בוקר" | עמ' י"ב
ווארט מהאור החיים הק': בימות המשיח יתארכו הימים | עמ' ב'
אקטואליה: האם מותר להתפלל לכתחילה 'תפילת ערבית' אחר חצות | עמ' ט'

השבוע בגליון:

פניני אביר יעקב עמ' ה' **מסר אור החיים הקדוש לפרשת השבוע** עמ' ט"ז

מקושרים עמ' כ"א
ובחרת בחיים עמ' כ"ה
מכתלי בית ההוראה עמ' כ"ט

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

אימרה טובה תלוי במי שאומרה

כי יפגשך עשו אָחִי וּשְׂאֵלְךָ לְאָמֶרָה, לְמִי אַתָּה וְאָנָּה תִלְךָ וְלְמִי אַלֶּה לְפָנֶיךָ (לב, יח)

אומרים בשם החידושי הרי"ם, כי שלוש שאלות אלה, הן כמו שלוש השאלות של עקביא בן מהללאל, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון (אבות פרק ג' משנה א'), אולם כשהן נשאלים ע"י היצר הרע, הן מביאות לידי יאוש ועצבות, דאפילו אימרה טובה תלויה במי שאומרה.

ויש להוסיף על דבריו, כי כך כתוב במפורש במדרש שוחר טוב תהלים מזמור י"ט, "תורת ד' תמימה" (תהלים י"ט ח'), אימתה היא תמימה? בשעה שהיא יוצאת מפי תמים, ואימתה היא נאמנה? בשעה שהיא יוצאת מפי נאמן, וזהו כמו שמצינו בתוספתא יבמות שלהי פרק ח': נאין דברים כשהן יוצאין מפי עושיהן.

אמרי שמאי (להגה"ח רבי שמאי גינזבורג זצ"ל) בפרשתנו -

נכון להחזיק הסוכה בטהרה אפילו כל ימות השנה - ולקבוע איזה עתים ללמוד שם

ויעקב נסע סְפָתָהּ וַיֵּבֶן לָוּ בַּיִת וְלִמְקָנָהּ עֲשֵׂה סֶכֶת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמְּקוֹם סְכוּת (לג, יז).

ובדרך הלצה יאמר הפסוק לרמוז שכשאדם בונה בית חדש צריך לבנות סוכה גם כן. וזהו ויעקב נסע סכותה בעת ויבן לו בית.

רק שנכון הדבר להחזיק הסוכה בטהרה אפילו כל ימות השנה ולקבוע איזה עתים ללמוד או להתפלל

(גיטין מג, ב) המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא בן חורין, ופירש"י וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצוות.

ואם כן י"ל, דלכן צוה יעקב אבינו את עבדיו שיאמרו בתחלה "לעבדך ליעקב", דזוהי התשובה 'למי אתה', דהיינו שהם העבדים המביאים את המנחה שייכים ליעקב ואינם נכללים במנחה, ורק אח"כ ימשיכו ויאמרו מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו, דהיינו שלעשו נשלחה רק המנחה, אך הם אינם בכלל המנחה, אלא רק שלוחים להולכתה.

מעשה ה' - [לרבינו רבי אליעזר אשכנזי נפ' בכ"ב סללו שנת ה' שמ"ו] בפרשתנו

הדגשת עבדי יעקב - שהם רק מביאים את המנחה ואינם בכלל המתנה

וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדֹנָי לְעֵשׂוֹ (לביט).

וקשה, דהיה לו לומר "מעבדך יעקב"? וי"ל דהנה כשעשו יראה את העבדים ואת העדרים, יחשוב שיעקב אבינו שלח את הכל אליו, וגם העבדים נכללים במנחה, והרי באמת יעקב אבינו לא היה יכול לתת את העבדים לעשו, כדאיתא במתניתין

שכדאי למלאך להיבראות ולהתפרנס על ידי השי"ת לאלפיים שנה, אך ורק כדי שיוכל לומר שירה לרגע אחד!

והמשיך רבינו, אם האמא שלך היתה מעריכה את הכח של 'אמן' היא שמיה רבא אחד', ברכה אחת, או תפלה או קאפיטל תהילים אחד, היתה מבינה שבשביל זה לבד יש סיבה טובה להקב"ה לפרנס אותה ולכלכלה לאלפי שנים.

כאשר אמרתי לאמי דברים אלו בשם רבינו, היא חשבה וחשבה על זה, ובסוף קבלה את דבריו.

מלים ספורות ופשוטות אלו, הכניסו באשה הכשרה הזאת חזק ואומץ, ובטוחני שחיה עוד עשרה שנים בזכות דברים של רבינו שסיפרתי לה. במחיצת רבינו (עמ' קפא)

ונפלה לידי דכאון ומרה שחורה, שאלות של "למה לי חיים?" הסתובבו במוחה, כי הרגישה בעצמה ששוב אין לה כח ואין לה טעם בחיים כאלו, כל התשובות שבני המשפחה ניסו להשיבה, לא נתקבלו על דעתה.

כאשר התייעצתי עם רבינו הג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל מה לומר לה בכדי לחזק את רוחה, אמר רבינו להגיד לה כך:

לאחר שהתאבק יעקב אבינו עם המלאך, אמר לו המלאך "שלחני כי עלה השחר", ופירש"י, שהמלאך ביקש לחזור לומר שירה היום, מלאך הזה נברא עם כל שאר המלאכים בששת ימי בראשית, כאלפיים שנה לפני הרגע ההוא, והנה אף שאנחנו לא יודעים בדיוק מה היא פרנסתו של מלאך, אך מכיון שכל הבריות מתפרנסים על ידי השי"ת, א"כ גם מלאכים צריכים פרנסה בכדי להתקיים, ורואים אנחנו מזה

בשם, אבל זהו בודאי לא נכון שתיכף אחר סוכות נוהגין ח"ו דרך בזיון בהסוכה ועושין אותה מדור לבהמות, וזהו מרמזו הכתוב כמתמיה ולמקנהו עשה סוכות?! וד"ל.

שארית ישראל (להרה"ק מווילעדניק זצ"ל - שער הזמנים ב')

אלפיים שנה חיכה המלאך שיגיע זמנו לומר שירה...

יְאִמֵר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשַּׁחַר (לב, כז).

סיפר לנו תלמיד אחד: כשאמי ז"ל היתה בת 86 שנה היא סבלה ממחלות ויסורים שונים, הראייה והשמיעה התחילו להיחלש, היא הפסיקה לתפקד

ווארט מהאור החיים הק'

בימות המשיח יתארכו הימים - יום לשנה יחשב

וְאֵלֶּה הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם לְפָנֵי מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (לו, לא). וכתב רש"י דשמונה היו מלכי אדום שמלכו לפני שמלך מלך בישראל, כנגדן העמיד יעקב וביטל מלכות עשו בימיהם, ואלו הן שאול, ואיש בושת, דוד, ושלמה וכו', ובימי שאול כתיב (מ"א כב מח) ומלך אין באדום נצב מלך.

כתב רבינו האור החיים הק': על כן מנה הכתוב שמונה מלכי אדום, לקחת סימן לגאולה העתידה במהרה בימינו שאז יתארכו הימים, והראיה על זה כי כאן מנה מלכי אדום שקדמו למלכי ישראל, ולעומת זה מלכו שמונה מלכים בישראל ולא היה אז לאדום שום מלך.

כמו כן יהיה אחרי הגלות הארוכה שאנו נמצאים בה (ושהוא גלות אדום), ואין בו מלך בישראל, הרי כשיגאל השי"ת את ישראל וימלוך מלך בישראל יתארך מלכותם כנגד כל אותם השנים שמלך אדום בימי הגלות.

אבל הרי קשה להבין - מוסיף האור החיים הק' - דהרי ששת אלפים העולם עומד (עי' עובדה זרה ט). ועד סוף שית אלפין שנין לא נשאר לנו אלא חלק קטן כנגד מה שהם מלכו? אלא ודאי מוכרחים לומר שיאריך ה' ימי טובה, וכל יום יתארך לזמן ארוך עד מאוד ע"כ תוכן דברי קדשו.

יום אחד יתארך למשך חמישים שנה!

והאדמו"ר הזקן מסאדיגורא [בן הרה"ק מרוזין] זצ"ל הוסיף בזה נופך: כדי לקרב הדבר אל השכל יבואר הענין עפ"י משל, למה הדבר דומה, למורה שעות (=שעון) שאנו רואים בו שהגלגל המורה על השעה שהיא הגלגל הפנימי הולכת לאט, עד כדי כך שהאדם אינו רואה איך שהוא הולך. והגלגל המורה על הדקות (-מינוטין) הולכת קצת יותר מהר. והגלגל המורה על השניות (-סקונדעס) הולכת יותר מהר, התופעה הזאת מלמדת אותנו שכל גלגל שמתרחקת מהנקודה העיקרית הולכת יותר מהר.

בדומה לזה אנו מוצאים גם במערכת הגלגלים המקיפים את העולם, יש גלגל שנקרא 'גלגל יומי' שסובב מידי יום ביומו את כדור הארץ, יש גם 'גלגל השבוע', גלגל החודש וגלגל השנה, שמיטה ויובל, וגלגל היובל אינו סובב את העולם כי אם פעם אחת בחמישים שנה.

וטעם הדבר כי גלגל ההולך יותר לאט הוא למעלה במדריגה בעולמות העליונים והוא קרוב יותר אל השכינה, לכן התנועעותו והליכותיו הוא איטי יותר, ועל דרך דוגמה שאנו רואים במלך בשר ודם שכל מי שעומד אצלו וקרוב למלך ירא ממנו לרוץ מפניו ואינו הולך אלא במתינות גדולה מחמת אימת המלך, וכל מי שהוא יותר רחוק מהמלך יכול לרוץ יותר מהר, כמו כן הוא הענין אצל הגלגלים.

והנה לעתיד לבוא כתיב (ישעי' ס, יט) "והיה לך ה' לאור עולם", עוד כתיב (שם כד, כג) "וחפרה בלבנה ובושה בחמה כי מלך ה' צבאו-ת", ממילא יהיה הגלגל היומי קרוב להשכינה כמו היום דוגמת גלגל היובל, ויתירא הגלגל היומי לרוץ מהרה וילך לאט, וממילא יתארכו הימים, ויתארכו ימות המשיח במהרה בימינו עכ"ד.

היוצא מדבריו שבימות המשיח יתארך יום אחד לזמן של חמישים שנה!!

מחבורים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

ואתה אמרת היטב - איטיב עמך:

מצא מצלמה יקרה באטובוס, לא התעצל עשה עבודת חקירה שלימה עד שזכה להחזירה לבעליה - באותו יום הוחזר לו מעיל חדש שלא ידע כלל שאיבד:

לקרוב המשפחה שמתגורר באותה עיר, וביקש ממנו לברר אילו "חדרים" פעילים בעיר. לאחר מכן התקשר לכל "חיידר" כדי לברר אם יש ילדים בשמות האלו בכיתות הנמוכות אצלם...

בתום חיפוש אינטנסיבי מצא את החיידר המתאים. יצר קשר עם המזכירות, והעביר להם את התמונה המשפחתית מ"הרב עובדיה יוסף 19", והתברר שאכן זו משפחה שגרה בעיר, ויש להם בן באותו חיידר... כך חזרה המצלמה לבעליה - שמאוד שמחו איתה!

הסיפור הסתיים? עכשיו הוא רק מתחיל!

באותו יום המשפחה הוחזרה, מקבל האברך טלפון 'שלום... האם איבדת מעיל-חורף שנראה כמעט חדש?' לא זכור לו שאבד לו מעיל, אבל מכיוון שעדיין לא ירד גשם אז הוא לא יכול להבטיח... מיהר לחפש בארונות הבית, ומסתבר שהמעיל היקר אכן נעלם.

מה קרה? ביום פורים הוא יצא לכיוון בית הכנסת כשהוא לא "מפוקס" לגמרי... מכיון שהיה קר, התעטף במעיל. בבית הכנסת היה עוד יין, והוא "התחמם" עד שבדרך חזרה הביתה כבר לא נזקק למעיל, או שכלל לא זכר שלקח מעיל... תכל'ס, אחרי פורים התבהר מזוג האויר ושוב לא חיפש מעיל. הוא כלל לא היה מודע לכך שאיבד את מעילו!

בקור הראשון של החורף הנוכחי הוא היה אמור לפתוח את הארון ולהיחרד: 'איפה המעיל שלי? לאן הוא נעלם?! איזה עגמת נפש הייתה לו! ואיזה סיכוי היה שהוא יזכר ששכח אותו בבית הכנסת בפורים דאשתקד... והנה, באותו יום, באותו יום(!) שהוא טורח להשיב מצלמה לבעליה, מישוהו אחר טורח להחזיר לו המעיל. המוצא "חופר" במעיל, עד שהוא מוצא סימנים שעוזרים לו להגיע לבעליו...

היש לך "מידה כנגד מידה" יותר מזה?

(גליון איש לרעהו)

הוא מתגורר בירושלים, בשכונת 'סנהדריה'. מידי יום הוא יוצא לבני ברק, באוטובוס. באחת הנסיעות, ממש לפני שהוא יורד, הוא מבחין במצלמה שמונחת על המדף ליד הנהג. הוא שואל את הנהג (שאינו מבני ברית): 'של מי המצלמה?' הנהג עונה שמישהו כנראה שכח את זה, והוא צריך להעביר את זה למחלקת אבדות ומציאות. האברך חושב לעצמו: המצלמה היקרה עלולה ללכת לאיבוד שוב, או בדרך למחלקת אבדות ומציאות או במחלקה עצמה. מעבר לשווי של המצלמה עצמה, לפעמים גם יש בה תמונות יקרות ערך שאין להן תחליף. החליט לקחת אותה איתו, ולעשות מאמץ מיוחד לאתר את המאבד.

לאחר שירד מהאוטובוס, פתח את המצלמה והתחיל לדפדף. למרות שהיו שם הרבה תמונות משפחתיות - לא זיהה כלום, ולא אף אחד מהמצולמים. המשיך לדפדף עד שהבחין בתמונה של משפחה מצטלמת, כאשר ברקע קיר-בנין עם הכתובת "הרב עובדיה יוסף 19"...

התקשר לקרובי משפחה שבמשרד שלהם יש אפשרות חיפוש במחשב, והם אמרו שכתובת כזו בעיר חרדית יחסית הם מצאו רק בעיר פלוגית. מכיון שיש לו קרוב באותה עיר, שלח לו במייל את התמונה - אך הקרוב לא זיהה אותם. אז יש כבר קצה חוט, או קצה קרחון, אבל הוא עדיין כלל לא יודע האם המשפחה הזו אכן מתגוררת באותה עיר או רק ביקרה שם...

מכירים את הארונות האלה שיש בכל גן? שורות של מגירות, שעל כל אחת מהן מופיע שמו של ילד אחר. הילדים מניחים שם את ה"עבודות", "צירות" ו"ציורים" וביום שישו יפתחו את המגרה ויצרפו את האוצרות לדף-קשר... באחת התמונות נראה ארון שכזה. אך מה זה קשור לסיפור?

מידוענו החליט שלא לוותר. גם אם זה יאלץ אותו לאתר "מחט בערמת שחת". מעל המגרות של הארון הנ"ל היו רשומים שמות של ילדים. התקשר

ואני אתנהלה לאטי:

הפשרה המעניינת של הרבי מבלוז'וב זצוק"ל, שהרבי מבויאן יקח כעת סנדקאות והוא יקח סידור קידושין בעוד ח"י שנה:

הכל נענו בבת שחוק לשמע דברי קדשו, כי כבר היה זקן ושבע ימים, ואילו הרך הנימול זה עתה נולד... אך הבויאנער רבי קיבל את דבריו ברצינות, ושימש בסנדקאות באותה ברית.

והנה למרבה הפלא האריך הרבי הקדוש מבלוז'וב ימים רבים כנודע, שנפטר בהיותו בגיל מאה שנים, ובהגיע עת חופתו של אותו הבן היה הבלוז'ובער המסדר קידושין בחופתו, לשמחת לב כל המשפחה שזכרו היטב את דברו בברית המילה!

בהיותו כבר למעלה מגיל שמונים, אמר פעם לאדם שהזמינו לברית מילה, ונבצר ממנו להשתתף בשמחתו: לא יכולתי להגיע אל הברית, אבוא בלי נדר לבר מצוה!... ואכן כעבור שלש עשרה שנים, השתתף בשמחת הבר מצוה, כפי שהבטיח!

הוא חי תמיד עם אמונה פשוטה ותמימה, ולא האמין בטבעיות העולם ובהסתכלות אנושית שאדם זקן הוא קרוב נוטה למות... רק הכל בידי שמים! (גל' טיב הקהילה)

סיפר הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א:

מעשה נפלא קיבלתי על טיב מידותיו התרומיות של הרבי הקדוש מבלוז'וב זצוק"ל. בהגיעו פעם להשתתף בשמחת 'ברית מילה' שהוזמן אליה, שמח לפגוש שם את רעהו הרבי הקדוש מבויאן זצוק"ל, שהוזמן אף הוא להשתתף באותה שמחה.

בעל הברית שראה לפניו את שני הצדיקים מגדולי הדור, לא ידע להשית עצות בנפשו, למי יכבד בסנדקאות? הוא ניגש אפוא בדחילו ורחימו אל שני הצדיקים שישבו יחדיו ושוחחו באהבה ורעות כדרךם של צדיקים, ואמר שהיות ושניהם חשובים מאוד לפניו, אין הוא יודע להכריע למי לתת הסנדקאות, ולכן יחליטו הצדיקים בעצמם מי ביניהם יהיה הסנדק.

הצדיקים הסתודדו ביניהם דקות אחדות, כשכל אחד מהם מתעקש לכבד את רעהו, כל אחד טען שחבירו חשוב יותר ממנו ולו יאה כיבוד זה. -

לפתע קם הרבי מבלוז'וב ואמר אל הבויאנער, הרי הכל מודים ש'סידור קידושין' גם הוא כיבוד חשוב... אם כן קחו אתם אפוא את הסנדקאות, ואני אקח את הסידור קידושין!

ואיטיבה עמן:

מאחורי החתונה בחודש חשוון העבר, עומד סיפור של ויתור אצילי בין של כסף ובין של כבוד של אחות מבוגרת לאחות צעירה, וכעת התחתנה האחות המבוגרת באורח השגחה פלאי, הסכיתו ושמעו:

מארה"ב עד ארה"ק... ב"ה נתרצו הצדדים ונגמר הדבר בכי טוב (כאשר ענין הממונות אינו נוגע, כי החתן הודיע וסיפר כמה שווים נכסיו...), וכעת בחודש חשוון תשפ"ה נערכה חתונתם בשטומ"צ.

מלבד מה שנלמד מכאן על כוחה של וותרנות, שהרי מעשה הוויתור עצמו הוא שהביא את השידוך, נראה עוד מכאן, היאך הקב"ה מנהיג עולמו, שכאשר השידוך מיועד מן השמים אזי הוא יעלה ויבוא, ופעמים דייקא 'האפס כסף' הוא הסיבה לגמר השידוך.

(באר הפרשה)

סיפר משגיח כשרות אשר הוא נר"נ להגאון הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ששהה בשבע ברכות שהיה תחת השגחתו בחודש תמוז העעל"ט, בהיותו שם ראה בין המסובין איש נכבד המעיד כי מוצאו מחו"ל, בין השיחים שאל המשגיח את האיש מה הקשר בינו לבני המשפחה, ענה האיש כי הוא 'חתן' לאחות הכלה המבוגרת ממנה.

זה מעשה השידוך, שתי נערות אחיות שכבר עברו את גיל השלושים זה עידן ועדנים, והן בנות יחידות לאב מבוגר שהן מטפלות בו (מאחר שהוא כבר סיעודי), בשטומ"צ הוצע שידוך לצעירה, וכבר התקדמו הענינים,

באחד הימים כאשר המבוגרת המתינה לשמוע כבר בשורות טובות מאחותה הצעירה, והנה לא די שלא שמעה, אלא ראתה שהיא שבה הביתה בפנים נפולות ללא מצב רוח... שאלה את אחותה, מה אירע, מדוע פניך נפולות, ענתה האחות, מן הנראה כי השידוך נופל ומתבטל, מאחר שנשאלה אודות 'ענייני הממונות' וענתה שאביה אינו בקו הבריאות, ואין בידה אלא כספי חסכונותיה בסך מאה וחמישים אלף שקל, ומתוך ה'דין ודברים' נראה שהצד השני מוריד את השידוך. נכמרו רחמיה של האחות הגדולה ואמרה לאחות הקטנה, הרי אני גם מבוגרת מאד, ומי יודע אם אנשא אי פעם, ברשותי סך חמש מאות אלף שקל, הכסף נתון לך, כדי שעכ"פ את תקימי שם ושארית לאבינו, הקטנה לא אבתה להסכים אבל הגדולה הכריחה אותה לקבל ממנה את כל המעות עד הפרוטה האחרונה.

ואכן, שלחו לאמר לצד החתן כי נתרבה הממון... והשידוך נגמר למזל"ט בשטומ"צ.

החתן הנרגש התקשר לאחד מידידיו הדר בארה"ב להיות 'איש טוב מבשר טוב', וגם לקבל ממנו ברכת מזל"ט. בעת שיחתם סיפר לו את כל מעשה השידוך, ועל הכל את מעשה הוויתור העצום של האחות הגדולה, הידיד התפעל מאד ממעשה הוויתור, ומיד על אתר נענה שיש לו ידיד שכבר שנים רבות מחפש את זיווגו והוא בעל אמצעים גדול, וגילו כגיל האחות הגדולה, ונראה לו שמן הראוי להציע שידוך ביניהם. כן עשה, התקשר לאותו חבר, וכה אמר לו, כך וכך הוה מעשה, אינני מכיר הרבה פרטים, אבל מעשה אחד העולה על כולנה ידעתי גם ידעתי ממקור ראשון... כאשר שמע מכך הידיד רבתה התפעלותו מהמעשה, ואמר לידידו, הנה אנכי מזמין כבר עתה כרטיס (טיקט) לארה"ק, אדהכי והכי תברר עבורי עוד פרטים על המדוברת והמשפחה.

הלה הגיע לארה"ק, והחלו להתקדם מבלי שיספר לצד המדוברת שהוא יודע ומכיר במעשה הוויתור, הנערה שידעה שאין לה פרוטה לפרוטה שהרי את כל אשר נתנה לאחותה, חששה בכל העת, מי יודע אולי כשנגיע לפרקי ממונות יתבטל הכל, על כן משהתקדמו הענינים שלחה לאמר כי אין בידה פרוטה לפרוטה, נענה האיש, אכן, הנני יודע מכך, ולא זו בלבד, אלא שדייקא משום כך הרחקתי נדוד

יריד ספרי החסידות
מחירים למטה מעשרה טפחים

4 ספרים ב-100 ₪

3 ספרים ב-100 ₪

**ועוד אלפי כותרים
במחירים היסטוריים!**

מתחם התפילה
חדש! מתחם נושא מקיף ומפתיע

מתחם ההשקות
חשיפת גנים מאוצרות החסידות וספרים חדשים בבלעדיות!

האולם המרכזי
• אבות החסידות • תורת חב"ד • חצרות החסידות • ספרי ילדים • משחקי חסידות לילדים • פרימיום • ועוד

מתחם האוטלט
מאות ספרים מבוקשים במחירי עלות!

בנייני האומה ירושלים י"ז - כ"ב בכסלו | 23.12-18.12

נכנסו עכשיו - www.sifreiorhachaim.co.il

גברים
רביעי י"ח בכסלו (18.12) מ-11:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
חמישי י"ח בכסלו (19.12) מ-11:00 בבוקר עד 3:00 בלילה
מוצאי כ"ב בכסלו (21.12) מ-20:00 בערב עד 3:00 בלילה

נשים
ראשון כ"א בכסלו (22.12) מ-11:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
שי כ"ב בכסלו (23.12) מ-11:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

פנינים על הפרשה:

אדם הרוכזים אחר עצת יצר הרע ונקראים בניו, ושעיר הוא יצר הרע, לפי שעשו נקרא 'איש שעיר' (לעיל כו יא), והוא מצד יצר הרע. אי נמי, שעיר מלשון 'לשעיר' (ויקרא יז ז) שהם השדים, לפי שיצר הרע מבהיל בני אדם כמו השדים שמבהילים בני אדם. וכא לרמזו כאן אלה סבות בני אדם עד שנעשו בני יצר הרע, ויצר הרע הוא המביא חרון אף לעולם, וזהו החרי, מלשון חרי אף. ואלה בני יצר הרע נקראים ישבי הארץ, לפי שמתעסקים וטורחים כי אם לישיבת זה העולם להשיג תאוותם בה, לפיכך נקראים ישבי הארץ:

בתחילה נהנים מהעולם הזה ובסוף מענים בני אדם

וכא לפרש במה נעשו אלה בני אדם בניו של יצר הרע. ראשון הוא לטון, אותיות 'נטל', זה התחלת בני אדם פתויו יצר הרע, בתחלה נוטלים הבלי העולם ומתעסקים בהם. וכיון שמתעסקים בהם, אחרי זה עושים אותם מלבוש ולבושים אותם, וזהו ושובל, אותיות 'ולבוש', מתלבש בהבלי העולם. אחר כך עברה גוררת עברה אחרת חמורה, ולא די לו שעושה מלבוש כמעשה יצר הרע, אלא גם הנוף מצטבע כמעשה יצר הרע, וזהו וצבעו, דהיינו שצבע גם גופו, ולא די לו, אלא אחר זה מוציא פעולותיו הרעים לחוץ ומראה אותם בפעל, וזהו וענה, דהיינו דברים המענים בני אדם ומעשים המענים בני אדם. בלשון הרע ורמאות ואון ועול ואונאה:

יצר הרע ותאוותיו מולכים בו ושולטים עליו [ודשון ואצר ודישן אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום]. אחר זה מענג עצמו בתאוות העולם, וזהו ודשון, וזה גרם לו עד שדוחק עצמו למצא תאוותו, וזהו ואצר, וכזה משיג כל התאוות, וזהו ודישן, וכל אלה כחות יצר הרע, ונעשים כלם מלכים עליו, וזהו שאמר אלה אלופי החרי, חרון אף, בני שעיר, הוא יצר הרע. בארץ אדום, הוא מקום התקף של יצר הרע, וכל אדם ששולט בו יצר הרע בכחות הנזכרים, האדם והמקום שהוא יושב בו נקרא ארץ אדום, שהוא יצר הרע. וזה רמזה כל התורה דרך כלל תחלה, אחר כך רמזה בפרט כל מה שיצא מכל כת וכת הנזכרים, וזה יצא ראשונה: (פיתוחי חותם פרשת וישלח)

עצותיו הרעות של היצר הרע

אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ לטון ושובל וצבעון וענה. ודשון ואצר ודישן וגו' (בראשית לו כ-כא). אפשר לפרש אלה הפסוקים בדרך רמז על יצר הרע ומועצותיו הרעים, שבתחלה בא לאדם לפתותו כי אם בדבר קל, וחוזר ומפתהו בחמור ממנו, עד שייטמיעהו שלא יוכל לצאת, ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פ"ד מ"ב) שעברה גוררת עברה, דהיינו עברה קלה גוררת חמורה ממנה, וכמו שעשה בתחלת פתויו עם חיה בעץ הדעת, כשאמרה לו צנה לנו הקדוש ברוך הוא גם על הנגיעה, מיד דתפה עליו ואמר לה, הרי נגעת בו ולא באה לך מיתה, אם כן גם האכילה אכל ולא תמות, עד שגרמה מיתה לה ולכל העולם (כ"ר יט ג). וכך הוא עושה תמיד עם בני אדם, בתחלה מסית אדם בדבר קל ומושכו לחמור ממנו עד שמתמיעו:

לכן צריך להתרחק מכל תאוות העולם

ודרך משל, כמו יש מלבוש אחד שהלבושו גורם לו להיות רודף אחר מעשים רעים ולהיות רמאי ודרכיו מקלקלים בכל ענין, והלבוש הוא תאוה לעינים ונחמד ללב, ומתאיים בני אדם אף לפחות לטלו בידם לראותו, והנה איש הזוהר והקרא, שומר עצמו ונוהר שלא לגע בו כלל, כדי שלא יבוא ללבשו ולעשות בו מעשים הרעים, אבל איש פתי ושוטה כשרואה אותו המלבוש וחומדו, וכא איש פתי כמותו ואומר לו אם רצית לטל כלי זה בידך ולראותו מה בכך, כי אין הזק כי אם בלבישתו, אבל בנטילתו אין הזק, וכששומע לו ונטלו מפתהו עד שלבושו, עד שישתקע בו ולא יוכל להסירו, כן דרך היצר הרע עם בני אדם, בתחלה מפתה אותם לעסק בהבלי העולם, וכשתכנס בהם תאוות העולם מפתה אותם עוד להתבטל ממצות ומהתפלה כדי להשיג תאוותם בהבלי עולם, ומזה גורם להם עוד לעשות עול במשא ומתן ולרמות בני אדם ולהונותם, ועוד גורם להם לעשות כל תאוותם אפלו בדבר האסור, וממילא נשתקעו ביד יצר הרע ונעשה מלך עליהם הוא וכל כחותיו, עד שהם בעצמם עושים מעשי שטן, ומושכים אחרים ומפתים אותם לעשות כמעשיהם:

השומעים לעצת יצר הרע נקראים בניו וזהו רמז הפסוקים. אלה בני שעיר, הם בני

עצות וסגולות:

ענייני תפילה (ב')

הצלחה ברוחניות היא על ידי תפילה

והשגת החכמה ויראת שמים וקבלת תשובתו, הן הנה תחלת הכל בתפילה, כמו שאומרים 'אתה חונן וכו' וחנונו מאתך חכמה בינה ודעת, וסמוך לזה 'השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך', הרי דתחלת בקשתנו בתפילה היא על החכמה ועל היראה ועל התשובה. (אלף בינה, אות אל"ף ד)

עיקר התפילה הוא לתיקון השכינה

עקר התפילה הוא לעלוי השכינה, אף על גב דנסח התפילה היא לצד האדם, הכל לתיקון השכינה, וכיון שהיא מהעלית ומתברכת, מתברכים ממנה כגיה שהם בני ישראל. (אלף בינה אות למ"ד ו)

לתפילה צריך פה נקי מדיבור אסור

אמנם חקרתי וראיתי כי הסוד דבר קדוש ורוחני עד מאד, והוא תלוי במחשבת, והמחשבה צריך שתהיה זכה וברה, והפה המוציא דברי תורה ודברי תפלה וברכות של מצות, צריך שיהיה הפה נקי מדברי שקרים ודברים בטלים, ולא שיהיה פה מאוס ומטנף לשרת לפני ה' ולהיות תקון לעולמות עליונים על ידו, וכמו שכתוב (שעיה סו כ) 'כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה', דבעינן מנחה טהורה בכלי טהור, ובפרט בתפילה דתלויה בלב, דעל ידה עולים העולמות, ואם היה הפה דובר שקרים ואון ומרמה, איך יעלו על פיו העולמות, על זה נאמר (כבא קמא צד), 'אין זה מברך אלא מנאץ'. על כן צריך לזהר מי שרוצה שתקבל תפלתו, שישמר פיו ולשונו שמירה מעלה, דאז תקבל תפלתו. (אלף בינה, אות מ"ח ח)

תפילה מהפה ללא הלב - אינה מתקבלת

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כה ב). אפשר לרמז על התפלה, דידוע דעקר תפלה היא בלב, כמו שצאמר (דברים יא יג) 'ולעבדו בכל לבבכם', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית ב), איזוהי עבודה שהיא תלויה בלב, זו תפלה, שצריך כונה בלב בשעת התפלה, ואם אין אדם מכון לבו בשעת תפלה, רק מוציא הדברים בפיו ולבו בל עמו, אין תפלתו מתקבלת, והתפלה נקראת 'דברים העומדים ברומו של עולם' (ברכות ו), והטעם, משום דהתפלה היא דברים, והדברים הללו עולים לשמי מרומים ועושים פעלה ומעלים השכינה מעלה מעלה, ולא שיהי שעתה הפעלה הזאת כי אם בכונת הלב כראוי. (פיתוחי חותם פרשת תרומה, ד"ה ויקחו)

ע"י ג' תפילות ביום מפיל הסטרא אחרא

וגדול כח התפלה שנוצח כל כחות הסטרא אחרא, ולזה רמז להם אל ירך ללבכם מחמת שאתם קרבים היום, דהיינו שכל יום יום אתם קרבים למלחמה חדשה, גם מזה אל תיראו, שהרי הקדמתי ואמרתי לכם שמע ישראל, ומלת שמע ראשי תבות שחרית מנחה ערבית, דהיינו, כשתקינו שלש תפלות ביום, אף על גב דיצר הרע מתחדש עליכם בכל יום, הרי גם אתם מתחדשים תפלות בכל יום, וגדול כח התפלה דנוצח כחות הסטרא אחרא, דהנה 'תפלה' אותיות 'הפלה', דהיינו דהתפלה היא המפלת הסטרא אחרא, ולכן כשתהיו מקימים שלש תפלות ביום, כזה אל תיראו ממלחמה דיצר הרע שבכל יום. (פיתוחי חותם פרשת שופטים, ד"ה כי תצא)

ישועות יעקב
דקה מתורתו של ה'אביר יעקב'
לשמיעת השיעורים 02-803-9999

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: זו דמותה של הסטרא אחרא שמסבבת את האדם להגיע לדיוטא התחתונה ממש, וגם לאחר שנסתבך האדם ברשתה מסבכתו יותר בזה שמונעת מעימו לחשב כראוי את חשבון נפשו, והסטרא אחרא יכולה לגרום לכל אחד ואחד לחשוב דברים נוראים ביותר, ובאופן עדין ומחוכם יותר.

כשפתח את הצרור גילה כי אין שם דבר מלבד בצל גדול ובודד, ונתאנח הערבי למאוד, ועשה חשבון נפשו: הרי הכדור של האקדח שירה עולה ב' פרוטות, ואילו הבצל שוויו רק מחצית הפרוטה ואין הפסיד ב' פרוטות בעבור חצי פרוטה... וזה שדן את חברו למיתה והרגו לא לקח בחשבון כלל...

החמדן את אקדחו וירה בחבירו והמיתו, ונטל את ממנו את הצרור וברח משם. כשפתח את הצרור גילה כי אין שם דבר מלבד בצל גדול ובודד, ונתאנח הערבי למאוד, ועשה חשבון נפשו: הרי הכדור של האקדח שירה עולה ב' פרוטות, ואילו הבצל שוויו רק מחצית הפרוטה ואין הפסיד ב' פרוטות בעבור חצי פרוטה... וזה שדן את חברו למיתה והרגו לא לקח בחשבון כלל...

זו דמותה של הסטרא אחרא שמסבבת את האדם להגיע לדיוטא התחתונה ממש, וגם לאחר שנסתבך האדם ברשתה מסבכתו יותר בזה שמונעת מעימו לחשב כראוי את חשבון נפשו, והסטרא אחרא יכולה לגרום לכל אחד ואחד לחשוב דברים נוראים ביותר, ובאופן עדין ומחוכם יותר. ולדוגמה יכול האדם לחשוב על רעהו ח"ו שהלואי וימות או שיהרג, וכתוצאה מכך ישיג תאוות מדומות או כבוד המדומה וכו', וכל זה נובע מכח הרע של היצר הרע החפץ לכלות את האדם ולקשרו להנאות ותשוקות חיצוניות שאין בהם ממש.

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - גל' קרני אור)

של דוד המלך "כי אם כמוץ אשר תדפנו הרוח". וזהו ביאור הפסוק (תהלים א, ה) "על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים" - שכל עמל הרשעים והחטאים אין בו ממשות, ואין נשאר מכך מאומה ורק עשיית המצוות והטוב נשאר לעדי עד.

בשיחות הר"ן (אות ו') כותב רבינו בלשונו הק': "היצר הרע דומה כמו מי שהולך ורץ בין בני אדם וידו סגורה, ואין אדם יודע מה בתוכה, והוא מרמה בני אדם, ושואל לכל אחד 'מה אני אוהז', ולכל אחד נדמה כאילו הוא אוהז מה שהוא מתאווה, ועל כן הכל רצים אחריו וכו', ואחר כך הוא פותח את ידו ואין בה כלום", ע"כ. כן הוא דרך היצירה.

מסופר, שלפני כשבעים שנה היה מעשה בשני ערביים שהלכו יחדיו להגיע למקום כלשהו. תוך כדי הילוכם הרגיש האחד כי חברו אוהז בידו את מטמון כספו, כי כן היה נהוג אצל הערביים שכל מה שמרויחים בעבודותיהם אוגרים הם חלק מהכסף למטמון אשר ישמשם לעת זקנה. וכאשר העמיקו ללכת בסבך היערות והשדות הוציא

דיברתי פעם עם רופא מומחה לעיניים ואמר לי כי אכן יש ידיעות רבות מאוד בכל הקשור לעיניים, ויודע הוא הרבה מאוד מידיעת תחלואי העיניים ומרפואתם, אבל דבר אחד אין בידיעתו כלל: האיך בכל זאת לאחר כל ידיעותיו רואה העין? - את זה עדיין אף אחד לא השיג, כי זהו למעלה מהשגת אנוש...

ומכיר הנני אחד שערכו לו ניתוח בעיניו ופגעו בשגגה בווריד קטן ביותר ונגרם לו על ידי כך שכל דבר שרואה, רואה הוא כפול, ה' ירחם.

כי אכן החכמה שיש בכל פרט שבבריאה, לרבות הווריד הדק ביותר, היא פלאי פלאות ממש. וזהו בחיצוניות הבריאה, על אחת כמה וכמה חכמה יש בפנימיות ובפנימיות דפנימיות הבריאה, שכלל שמעמיקים בזה זוכים להגיע יותר ויותר להשגות בחכמתו ית"ש ולהרגיש בנועם זיו השכינה ממש. ומה רב ההפסד כשנוטל האדם את כל הדברים הנפלאים שיש בחכמת הבריאה בכלל, ובחכמת יצירת האדם בפרט, ומשתמש עם זה כדי למלאות תאוות ליבו, לשטותים והבלים שאין בהם ממש כלל, וכגון להשיג כבוד המדומה וכיוצא בזה, ה' ירחם.

ולזה מדמה דוד המלך את הרשעים ל'מוץ' "כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח" - כי המוץ הוא דבר חיצוני בלבד ללא הגרעין הפנימי שהוא העיקר בזריעה וגם שהרוח מעיפה את המוץ ולא נשאר הימנו לבסוף מאומה.

זכורני כי ראיתי פעם באיזה ספר, מְשַׁל לשדה מלאה בתבואה, שנתווכחו גרעיני התבואה עם השיבולים מיהו העיקר שלמענו נזרע כל השדה; השיבולים טענו כי הם העיקר, היות והם הרוב ואותם הכל רואים והם ממלאים את כל השדה, מה שאין כן הגרעינים שהם קטנים כל כך ואינם נראים כלל. השיבו הגרעינים לשיבולים: 'בואו ונמתין לבסוף, ונראה אז מיהו העיקר ומה היא תכלית זריעת השדה!' ואכן לבסוף הגיע הבעה"ב עם כמה עובדים לקצור את התבואה, ואחר שסיימו לקצור ולדוש הכניסו את כל התבואה לתוך סלים גדולים לנגד הרוח, אשר העיפה את כל השיבולים למרחק והותירה רק את הגרעינים, ונגלה לכל שהגרעינים הם עיקר תכלית זריעת כל השדה והשיבולים, והם שמחת הבעל-הבית.

ולכן רואים כי בכל הספרים הקדושים, ובפרט בזוהר הק' ובכתבי האריז"ל, שהסטרא אחרא מכונה בשם 'קליפה' ו'חיצונים', היות והסטרא אחרא מפתה את האדם כי ידבק את נפשו אל התאוות החיצוניות ולדמיונות השוא שמציע העולם הגשמי, והגם שלבסוף לא יוצא מכך כלום ואין אדם מת וחצי תאוותו בידו, וכמרומז בדבריו

הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל: ענה לו הרב מבערזאן כיון שאתה מנכדי רבי אני נותן לך לעשות רצונך, והוציא את ספר הטור וראה שכתב שם: "היום סיימתי ללמוד ארבע מאות פעמים טור בית יוסף", ומזה היה מגדולי פוסקי הדור. והדברים מחייבים כל אחד...

שאלת חיים. והלואי וילמד כל אדם לידע 'כי הם חיינו ואורך ימינו'.

כן מסופר על הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שלמד את הש"ס ר"ב פעמים, והדבר נתפרסם אפילו שהיה ר' משה צנוע ביותר, משום שביום שסיים את הש"ס בפעם המאתיים ושתיים, היה מלא שמחה עצומה והתקשר לבן אחיו הגאון ר' מיכל פיינשטיין זצ"ל, ואמר לו, שאין לו למי לספר, אך לבן משפחתו הוא רוצה לספר שהיום הוא סיים ש"ס בפעם המאתיים ושתיים. ולא הסתפק במאה ואחד פעמים, אלא מאתיים ושתיים פעמים.

בענין זה שמעתי מידיד נפשי הגר"א גניחובסקי זצ"ל שאבדל לחיים טובים, לפרש מאמר חז"ל (עבודה זרה יא, א): "וַיֹּאמֶר ה' לֵה שְׁנֵי גֵיִים בְּבִטְנָךְ" (בראשית כה, כג), אמר רב יהודה אמר רב אל תקרי גוים אלא גיים, זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא חזרת ולא קישות ולא צנון, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. וביאר דענין הצנון הוא חריפות, ובדרך כלל אדם שראשו חריף אין לו סבלנות לחזור על לימודו, ואילו חזרת כמשמעה מלשון חזרה, ופירש דלא פסק מעל שולחנם לא חזרת ולא צנון, שהיו חוזרים אפילו שהיו חריפים.

(הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א - בים דרך)

וענה שאינו מבין את הקושיא, וכי גדולה היא אצל התלמיד, והרי אצלו זו שאלת חיים, שהרי בלא תורה אין חיים, ומה פלא שלומד ארבע מאות פעם, ורק לרבי פרידא יש זכות גדולה, שהיה מוכן ללמד כזה תלמיד שאינו מבין אלא רק אחרי ארבע מאות פעם. וזו תשובת אדם שכולו תורה, שאינו מבין את השאלה בכלל, שהרי אצל התלמיד זו

וַיֹּאמֶר ה' לֵה שְׁנֵי גֵיִים בְּבִטְנָךְ וגו' (כה, כג).

חביב גבן לספר מה שמעתי מהזקן רבי יואל אשכנזי זצ"ל, שהיה בן דוד ראשון של הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר זי"ע [אמותיהם היו אחיות], ושניהם היו נקראים 'יואל' על שם זקנם הגאון רבי יואל מזלוטשוב זי"ע, ופעם אחת היה אצל המהרש"ם מברעז'א זצ"ל שהיה תלמיד הרב דזלוטשוב, וכאשר שמע המהרש"ם שהוא נכד רבו קיבל אותו בסבר פנים יפות, ונטלו ידיים לסעודה, ור' יואל שם לב שהרב מבערז'א ממלמל כל הזמן, ושאל אותו על כך, ענה לו הרב מבערז'אן כיון שאתה מנכדי רבי אני נותן לך לעשות רצונך, והוציא את ספר הטור וראה שכתב שם: "היום סיימתי ללמוד ארבע מאות פעמים טור בית יוסף", ומזה היה מגדולי פוסקי הדור. והדברים מחייבים כל אחד, והיום נעשה מצב שלומדים רק 'מפי השמועה' (הקלטות), אך יש לידע שאין זה נקרא ללמוד.

וכענין רבי פרידא ותלמידו שלמד עמו ד' מאות פעמים. דמקשים העולם מדוע היה רעש כל כך גדול על רבי פרידא שלימד ארבע מאות פעמים, וכי התלמיד עצמו אינו גדול בכך שלמד ארבע מאות פעם עד שהבין.

ושלחנו לשאול את הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בזה,

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: בכוח קריאת שמע הכניע יעקב אבינו לשרו של עשו, כמו שפירש הרה"ק ההפלאה זי"ע"א בספרו 'פנים יפות' על הפסוק: 'וַיֵּתֶר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: וַיֵּשׁ לַפְרֵשׁ מֵהַ שְׁחָר' שהוא זמן קריאת שמע, ובעלות השחר כיון שקרא קריאת שמע הכניעו.

על הנזכר לעיל קריאת ק"ש פעמים בכל יום, ולכן איני ירא ממונו. לבדו, ל"ב ד" וא"ו. ל"ב רומז ל"ב נתיבות חכמה. דל"ת רומז למלכות דלה וענייה. וא"ו רומז לתפארת (זוהר ח"ג לג:). פירוש שאני מייחד מלכות עם תפארת, ומקשר אותם בחכמה עילאה.

ואכן בכוח קריאת שמע הכניע יעקב אבינו לשרו של עשו, כמו שפירש הרה"ק ההפלאה זי"ע"א בספרו 'פנים יפות' על הפסוק (שם פסוק כה): 'וַיֵּתֶר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: וַיֵּשׁ לַפְרֵשׁ מֵהַ שְׁחָר' שהוא זמן קריאת שמע, וכמו שאמרנו חז"ל בברכות (ה). 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, מאי תקנתיה יקרא קריאת שמע, ובעלות השחר כיון שקרא קריאת שמע הכניעו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א -

ספיר ויהלום)

וקבלת עול מלכות שמים שלימה נקרא 'כה', על שם כ"ה אתון של שמע ישראל שבהם עיקר קבלת עול מלכות שמים. וכל דברינו הנאמרים יש לרמז... לזה מסיים הפסוק 'כה תאמרין לאדני לעשו', שהיסורין יעוררו אותו שיקבל עול מלכות שמים שנקרא 'כה', כי כה אמר עבדך יעקב לשון עבר, שיעקב כבר קבל עליו עול מלכות שמים אפילו בעת שלותו.

ויש להסמיך לזה דברי הרה"ק רבי יצחק מנשינז זי"ע"א בספר 'תולדות יצחק' על הפסוק (שם פסוק יז): 'וַיֵּתֶר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: וַיֵּשׁ לַפְרֵשׁ מֵהַ שְׁחָר' פירוש, שנתן יעקב הדברים הללו ביד עבדיו שהלכו נגד עשו שיאמרו לו. 'עדר', ראשי תיבות: עיין ד'לת ר'ברכי, ואינו אותיות עיין ד'שמע' ודל"ת ד'אחד', דאינון אתון רברבן דקריאת שמע. פירוש, שתאמרו לו שאני עושה יחודא דקריאת שמע. ואמרו עדר עדר ב"פ, לרמז

יעקב הכניע את שרו של עשו ע"י קריאת שמע

מצוואת רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע"א: לכל הפחות לדקדק בקריאת שמע הנאמר פעמים בכל יום לאומרה בלי מחשבה זרה, והוא דבר גדול לאין ערך, וסימנך כל הקורא קריאת שמע מזיקין בלדין וכו' (ברכות ה). מזיקין היינו כל המזיקים שבעולם הן בגופם הן בנפשם, הגם שאי אפשר להתפלל בלי מחשבה זרה, ירגיל עצמו בלי מחשבה זרה בתחילה ('בעל שם טוב' פרשת נח בשם 'צוואת הריב"ש').

כתב הרה"ק רבי אברהם דוב מאבריטש זי"ע"א בספרו 'בת עין' על הפסוק (בראשית לב ה): 'וַיֵּצֵא אֹתָם לְאֵמֶר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לִבָּן גְּרַתִּי וְאָחֵר עַד עֲתָה', וזה לשונו:

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

כבה נר אחד מנרות חנוכה האם מותר לכבות בידים את שאר הנרות | קבוצה של ז' כהנים וג' ישראלים מה יעשו בסדר העליות בקריאת התורה | האם מותר להתפלל לכתחילה תפילת ערבית אחר חצות

למפרע, כדי שלא יכבה, ואם כן גם כאן אף שמכאן ולהבא אין חילוק בין שנים לאחד, אסור לו לכבות דאז הוי כלא הדליק כלל, והיינו כדי שלא ידמה שמותר במזיד לכבות נ"ח. וע"כ לא התרתי לכבות אחד בידים אף שאין חילוק מכאן ולהבא, כיון שבזה תיקנו שמעיקרא הוי כלא הדליק כדין ונמצא שמעיקרא לא קיים מצות הידור.

ועוד דלמה שהעלינו במועדים וזמנים ח"ב סימן קל"ו שבמדליק נרות כמנין הימים (כמהדרים) אזי כולם שוין שאין הראשון עיקר המצוה והשאר רק להידור אלא שבכולם מתקיימת עיקר המצוה ושו"ר שגם בגליא מסכת סוף הל' חנוכה הוכיח כן, א"כ בלא"ה אסור לכבות שסו"ס חל עליה שם נר חנוכה והוקצה למצותו ואסור לבטלה מיחודה וז"ב.

וברם במועדים וזמנים ח"ו סימן פ"ג הבאנו מדברי הגה"ק בעל שפת אמת דאדרבה בכבתה אחד מהנרות אף שכבתה בשוגג זקוק לה וע"ש היטב מילתא בטעמא. אך בביאור הלכה סי' תרע"ג ס"ב ד"ה אם כתב, דאם כבתה אחת מהנרות קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור ולהדליקה. והיינו דבעינן שיהיו כל הנרות דולקין יחדיו בשעת ההדלקה ומבואר דאחר גמר ההדלקה אינו חייב.

מין פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

מסברא לצדד שאם מכבה הא דזקוק לה, אף ההדלקה עושה מצוה, היינו משום שמקלקל ההדלקה מעיקרא, דאף שהדלקה עושה מצוה ויצא, מ"מ בכיבה אחר כך תיקנו שלא יצא

כבה נר אחד מנרות חנוכה האם מותר לכבות בידים את שאר הנרות

שאלה: קיימא לן כבתה אינו זקוק לה, האם קְשֶׁנֶכְּהָ נר אחד מנרות חנוכה, האם מותר לכבות בידים את שאר הנרות?

תשובה: נשאלתי הואיל וקיימא לן כבתה אינו זקוק לה. אם כן כשכבה ביום שלישי נר אחד לכאורה אינו זקוק לה, ונשאלתי דאיתא במ"ב (תרע"א ס"ק ה') שאם יש לאדם בליל ג' שמון לשני נרות אינו מדליק שנים, אלא נר אחד כעיקר הדין שמדליקין נר אחד שביום שלישי אין מעלה לשני נרות כלל, שהמהדרין הוא רק כשיש היכר למנין הימים, ולפ"ז בכבה נר אחד לכאורה שוב אין צורך בשני כלל, והשואל רצה לכבותה בידים וישאר רק נר אחד, כיון שאין חילוק בין שנים לאחד, ויחסוך בכך שמון זית היקר מאד וישאר באחד שמעלתו ביום שלישי כשנים וכמ"ש.

אמנם האחרונים דנו שאם כבתה במזיד אינו "כבתה" אלא "כיבה" שבזה זקוק לה (עי' בשעה"צ תרע"ג סקל"ב בשם הפמ"ג), ונראה לכאורה

כהן, שביעי ישראל, מפטיר כהן [וכ"כ הערוך השלחן סי' קלה סעיף כח, יעו"ש].
והטעם לסדר זה שאין קורין כהן אחר כהן, משום פגם כהן הראשון, ולכן צריך להפסיק בין כהן לכהן לקרות ישראל.

ואף שלכתחילה אין קורין כהן רק ראשון ואחרון או מפטיר, מכל באופן שרובם כהנים יש להקל בזה.

הרה"ג רבי נתן גוטליב שליט"א מו"ץ בהעדה החרדית ובק"ק תולדות אהרן ומח"ס מגדים חדשים

תשובה: ראשון עולה כהן, שני עולה הכהן שנית, כנהוג כשיש כהן ואין לוי, שלישי עולה ישראל. רביעי עולה כהן, חמישי ישראל, שישי

קבוצה של ז' כהנים וג' ישראלים מה יעשו בסדר העליות בקריאת התורה

שאלה: אנחנו קבוצה של עשרה אנשים, ז' כהנים וג' ישראלים ורוצים לנסוע לשובות ביחד, רוצינו לדעת איך לסדר העליות לקריאת התורה.

קו 'מחוברים' לשאלות בהלכה 02-803-9999

תשובות בהלכה מפי הרבנים הגאונים שליט"א

הרב יצחק אברהמוביץ | הרב יצחק מאיר אדלר | הרב אברהם מרדכי ארשטר | הרב פנחס בלוי | הרב ישראל ברלינר | הרב אהרן מרדכי גרין | הרב שניח זויזנוביץ | הרב ישראל הורנצ'יק | הרב ברוך וידיסלבסקי | הרב ישראל זילברברג | הרב שאול משה טיטלבוים | הרב אברהם מרדכי לוינגר | הרב יחיאל מיכל לנדאו | הרב יחיאל רבינוביץ | הרב רפאל יצחק רוזמרין | הרב שלמה חיים רוזמרין | הרב משה רוטשטיין | הרב שמעון רוסק | הרב ישראל שאהן | הרב אברהם יהודה שטיין | הרב שמואל יוסף שטיצברג | הרב יוסף מרדכי שלמון

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

משום שהרי צריך לסמוך קריאת שמע לתפילה, לכן די בסייג לקריאת שמע. ולשלשת ביאורים אלו כיוון גם הצל"ח (שם). עיין שם שרצה לומר עוד טעם, ומה שדחה את דבריו.

אולם בהלכות תשלומין מצאנו בדברי כמה פוסקים שנקטו שגם בתפילת ערבית יש להחמיר לכתחילה להתפלל קודם חצות דווקא. שבשו"ע (או"ח סי' קח סעי' ג) נפסק שאי אפשר להשלים תפילה ששכח אלא בזמן תפילה הבאה, כגון מי ששכח להתפלל שחרית אינו יכול להשלים אחר חצות, אלא כשיגע זמן מנחה יתפלל שתיים. ומוסיף על זה הלבוש (שם): 'וכן אם טעה ולא התפלל מנחה, לא ישלים אותה אלא בזמן תפילת ערבית, ולא כל הלילה אחר כלות זמן תפילת ערבית'. ולכאורה הוא פלא, שהרי זמן ערבית הוא כל הלילה.

וכתב האליה רבה (שם ס"ק ד) בפירושו הראשון לבאר כוונת הלבוש, שכשמתפלל ערבית אחר חצות שוב אינו יכול להשלים את תפילת המנחה ששכח, מאחר שאינו הזמן הראוי לתפילת ערבית לכתחילה, שלכתחילה יש להתפלל ערבית קודם חצות כמו קריאת שמע, ואותו זמן שאינו זמן תפילה לכתחילה אינו ראוי לתשלומין. וכן כתב הדרך החיים (דיני תשלומי תפילה סעי' ה). הובא במשנה ברורה שם ס"ק טו. וראה מה שכתבנו עוד בדבריו בבאר יעקב ח"א ויצא הערה ס).

אולם הפרי מגדים (שם) והתהלה לדוד (שם) חולקים על הדרך החיים והאליה רבה, וסוברים שודאי מי שלא התפלל מנחה יכול להשלימה כל הלילה, מאחר שזמן תפילת ערבית הוא לכתחילה כל הלילה, ולדבריהם צריך לומר אחד מהטעמים הנ"ל לחלק בין ערבית לקריאת שמע.

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"

ב. למאן דאמר תפילות באמצע תקנום (שם ד:), היינו שיש להתפלל את שתי התפילות, שחרית וערבית, בין שני הפעמים שקוראים את שמע. לפי זה אין צריך סייג לתפילת ערבית, מאחר שתפילת ערבית יש להתפלל קודם קריאת שמע של ערבית, ודי בסייג שעשו לקריאת שמע. ג. למאן דאמר שגם בערבית צריך לסמוך גאולה לתפילה (שם; שו"ע או"ח סי' רלו סעי' ב), גם כן אין צריך סייג לתפילה, אף על פי שמתפלל לאחר קריאת שמע,

האם מותר להתפלל לכתחילה תפילת ערבית אחר חצות

שאלה: האם רק קריאת שמע יש להתפלל לכתחילה קודם חצות או גם תפילת ערבית יש לכתחילה להתפלל עד חצות?

תשובה: ברמב"ם (הל' קריאת שמע פ"א סי' ט) ושו"ע (או"ח סי' רלה סעי' ג) נפסק כדעת חכמים (ברכות ב; וראה שם ד), שלכתחילה צריך לקרות קריאת שמע של ערבית עד חצות, והוא כדי להרחיק את האדם מן העבירה, אבל אם לא קרא עד חצות יקרא עד עלות השחר, מאחר שמן התורה זמנה כל הלילה.

אמנם לא מצאנו כן בחז"ל ובפוסקים אלא לענין קריאת שמע, אבל לענין תפילת ערבית לא מצאנו שדנו בזה במפורש, האם גם ערבית יש להתפלל לכתחילה עד חצות. והפרי מגדים (או"ח סי' קח מש"ז ס"ק ג) והתהלה לדוד (שם אות ה) אכן דייקו מדברי הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"ו), שתפילת ערבית זמנה לכתחילה כל הלילה. וכן דייק הצל"ח (ברכות כז:), מלשון הגמרא (שם כז:), עיין שם.

ובטעם הדבר לחלק בין קריאת שמע לערבית, מדוע לא עשו סייג לענין תפילת ערבית כמו לקריאת שמע, כבר העיר הגר"א בשנות אליהו (ברכות פ"א מ"א). וכתוב שם במאמר המוסגר: 'שמעתי מפיו הקדוש, שזה החידוש אמר בילדותו, כמדומה שאמר כשהיה בן שבעה שנים'. וכתב ליישב בשלשה אופנים. א. משום שתפילת ערבית רשות (ראה ברכות כז:), לכן לא עשו לה סייג.

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryakov.com

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

פניני הלכה מתוך תלמוד בבלי
המבואר מתיבתא על סדר הדף
היומי שילמד השבוע

פניני הדף היומי

מסכת בבא בתרא דף קסג-קעז מסכת סנהדרין דף ב-ד

האם ערב מקיים מצות הלוואה

במשנה: המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב. (בבא בתרא קעג, א).

לענין הלוואה מצאנו שכל מי שיש לו יכולת להלוות לחברו מחויב להלוות לו, וכן הוא לשון הרמב"ם בספר המצוות (עשה קצז), שצונו להלוות לעני להרחיב לו ולהקל עניינו, ומצוה זו היא היותר חזקה יותר מחוייבת מכל מצוות צדקה, כי מי שנתבזה וכבר גלה פניו לשאול צדקה מידי האנשים אינו מרגיש בצרה כמו האדם שעדיין לא גלה פניו לשאול צדקה מהאנשים שרוצה להעזר וללוות ממון עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה, והציווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה (שמות כב כד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך'.

ויש לדון האם מצוה זו דווקא מעשה הלוואת הממון בעצמו, או שכיון שאין המלוה רוצה להלות אלא על ידי הערב, נמצא שהערב קיים מצות הלוואה בכך שגרם לחברו לקבל הלוואה.

וזה פשוט שכל שמסייע לחברו לקבל הלוואה הרי זה דבר גדול ומקיים בזה מצות חסד כפי שכתב החפץ חיים בהקדמתו לאהבת חסד, שחיוב הערבות כלול בכלל הפסוק (דברים כח ט) 'והלכת בדרכיו' שאדם מחויב לעשות כל מיני חסד עם חברו על מנת להידבק בדרכי ד' יתברך. אך אם עניין הערבות נחשב למצוות הלוואה יש לתלות במחלוקת הנתיבות המשפט (סי' עב ס"טז) והתומים (שם ס"ק יז), שלדעת הנתיבות המשפט אדם שמשאיל לחברו חפץ כדי שישתמש בו כמשכון אין זה נחשב לו כמצות הלוואה, ולדעת התומים הרי זה נחשב לו כמצות הלוואה, שכתב שבאופן שאין רוצה המלוה להלוות על משכונו של ראובן אלא על משכונו של שמעון, ודאי מקיים שמעון מצוה גמורה שהמציא לעני מעות בהלוואה. נמצאנו למדים שהוא הדין לכל המסייע לחברו להשיג הלוואה, לדעת הנתיבות המשפט אין מקיים בזה מצוות הלוואה, ולדעת התומים מקיים בזה מצות הלוואה.

ובספר משפט הערב (פ"א אות ג) דן האם האם מותר להימנע מלחתום על ערבות בשל חשש רחוק, ותולה זאת במחלוקת הנוכרת לעיל. שהנה ידוע שאסור לאדם להימנע מלהלוות לחברו מחשש שהשמיטה תשטט חובו, שנאמר (דברים טו ט) 'פן יהיה בלבבך דבר בליעל לאמור קרבה שנת השמיטה' וגו', ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' מז) חידש שמכאן יש ללמוד שאסור לעכב נתינת הלוואה בשל חשש רחוק, ולפי זה הוא הדין בנידוננו שלדעת הנתיבות המשפט שסובר שאין בחתימת הערבות מצוות הלוואה מותר לסרב לחתום בשל חשש, ולדעת התומים אסור.

אכן כתב המנחת שלמה שכל מה שהתורה קראה לו 'בליעל' הוא רק מפני שאסור להמנע מעשות חסד בגלל פחד שוא ומדומה, אבל אם חשש קרוב שהלוה ימנע מלפרוע את החוב, ודאי שאין בזה מצוה, כיון שאין זה אלא מתנה ולא הלוואה.

וכן כתב הרמב"ם (דעות פ"ה ה"ג) משאו

ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה וכו' ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן ולא יבא בהרשאה, וכתב בספר משפט הערב (שם) שדברי הרמב"ם נאמרו באופן שיש חשש קרוב שיגיע לו הפסד, שבאופן כזה אין מצוה בדבר, ואדרבה טוב שירחיק מזה.

מדוע במצות פריעת בעל חוב לא אמרין דאין חיובו יותר מחומש

בגמ': פריעת בעל חוב מצוה וכו' (בבא בתרא קעד, א).

בחיודשי הגר"ח (סטנסיל, קכח) הובא שגדול אחד הקשה לגר"ח, מאחר שפריעת בעל חוב מצוה אם כן כפי שבכל מצוה אינו מחויב לבזבז יותר מחומש, אף במצות פריעת בעל חוב לא יתחייב ליתן יותר מחומש. והשיב הגר"ח, דחלוק מצות פריעת בעל חוב משאר מצות, דבכל המצות, גם לאחר שקנה ציצית או לולב נחשב שקנה ממון שלו, ואם הסכום הוא יותר מחומש אינו צריך להוציא, אבל מצות פריעת בעל חוב אף אם הוא מצוה, מכל מקום לאחר שפרוע ומקיים המצוה נחשב שהחזיר ממון חבירו ולא בזבז ממון שלו.

וי"ל דבמשנ"ב בביה"ט סי' תרנ"ו הקשה על הך דהמבזבז וכו' מהא דקידושין כ"ט: כל היכא דליכא אלא ה' סלעים לפדיון הבן הוא קודם לבנו חזינן דאפי' אם כל נכסיו הוא רק חמש סלעים חייב ליתן.

ובאגרות משה או"ח ח"ה סי' מ"א תי', דדוקא היכא דהמצוה אינו הכרח להוצאת כסף כגון אתרוג וכדו' שאם יש לו אינו חייב לקנות דוקא בכסף ונמצא שאין הוצאת הכסף עצם המצוה רק מחמת שאין לו מחויב לקנות בזה אמרו שהשיעור הוא עד חומש, אבל בפדיון הבן שהתורה חייבתו בנתינת הכסף סך כסף דוקא אז גם אם זה כל נכסיו חייב ליתן ככל מצות שהתורה חייבה לכל מי שיש לו החפץ שבו מקיימים את המצוה, והכי נמי בפדיון הבן חייב ליתן כיון דסך הכסף הם עיקר המצוה ולא השתדלות להשיג המצוה, ובעיקר המצוה ודאי חייב כל אדם.

ולפי"ז מיושב דגם פריעת בע"ח מצוה, המצוה הוא ליתן סף הכסף או הקרקע לפרוע לבע"ח ואין זה השתדלות להשיג את המצוה או יש אפשרות לקיים את המצוה בלי ליתן ממון אלא כל המצוה הוא ליתן סך המעות והרי זה כמו פדיון הבן ולכן חייב ליתן כל ממונו. (ויש עוד לתרץ עפ"י דברי הקובץ שעורים אות תרס"ח דמצוה זו שאני מכל מצוות שכאן יש חוב הקודם למצוה והמצוה הוא תולדה מהחוב שא"כ בשאר מצוות שהחוב הוא תולדה מהמצוה).

הפיל עצמו מקומה גבוהה על גגו ושברו האם ישלם

בגמ': ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו (בבא בתרא

קעה, ב).

בספר 'חשוקי חמד' מביא: שאלה. מעשה באדם בעל דיכאון שהחיים היו קשים עליו, והוא עשה חטא נורא, הוא הפיל עצמו ממגדל גבוה, בדרך נפילתו הוא פגע בגגון פלסטיק בקומה א' ואח"כ נהרג. הדיירים מקומה א' שהגגון היה שייך להם תבעו את היררשים בדין תורה, האם הם חייבים לשלם?

תשובה. נאמר במסכת ב"ב דף קעה ע"ב החופר בור ברה"ר ונפל עליו שור והרגו פטור, ולא עוד אלא שאם מת השור, יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו. הרי שאע"פ שהיררשים איבדו את אביהם, והטררגיה גדולה, בכל זאת הם חייבים לשלם גם עבור השור. ויעוין במנחת חינוך (מצוה לד אות ח) שכתב שהמאבד עצמו לדעת, אינו בכלל לא תרצח, וכמו שכתב ברמב"ם (פ"ב מרוצח ה"ב), אלא חייב רק מיתה בידי שמים, ונפ"מ לענין שיבר כלים בשעת מעשה, יעו"ש. מפורש בדבריו שהמאבד עצמו לדעת ושיבר כלים בשעת מעשה, חייב בתשלומים. [ועוין עוד במש"כ באבני חושן (ח"ב עמ' תקסא - תקסב)].

לסמוך על גימטריא להלכה

בגמ': כדי שלא תנעול דלת בפני לווים (בבא בתרא קעו, א).

כתב בפלא יועץ (ערך לוח), 'טוב לגבר כפעם בפעם שילוה מחבירו כדי לקיים פריעת ב"ח מצוה, וכן בכמה מצות האיש ירא ה' במצותיו חפץ מבקש להביא עצמו לידי חיוב ולקיימה, ונמצא זרזי ונשכר. אבל עתה רבים מעמי הארץ עוברים על מצוה זו, כשאין להם הרבה הרוחה אין חוששים לדחוק עצמם אפילו מעט כדי לקיים מצוה זו, וכמה רעות עושים, א' שנועלים דלת בפני לווים, ועוד שבעל המעות שינוי יחוקק ונמס בראותו את בעל חובו שיש לו לאכול לשבעה ולמכסה, והוא אוכל למעדנים ומכבד אשתו ובניו במלבושים נאים, ולא יוכל להתאפק מלזעוק ולקלל קללה נמרצת. ומאחר שהלוה ואינו משלם נקרא רשע, כדכתיב לוח רשע ולא ישלם, והלוה מן האדם כלוה מן המקום, ראוי לגבר שידחוק עצמו וימכור כליו וכל אשר לו בבית ויפרע לב"ח, ומוטב שיהא מוטל ברעב ובעירום ובחוסר כל, ואל יהי רשע לפני המקום שעה אחת.

ומה גם אם גם המלוה דחיקא ליה שעתא, אם הוא ת"ח לא יאמר לשלם להם, כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש, ואף אם איש עשיר הוא, אם יוכל לפייסו בדברים טובים שימתין לו, הנה מה טוב, ואם לאו, ימכור מלבושו ויקיים מצות פריעת ב"ח. וכבר כתב בס' החסידים, שמי שיש עליו ב"ח לא ירבה בצדקות, וכ"ש שלא ירבה בהוצאות, כי קשה כשאלו קנאת המלוה, ועינו רעה בשלו, כי כל אשר בעיניו יראה שאוכל ולובש אמור יאמר יותר טוב היה שיפרע לי, ולפחות יעשה זאת איפה הלוח שיפרע מעט מעט, שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון, ויפייס את בעל חובו, ויהיה מצטמק ויפה לו, וישתדל בכל עוז לגד"ל

'פניני הלכה' מתוך תלמוד בבלי
המבואר מתיבתא על סדר הדף
היומי שילמד השבוע

פניני הדף היומי

אומר טעם לדבריו ושנים הסכימו לדעת אחת, אז בטלה דעת השלישי ברוב, אולם כשאחד אומר איני יודע נחשב כאילו לא ישב עמהן, משום שיש לומר שמא אם היה יושב עמהן שלישי והיה אומר דעתו היו מסכימים לדבריו. וכיון שעל ידי שיאמר 'איני יודע' יוסיפו עוד שני דיינים, אפשר שיאמרו השניים הללו כדעת התורה ויצא הדין לאורה. ודנו הפוסקים אם מותר לדיין דגמיר לשנות מן האמת ולומר איני יודע כדי שצלו ידי זה תהיה אפשרות לדין לצאת לאור.

ובשו"ת בית יעקב (ציומיר, סי' טו) כתב בכיוצא בזה שאסור לדיין לשנות מן האמת, שיש לחשוש ללעז שיאמרו שלפי שלא ידעו הדיינים הדין הוסיפו עליהם דיינים אחרים. ובברכי יוסף (חו"מ סי' יח ס"ק ג) אסר לדיין לשנות מן האמת מטעם אחר, והוכיח שאסור לאדם לבוא בתחבולות כדי לקיים דבריו, אלא צריך לגלות דעתו האמיתית לחבריו, ואם יקבלו דעתו מוטב, ואם לאו אין זה מעניינו. והביא כן מדברי מהריט"ץ (סי' קב) שכתב בכיוצא בזה שאין לאדם להתחכם על בוראו.

אך דעת השבות יעקב (ח"א סי' קלח), שמותר לדיין לשנות ולומר שאינו יודע כדי שיוסיפו על הדיינים, כיון שכוונתו היא לשם שמים להוציא הדין לאמיתו, ואע"ג שמשקר בזה שהרי יודע הדין ואומר שאינו יודע, הרי מותר לשנות מפני השלום, ואף הדין האמיתי בכלל השלום הוא כמו שנאמר (זכריה ח טז) 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם', ועל זה וכיוצא בזה אמרו (ברכות ד.) למוד לשונך לומר איני יודע. וראה עוד במה שהאריך בזה בפתחי תשובה (סי' יח סק"ד).

'נפלה עטרת ראשנו חולל לארץ נזרנו אין עוד נביא מורה צדק ואין אתנו דן דיני קנסות מוכיח לרשע מומו' וכו'. והיינו שגם מהר"י בירב לא יסד ענין הסמיכה רק כדי שיוכלו להלקות אלא כדי לדון דיני קנסות וכיוצא בזה.

ובאמת נחלקו הראשונים אם שייך דין מלקות בחו"ל, או בזמן שאין בית המקדש קיים אם יהיו בית דין סמוכים, או שמא אף בית דין סמוכים אינם יכולים להלקות בזמן הזה. בספר החינוך (מצוה תקצד) כתב, נוהגת מצוה זו בארץ ישראל שיש בית דין סמוך. ומבואר שלדעתו אין מלקות אלא בארץ ישראל דווקא, ובחו"ל אין מלקות אפילו אם יהיו סמוכים. ובדרך מצוותיך (ח"ב ד"ה והנה בדבריו) כתב בדעת הסמ"ג (לאוין ריג) שאין מלקות אלא בזמן שהסנהדרין נוהג, והיינו בזמן הבית. ובגמ' יוסף (סוף מכות) הביא בשם רב נטרונאי גאון (תשובות הגאונים שערי צדק סי' לט, חמדה גנוזה סי' כ), שכתב שכך הראוהו מן השמים וכו', שמלקות דאורייתא אין בידינו בזמן הזה, כיון שמלקות דאורייתא צריכות אומדנא של בית דין, וכל דבר שצריך אומדנא אינו נוהג אלא בזמן שבית המקדש קיים. נמצא שלדעת הראשונים שסוברים שאין מלקות אלא בפני הבית, לא היתה מועלת סמיכת מהר"י בירב להלקות האנוסים ולפטורם מכרת, כיון שאין מלקות לדעתם אלא בפני הבית דווקא.

שינוי מן האמת כדי לתקן הדין

בגמ': אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי אפשר דלית בהו חד דגמיר וכו' (סנהדרין ג, א).

בגמרא מבואר שלדעת רב אחא בריה דרב איקא הטעם שתיקנו חכמים שיהיו שלשה דיינים, הוא משום יושבי קרנות שאינם מומחים, והקשו בגמרא שהרי גם בשלשה יהיו יושבי קרנות, ותיצרו שאי אפשר שאין בהם אחד דגמיר.

והנה לפי זה ימצא, שיישב אחד דגמיר עם עוד שנים שהם יושבי קרנות וידונו בדין, ותהיה דעת שני יושבי הקרנות היפך דעת תורה כמו שכתב בסמ"ע (סי' מ ס"ק יג) בשם שו"ת מהרי"י, שידוע שפסקי הבעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים. אך כיון שהיושבי קרנות הם רבים יצא הדין מעוות. ובאמת יש תקנה לדיין דגמיר, שלא יאמר את דעתו האמיתית אלא יאמר שאינו יודע, והדין הוא שאם אחד מהדיינים אומר 'איני יודע' מוסיפים על הדיינים עוד שני דיינים, כמבואר בשו"ע (חו"מ סי' יח ס"א), וכמו שביאר בסמ"ע (שם סק"ד) הטעם שאין שייך לומר שהולכין אחר הרוב אלא כשכל השלושה ישבו ונשאו ונתנו בדבר, וכל אחד

פר"ע יפה שעה א' קודם, ובזה ישא ברכה מאת ה', וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, והמצוה הזאת מוטלת על ראשי ומנהיגי העיר היושבים כסאות למשפט, שלא לרחם בדין ולהציל עשוק מיד עושקו, ולגבות אפילו מגלימא דאכתפיה, ואם יתן כתף סוררת, כופין אותו בכל מיני כפיות, בין בדין ישראל בין בערכאות של גוים, וחובה מוטלת על כל ישראל לעמוד לימין השופטים ולהקים דגל התורה, וטובה גדולה עושים אחת שמצילים נפשו של הלה מרדת שחת, ועוד, שלא תנעול דלת בפני לווים ועולם חסד יבנה'.

מלקות בזמן הזה

במשנה: מכות בשלשה. (סנהדרין ב, א).

מכות בשלשה במשנתנו מבואר שמלקות אינם ניתנים אלא על ידי בית דין של שלשה. וכן פסק הרמב"ם (סנהדרין פט"ו ה"ב) מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה בפני שלשה סמוכין, אבל לא בפני הדיוטות. ובהקדמתו לפירוש המשניות (ד"ה אח"כ נתעסק) כתב הרמב"ם, הטעם שנסמכה מסכת מכות למסכת סנהדרין, לפי שאין רשות לבני אדם להלקות ולענוש אלא השופטים בעצמם, כמו שאמר הכתוב (דברים כה ב) 'והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשתו'. ובמנחת חינוך (מצוה תקצד אות ב) ביאר שכל שופט הכתוב בתורה הוא דוקא סמוך.

והנה בזמן מהר"י בירב (שו"ת סי' סג) חיו בצפת יהודים אנוסים מיוצאי ספרד שעברו על איסורי כריתות, וכיון שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מחיוב הכרת, ביקשו לכפר על חטאיהם על ידי קבלת מלקות. אך לפי שאין מלקין אלא בפני שלשה סמוכין, ביקש מהר"י בירב לחדש הסמיכה על יסוד דעת הרמב"ם בהלכותיו (סנהדרין פ"ד ה"א) ובפני המשנה (סנהדרין פ"א מ"ג) שסובר ששייך לתקן סמיכה גם בזמן הזה, על ידי שיתקבצו כל חכמי ארץ ישראל ויבחרו באיש אחד שיהיה סמוך על ידם, והוא יחזור ויסמוך חכמים אחרים.

ומהרלב"ח (קוני' הסמיכה) חלק על מהר"י בירב מפני כמה טעמים, לענין חיוב המלקות כדי לפטור מכרת נקט מהרלב"ח שא"א להלקות את החייב בכרת אלא כשהתרו בו על ידי עדים לפני החטא שאם יעבור על האיסור ילקה, ואלו האנוסים כיון שלא התרו בהם קודם חטאם כלל, והם שבו מעצמם מחטאם אחרי שנים הרבה, אינם חייבים מלקות של תורה, ולכן אם ילקו אותם לא יהיו המלקות אלא הכאות גרידא ולא יועילו להם לפטור מעונש כרת.

ובאמת מהר"י בירב עצמו כתב בקונטרסו השני, שמה שכתב מהרלב"ח שלפי דעת רבני צפת כל תכלית הסמיכה לא היתה אלא מצד המלקות, ולכן האריך מהרלב"ח להוכיח שאין שייכים מלקות דאורייתא בזמן הזה והביא כמה ראיות לפי דעתו לקיים שאין בנו כח ללקות מלקות דאורייתא, וסבר שעל ידי זה יסתור את כל יסוד הסמיכה וכיון שנתבטל היסוד ממילא נתבטל הבנין, ובאמת לא רק משום תכלית זו ביקשו לעשות הסמיכה, שכן בכתב הסמיכה כתוב בפירוש שהעיקר שנתקבצו לעשות זה הוא כדי שימצא מי שידון דיני קנסות, שכתוב שם כך

הדף כרך רביעי בסט המונוגרפיה
מכתלי בית הדף

שו"ת בקנייני חוקן משפט. מאת הגאון רבי נחום מנדל פוסריץ שלי"ט א'
 שנסאף בבית הדף, ובו סיים החלוקה ורבי הפוסקים. ערך מסקנת החלוקה.

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הרה"ק רבי אברהם דוב אויערבאך מאווריטש זי"ע

בעל ה"בת עין"
י"ב כסלו תר"א

בשנת תק"ץ עלה לארץ ישראל לחונן את עפרה, שם קבע את משכנו בעיר צפת ת"ו. בשנת תר"א פרצה מגיפה נוראה בעיר צפת אשר חללים רבים הפילה, גם רבינו נחלה אז במחלה זו, קודם פטירתו הבטיח לבני העיר "כי הוא הקרבן האחרון ממגיפת הדבר, ואחריו לא תהא עוד מגיפה בעיר זו", ועלתה נשמתו ביום י"ב כסליו, ומנוחת כבודו בבית החיים הישן בצפת.

השאיר אחריו ברכה ספרו הק' "בת עין" על התורה ומועדים. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

הרה"ק רבי אברהם דוב מאווריטש זי"ע נולד בין השנים תק"כ-ה, לאביו רבי דוד לבית אויערבאך מגיד מישרים דחמעלניק. בהגיעו לפרקו התחתן עם בת הגה"צ רבי נתן נטע זצ"ל רב דק"ק אווריטש. בצעירותו הסתופף בצילם של הרה"ק ה"מאור עינים" מטשערנאביל זי"ע, הרה"ק ה"קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע ועוד צדיקים. עם פטירת חותנו בשנת תקמ"ה ירש רבינו את מקומו ברבנות אווריטש, שם כיהן כארבעים שנה עד שנת תקפ"ה, אז נתמנה כראב"ד דק"ק זיטאמיר. בכל מושבותיו התפרסם ברוב קדושתו וצדקותו וכאיש מופת, ורבים התחממו לאורו.

תגלית מעניינת בביקור רבני 'עוז והדר' אצל מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בחיים חיותו:

"הסטייפלער בצעירותו היה לומד בספר 'בת עין' - בכל בוקר"

הדברים המופלאים נחשפו במהלך ביקור רב-רושם שערכו ראשי 'ממלכת התורה' - עוז והדר' בראשות הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א בביתו של מרן הגר"ח, לרגל הוצאת הספר 'בת עין' במהדורה חדשה ומבוארת + הגר"ח זצ"ל גם הביע את חביבותו הגדולה לספר 'בת עין', שהיה מצוי רבות גם על שולחן אביו הסטייפלער זצ"ל

"בעדות נדירה", מוסיף רבי אברהם ישעיה לספר "העיד זקני הסטייפלער על חברותא מיוחדת שהיתה לו בימי צעירותו. וכה אמר הסטייפלער: בכל יום היה אבי [רבי חיים פרץ זצ"ל] מעיר אותי בשעת בוקר מוקדמת, והיה לומד עמי בקביעות בספר 'בת עין' [שהיה מספרי המוסר היסודיים בחצר הקודש טשרנוביל, אליהם השתייכו משפחת טברסקי והרב מהורנוסטייפל], בכדי להחדיר בי מוסר ויראת שמים".

משתתפי הביקור המרומם התפעלו בשומעם את קורות דברי הימים הללו, ועל הקשר המיוחד שיש למשפחת הסטייפלער זצ"ל ויבדלחט"א בנו מרן הגר"ח (שליט"א) [זצ"ל] עם צאצאי הרב מהורנוסטייפל זצ"ל. מכאן הבינו את גודל החביבות שיש לספר 'בת עין' בחצרו של הגר"ח, ואת קורח הרוח שהיתה ניכרת על פניו בראותו את הספר במהדורתו החדשה, עם מיטב מדורי הביאור וההוספות, המשביחים את הספר ואת הלימוד בו.

בהמשך הובאו לפני הגר"ח החוברות השבועיות 'אוצר פניני החסידות' ו'אוצרות גאוני הדורות', הנערכים ויו"ל מדי שבוע ע"י מכון 'אור לישרים' שע"י מוסדות 'אביר יעקב - נהריה'. גם בהם עיין הגר"ח ממושכות, התעניין על דרך הליקוט ושיבח באורח נדיר את היוזמה הברוכה והתוצאה המבורכת "להגדיל תורה ולהאדירה, להביא את דברי התורה ומוסר ה' בכל בית יהודי, ובכדי שכל אחד יוכל להתעלות בתורה ויראת שמים כשאיפתו ורצונו הטוב".

בסוף דבריו שיגר מרן הגר"ח (שליט"א) [זצ"ל] ברכה מיוחדת אל כ"ק האדמו"ר רבי דוד אביחצירא שליט"א, ביקש להודות לו על פעליו הנשגבים בעולם התורה, בספרים נפלאים וערוכים, וביזמות של הרבצת תורה וחסידות בקרב כל קהילות ישראל.

לשונו ברהיטות מפליאה". רבי חיים פרץ קנייבסקי היה תלמידו ומקורבו של הרה"ק רבי מרדכי דב טברסקי מהורנוסטייפל זצ"ל [בעל מחבר הספרים 'שושנת העמקים', 'עמק תפילה' ועוד]. הרב מהורנוסטייפל הינו דור חמישי בן אחר בן להרה"ק רבי זושא מאניפולי זצ"ל, ומגדולי אותו הדור היה, ואף נודע בצדקותו המופלגת ובגאונותו הנדירה.

רבי חיים פרץ קנייבסקי, אבי הסטייפלער, התאלמן ונותר עם שני בנים, ומאחר והיו בלבו ספקות לגבי דרך הנהגתו, פנה אל רבו הרב מהורנוסטייפל, בשאלה כיצד עליו לנהוג. הרב הורה לו שיינשא בשנית, ואף ברכו נאמנה כי יזכה לבן שיאיר את עיניהם של ישראל בתורתו ובצדקותו. לאחר ברכה מופלאה זו נולד לרבי חיים פרץ בן, ונקרא שמו בישראל 'ישראל יעקב'.

שם זה נתן לו אביו רבי חיים פרץ על שם זקנו של רבו הרב מהורנוסטייפל, אבי אמו הרה"ק רבי ישראל יעקב מטשערקאס זצ"ל. לימים, גדל הבן ישראל יעקב, שקד על תלמודו יומם ולילה ונעשה לאחד מגדולי הדור, הלא הוא 'הסטייפלער' זצ"ל.

בני ביתו של הגר"ח מיהרו להדגיש כי הסטייפלער ביטא פעמים רבות את חביבותו לבני משפחת טברסקי, צאצאי הרב מהורנוסטייפל, הן באגרות תורניות שהיה כותב להם, והן בכבוד רב שהיה רוחש להם בבואם אליו.

במכתב שכתב הסטייפלער לאחד מנכדי הרב מהורנוסטייפל, הוא מזכיר את הקרבה שהיתה לאביו רבי חיים פרץ אצל הרב מהורנוסטייפל, וכתב: "וכמעט ברור שהובילני בהיותי ילד כבר ארבע שנים אל הגה"ק הנ"ל".

הרב פומרנץ הביא את הספר 'בת עין' אל שולחנו של הגר"ח, בשליחות קודש מיוחדת מאת כ"ק האדמו"ר רבי דוד אביחצירא שליט"א, אשר בנשיאותו ותחת עינו הפקוחה נעשית מלאכת הקודש במכון 'אור לישרים' להדרת ספרי חסידות ומוסר, ברוב פאר והדר, עם מדורי ביאור והוספות נחוצות.

מרן הגר"ח (שליט"א) [זצ"ל] קיבל בשמחה עצומה את הספר 'בת עין' החדש, עיין בו ארוכות, הודה לרבני 'עוז והדר' על מלאכתם בעריכת הספר, והפטיר בברכת הצלחה מיוחדת לכלל העורכים. הגר"ח אף התבטא אודות החשיבות שיש בעריכת הביאורים וההפצה שלהם בקרב קהל בני התורה, אשר נפשם צמאה לחיוק ומוסר, ומותרת של הקדמונים.

במהלך הביקור ניכרה בעליל נהרה של שמחה מיוחדת על פניו של מרן הגר"ח (שליט"א) [זצ"ל], וזאת למרות חולשתו באותו היום. הגר"ח (שליט"א) [זצ"ל] הקדיש זמן ממושך למשלחת זו של רבני המכון וראשי העורכים הנהוגים להיוועץ עם גדולי ישראל שליט"א בכל שלבי עריכת הספרים ובשאלות התורניות העולות על הפרק במהלכם.

בנו של מרן הגר"ח, רבי אברהם ישעיהו קנייבסקי שליט"א, העלה בפני חברי המשלחת של 'עוז והדר' את סיפור הדברים, אודות השייכות המיוחדת שהיתה לזקנו הסטייפלער זצ"ל עם הספר 'בת עין', קשר שנמשך גם אצל בנו יבדלחט"א מרן הגר"ח (שליט"א) [זצ"ל] וכל בני המשפחה:

"אביו של הסטייפלער, רבי חיים פרץ זצ"ל, היה ידוע בקרב בני דורו כיהודי מורם מעם, עובד ה' ותלמיד חכם מופלג. כפי שהעיד עליו בנו הסטייפלער, היה אביו ר' חיים פרץ בקי בש"ס ובשולחן ערוך, ואלו היו שגורים על

הרה"ק רבי ישראל טויב ממאדזיץ זי"ע

בעל דברי ישראל
י"ג כסלו תרפ"א

מהווים שירה לקל חי, ונטמן בביה"ח בווארשא.

הרה"ק רבי ישראל נולד בשנת תר"ט בעיירה ראציונו שבפולין לאביו הרה"ק רבי שמואל אליהו טויב זי"ע האדמו"ר מזוואלין בנו של הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע. כבר משחר חייו גילה בצד שקדנותו והתמדתו באהלה של תורה.

בהיותו ילד החל כבר לחבר ניגונים ורקם מוטיבים. כמנהג הימים ההם השיאו אביו בגיל צעיר ובהיותו בן י"ד שנה נשא את אשתו הרבה"צ מרת דאברע ע"ה בת החסיד והגביר המפורסם בשעתו רבי חיים שאול פרידמן ז"ל, על שולחנו ישב רבי ישראל הצעיר ט"ו שנים וראה ברכה בלימודיו גדל בתורה ובריאה, אך כשרונו המיוחד לנגינה, גילה את גדולתו המיוחדת בשטח רב אנפין זה.

כשנסתלק אביו הרה"ק רבי שמואל אליהו מזוואלין זי"ע ביום כ"ו באייר תרמ"ח, הוזמן מיד למלא את מקומו בזוואלין שם גר שנה אחת, ושנה אח"כ העביר את חצירו לעיר איבנגרוד כיום דומבלין, הנקראתפי חסידים בשם "מודזיץ" והיא סמוכה לווארשא, מודזיץ הפכה לשם דבר, אלפים מקרוב ומרחוק נהרו לעיירה זו, להתבשם מאירת השירה שבה.

בעוד שבכל שאר חצרות האדמו"רים באים נגינה ושירה רק כאחד האמצעים לחסידות ולעבודת הבורא, באה הנגינה במודזיץ כעבודה המיוחדת לעצמה.

כשקרבו ימיו להסתלק מן העולם, ציווה שיחזרו על כל יצירותיו שחיבר, עשו כמצוותו, כשסיימו לשיר בפניו את ניגונו האחרון, עצם את עיניו ויצאה נשמתו הטהרה, בי"ג כסלו תרפ"א, כשכל חייו

שיעורו בבוקרו של יום. צחק המוכר ואמרו לו, למה לך זאת, הלא כמוה גלגלים מסתובבים בטחנתך, ומרעישים בקול רעש גדול, אם אלה אינם מקיצים ומעוררים אותך, מה יועיל שעון קטן בצלצולו הדק. השיבו הכפרי, אינך יודע ומבין בטבע האדם, דבר שאדם רגיל בו ומצוי אצלו, אין הוא מרגיש בו. אני כל היום וכל הלילה מצוי אצל הגלגלים הגדולים וקולם החזק, איני חש בהם ואין כחם יפה להקיציני משנתי, אבל צלצולו הדק של שעון קטן זה, הוא דבר חדש אצלי, ובקלות יקיציני בנעימתו.

אף נגינה כן, ספרי מוסר וספרי יראים, בני אדם מצויים אצלם ומורגלים בהם, אולם הנגינה חידוש יש בה, בכחה לעשות רושם ולעורר בבני אדם הרהור תשובה, להחזירם למוטב.

(אמרי שאול)

כאשר תקועים בבוץ, זה לא הזמן להתחשב

ותטענו בגבולנו ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו (נוסח תפילת מוסף).

'ותטענו', מלשון טענה. רבנו של עולם, אם יש לך טענה לישראל, יהיה זאת 'בגבולנו', כאשר אנחנו שרוים על אדמתנו, בגבול ארצנו. 'ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו', שם נפרע את כל החובות, אבל לא עכשו, בגלות. כאשר תקועים בבוץ, זה לא הזמן להתחשב.

(ישא ברכה)

גדולה נגינה שהיא מעוררת לתשובה

כשנשאל פעם מרן ה'דברי ישראל', נגינה זו מה טיבה, השיב: גדולה נגינה שהיא מעוררת לתשובה, מעלה את נשמתו של אדם ומקרבת לבם של ישראל לאביהם בשמים. אפשר, תמה השואל, מה שלא עושים ופועלים ספרי מוסר וספרי יראים, תעשה הנגינה.

אמשול לך משל, ענהו, למה הדבר דומה, לבן כפר בעל רחיים, שבא לדרך וראה בחלון של שען 'שעון מעורר', המצלצל בנעימה ומעורר את האדם משנתו. ביקש הכפרי לקנות את השעון,

מרן הגה"ק המקובל האלוקי המלובן רבי דוד אביחצירא זי"ע הי"ד

"עטרת ראשנו"
י"ד כסלו תר"פ

במעלליו התנכר הנער, בהיותו מתמיד עצום השוקד על דלתות התורה שעות רבות ללא הפוגה, מבלי לתת שנה לעיניו ותנומה לעפעפיו. כבר אז, היתה התנהגותו רצופה גינוני קדושה ופרישות, שהיו חידוש מיוחד ביחס לגילו הצעיר.

כשנה לאחר הכנסו לעול מצוות, נפטר ה'אביר יעקב' לבית עולמו. בבית אחת, הפסיק דוד הצעיר להיות נכדו של הרב והפך לבן הרב. מעתה ואילך, היה ביתם הכתובת המרכזית לכל צרכי הקהילה ולשאר עניני הכלל והפרט. אולם, דוד לא שת ליבו לכל עניני העסקנות שמילאו את ביתם, ותחת זאת היה מרבה להסתגר בחדרו ולעסוק אך ורק בלימוד התורה הקדושה, כמסורת המפוארת של אביו וזקניו הגדולים.

ככל שגדל, כן שגבו הנהגותיו הקדושות.

חוליותיה של שושלת הזהב למשפחת אביחצירא, משובצים כאבני חן על פני דורות ארוכים. מקום של כבוד מיוחד, שמור לצדיק הדגול, קדוש יאמר לו, מרן רבי דוד זיע"א, המפורסם בכינוי 'עטרת ראשנו'.

מרן רבי דוד, היה נכדו של מרן רבי יעקב ה'אביר יעקב', בן לבנו מרן רבי מסעוד, זכר צדיקים וקדושים לברכה.

בחיי הסבא הגדול נולד רבי דוד, וכבר בילדותו ניכר בהתנהגותו המיוחדת במינה. למרות גילו הצעיר, היה רבי דוד מתאבק בעפר רגליו של הסבא ה'אביר יעקב', ובמחיצתו רכש מעלות גדולות, רמות ונשגבות. הוא המשיך בהתעלותו ללא הרף, עד שהוכשר, בבוא העת, להיות מנהיג דגול, טהור ומוזכר כאחד משרפי מעלה.

והודאה זו נאמר על 'שמן משחת קדש' שבו נעשה גם החנוכה כידוע, וכמו שאמרו במסכת שבת (כא:): מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה, תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן הגדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה.

ועוד רמזים יש בדבר, כי 'חנוכת הבית' לעומת נר חנוכה, וגם כפל 'מזמור' ו'שיר' לעומת 'הלל' ו'הודאה'. ושמונה אותיות שבת יבנות 'מזמור שיר' לעומת שמונת ימי החנוכה, שהרי הנס היה בכל יום מימי החנוכה. ועוד מה שכתוב בסוף המזמור 'הפכת מספדי למחול לי' הוא לעמת מה שאמרו בגמרא 'תמניא אינון דלא למספד בהון'.

גם ראשי תבות מ'מזמור שיר ח'נכת הוא מ'ש"ח, שהם ראשי תבות מ'ילה ש'בת ח'דש, שעל שלשת מצות אלו שהם מעקרי הדת, גזרו היוונים שלא לקיימם. גם ראשי תיבות מ'מזמור שיר עולה ש"ים כמנין 'נר חנוכה' עם הכולל, וכל הרמזים הולכים למקום אחד, שמזמור זה מדובר גם מעניני חנוכה.

דְּלִיתֵנִי וְלֹא שִׁמְחַת אִיבֵי לִי (תהלים ל, א-ב). מתקנת הראשונים (יסוד ושוש העבודה שער המפקד פ"א) לומר מזמור זה סמוך ונראה לאחר הדלקת נרות חנוכה, וכן נהגו לאומרו בתפלת שחרית ומנחה של שמונת ימי החנוכה (המנהיג דיני תפילה דף קח, בן איש חי הלכות שנה ראשונה - הלכות חנוכה). ומן הנראה שיש שייכות בין חנוכת המזבח לניסי חנוכה, ודוד המלך ע"ה צפה ברוח קודשו את נס החנוכה, וכיון במזמור זה גם לעומת הנסים שנעשו בימי היונים.

ובילקוט תהלים (רמז תשי"ג) דרשו מדוע כפל הכתוב 'מזמור' ו'שיר', ואמרו לפי ששתי פעמים בנה בית המקדש, אחד בנה שלמה ואחד בנה עזרא, ולכך 'מזמור' על האחד ו'שיר' על השני. וכידוע שנס חנוכה אירע בבית שני, ונמצא שדוד המלך ע"ה רמז במזמור זה גם על חנוכת המזבח והניסים שנעשו בבית השני בימי החשמונאים.

ועוד רמז יש בזה, כי תיבות 'מזמור שיר חנכת הבית' עולה אלף ותרצ"צ כמנין 'ימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו'. גם ראשי תיבות מ'מזמור שיר ח'נכת ה'בית הוא מש"ח"ה, ואם נצרף לזה תיבת 'לדוד', יעלו תיבות 'משחה לדוד' שצ"ח כמנין 'ושמן' עם הכולל, והוא רמז שמזמור

במאמץ עילאי, ביום ובלילה, היה רבי דוד עובד את קונו באמת ובתמים, ברגש, בדבקות ובשלמות ללא פשרות, עד שהיו כל מעשיו לשם שמים.

אנשים היו הוגים את שמו בהערצה גלויה, ונמנעים מלהזכיר את שמו מבלי להקדים את התואר 'רבי'. כאשר היה עולה שמו לשיחה בפני ההמון, היו האנשים מפטירים בהתפעלות: "רבי דוד - הרי גם בדור של חכמים וסופרים היו משתבחים בעלם חמד שכזה".

עשרות בשנים התעלה רבי דוד והגביה עצמו לפסגות, עד כי חשב שיוכל לשבת בשלוותו כל ימי חייו, על התורה ועל העבודה. אלא שמשמים הועידוהו לתפקיד הרם של מנהיג בישראל. היה זה בשנת תרס"ח, כשחשכו המאורות על קהילת תאפילת בפטירתו של רבם הנערץ, מרן רבי מסעוד זיע"א. או-אז, נשאו בני ישראל את עיניהם אל מרן רבי דוד, בנו חביבו של הרב המנוח, שיואל למלאות את מקום אביו בהנהגת העדה.

אמירת 'מזמור שיר חנוכת הבית' בימי החנוכה

מְזֻמָּר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד. אֲרוֹמְמֶךָ ה' פִּי

הגה"צ רבי שמחה בונים סופר זי"ע

בעל שבת סופר
ט"ו כסלו תרס"ז

מבואר ברש"י שפירש דברי הכתוב על המלחמה לה הכין יעקב את עצמו.

רבינו השבט סופר ביאר את דברי הפסוק באופן אחר, וזאת על פי מה שאמרו חז"ל (ילקו"ש צו רמז תקיב) שתפילת צדיקים עכ"פ עושה מחצה. ואפילו אם לא תשמע המצוה לגמרי, מכל מקום לא ישוב ריקם מכל וכל אלא לכל הפחות תעשה מחצה.

דבר זה נלמד מהכתוב בפרשת שמיני (ויקרא י, יב) 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בְּנֵי הַנּוֹתָרִים', ודרשו חז"ל: מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה ותפלתו של משה ביטלה מחצה.

לפי זה יש לומר שיעקב שחילק את העם אשר איתו לשתי מחנות, ידע בבטחה כי אף אם לא ישמע ה' לתפילתו לגמרי להצילו מכל וכל מיד עשו, מכל מקום בודאי יעשה מחצה ולא תתבטל תפילתו לגמרי, ועל כן אמר "היה המחנה הנשאר לפליטה".

(מרגליות היום)

הגאון בעל שבת סופר זצ"ל נולד ביום כ"ה כסלו בשנת תר"ג לפ"ק לאביו הגאון הגדול למרן הכתב סופר זצ"ל בן מרנא רבינו בעל חתם סופר זצ"ל.

בשנת תרל"ב לפ"ק מילא את מקומו של אביו הכת"ס זצ"ל כאב"ד ור"מ דק"ק פרעשבורג המעטירה, ויצא שמו לתהילה בקרב הארץ כאחד מיחידי גדולי הדור גאון גדול וחרף עצום והרביץ תורה והעמיד תלמידים לאלפים, וביניהם רבנים גאונים וגדולים מובהקים, והי רב רבנן גאון הגאונים ראש המדברים ומנהיג המדינה לוחם אמיץ נגד פושעי עמינו ומעמודי התווך של יהדות החרדית האורתודוקסית בארץ הונגריה.

נפטר ט"ו כסלו שנת תרס"ז לפ"ק ונדפס ממנו ספרו שבת סופר שו"ת על ד' חלקי השו"ע.

תפילה עושה מחצה

וְהִיא הַמַּחֲנֶה הַנְּשָׂאֵר לְפִלְטָה (בראשית לב, ט). וכתב רש"י: על כרחו, כי אלהם עמו, ע"כ.

חביבין יסורים

ובא והניחו על כף המאזנים בצד הימני והכריע את הכף, ועל ידי זה יצאתי זכאי. פתחו החבילה והיה בו יסורים מה שסבלתי במשך ימי חיי. הצצתי בתוך היסורים וראיתי ענין אחד של יסורים שזה הכריע כף הימין ועל ידו יצאתי זכאי, וזכיתי לגן עדן. וענין זה היה מה שבטח גם אתה זוכר, שאירע לפני איזה חדשים. שהיה מנהגי ביום חמישי בשבת לקנות קמח על שבת קודש. וכשהלכתי עם הקמח ירד גשם גדול ועז. ועמדתי תחת הגג להשמר מהגשם, אבל השק של קמח שהיה מנייר התלחלח והקמח נשפך ארצה. והיה לי צער גדול מזה והוכרתי ללקט מן הארץ שארית הקמח והנחתיו לתוך כנפי בגדי, ונתלכלכתי מאד. וכשבאתי לביתי פתחה אשתי בצעקות: למה לא מיהרתי ללכת לפני הגשם. וגם כשעשו את החלות משארית הקמח, היה מעורב עם חפץ ואבק. והתלוננה אשתי מאוד. וכן בשעת האכילה ויגרס בחפץ שיני. וכל אותו השבוע היה לי צער מעסק הלזה. והנה כל אותן היסורים הניחו על כף המאזנים והכריעו לטובתי לחזות בנועם ה' בין צדיקי עליון בגן עדן. ולכן תדע חביירי שכל מיני יסורים שסובלים בעולם הזה הכל בא בחשבון צדק למרק את העוונות ולהכריע הכף לזכות. ותדע מהיום והלאה להיות שמח ביסורים ולקבלם באהבה ('דברי שלום' עמוד תרי"א).

על הפסוק (בראשית לו, כז): 'אֵלֶּה בְּנֵי אֶצָר בְּלָהוּ וְזַעֲוֹן וְעֶקֶן', מפרש רבינו האור החיים הקדוש זיע"א: "ירמוז הכתוב על דרך אומרם ז"ל (ילקוט משלי ב), אמרה תורה מפני מה בני עניים, אמר לה הקב"ה 'להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא', פירוש, כי באמצעות יסוריהן בעולם הזה ירבה אוצרם בעולם הבא, והוא אומר 'אלה בני אצר', פירוש, אותם שחפצים לאצור אוצר בטוב בנצחי צריכין בעולם הזה לסבול יסורין. 'בלהן' וגו', ומודיע הכתוב כי היסורין הם עושים אוצרות מלאים כל טוב למעלה באמצעותם. וכיסורי רבי אלעזר בן רבי שמעון בר יוחאי (ב"מ פד:) שהיה קורא אותם בואו אחי וגו', ומעתה מי האיש החפץ חיים העליונים ולאצור אוצרות הטוב ימאוס בעולם הזה ובתענוגיו, ויקבל עליו 'בלהן וזעוון ועקן', תרגום צרה עקא, לטוב לו כל הימים ולמלאות אוצרותיו.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

לפעמים הפליג הרה"ק רבי אברהם שלום מסטרופקוב זיע"א בשבח היסורים שממרקין. ופעם התאונן לפניו חסיד אחד על כמה מקרים לא טובים רחמנא ליצולן. וסיפר לו רבינו, שהיו פעם שני חברים, ואחד מהם נחלה רח"ל, וחבירו שימשו בעת חליו במסירות גדולה. וקודם פטירתו ביקש ממנו בהבטחת תקיעת כף שיתגלה לו אחר כך להגיד לו מקרהו בעולם העליון. ולאחר זמן נתגלה לו בחלום והתנצל לפניו שמושבע ועומד שלא לגלות כלום, כי אם דבר אחד יכול לומר לו בבירור, שידע שהכל נכתב למעלה, הן דבר גדול והן דבר קטן אין נעלם. ולדוגמא אמר לו, שפעם הלכו בחוצות בשלג רוח וקור גדול והרוח השליך כובעו למרחוק, גם זה נכתב למעלה. והנה החסיד הבין כוונת הדברים, שהכל בהשגחה ובחשבון, ונרגע מזה. ואחר כך גם הוטב לו.

בהזדמנות נוספת כשכא פעם לניחום אבלים, סיפר הרה"ק עובדא כוז ביתר אריכות. שפעם אחת היו שני תלמידי חכמים יראי ה' אוהבים נאמנים זה לזה, והיו לומדים תמיד יחד בהתמדה, ונתקשרו באהבה אמיתית, עד שנתנו תקיעת כף זה לזה שמי מהם שיעדר תחילה וישבוק חיים לכל חי יבוא מעולם העליון להודיע לחבירו בחלום מה נעשה בדינו ומכל מהות מצבו שם. והנה עברו ימים ושנים, ונעדר אחד מהם רחמנא ליצולן.

וליום השלשים בא בחלום לחבירו, ואמר לו: ראשית דבר תדע, ששם בעולם האמת מי שכבר זכה להגיע לשם אין רוצים לבוא לזה העולם המלא שקרים, כי אין יכולים לסבול גודל השקר, והיה קשה לי מאד לבוא, אלא מפני התקיעת כף הוכרתי לבוא לקיים ההתחייבות שלי. ועתה אספר לך מה שעבר עלי: הביאו אותי לפני בית דין של מעלה ויצא הכרוז בקול חזק ואמין שכל מי שיש לו ללמוד זכות או חוב על פלוני בן פלוני יבוא ויעיד. והתחילו לבוא מלאכים שונים. זה מניח על צד הימין ומכריז שמות המצוות, וזה מניח על צד השמאל ומכריז שמות העבירות. זה נמשך כך זמן רב עד שראו שכף המאזנים של צד שמאל מכריע. ואני הייתי רועד מאוד מאוד, כי היו שלוחים עומדים מוכן, אלו להוליך לגן עדן וגם חס ושלום וכו'.

ושוב יצא הכרוז בקול גדול: כל מי שיש לו איזה זכות יבוא וילמד זכות. פתאום ראיתי מלאך אחד בא מרחוק וחבילה גדולה על כתפו,

נוצב ועימוד: שוקי קטר

מחבורים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סינפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • **בית שמש:** שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • **בני ברק:** רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • **מודיעין עילית:** שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • **אלעד:** יהודה הנשיא 94 • **אשדוד:** יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנוס 8 • **ביתר עילית:** הרן 9 • **חיפה:** מיכאל 27 • **נתיבות:** הרמב"ם 1 • **נתיניה:** הס 18 • **פתח תקוה:** רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ה ג'תתק"פ

הלכות ערב שבת

ח. טועמיה בערב שבת.

א. כתב המשנה ברורה [סימן רנ סק"ב] מצוה לטעום מכל תבשיל בערב שבת כדי לתקנם יפה, וכתב בשער הציון [שם סק"ח] דעצם הטעימה הוא מצוה. ב. ולפי זה היה צריך שכל אחד מבני הבית יטעמו מהמאכלים בערב שבת, ואין העולם נוהגים כן, אלא מסתפקים בטעימה מאחד התבשילים שהוכן לשבת, כדי לצאת מצוות טועמיה, וסומכים על הנשים שיטעמו מכל התבשילים לתקנם יפה, וגם דעל פי הזוהר הק' ענין הטעימה מכל התבשילים הוא בליל שבת, ולא בערב שבת. [פסקי תשובות שם אות א].

ט. השחזת הסכין בערב שבת.

א. כתב הרמ"א [שם ס"א]: ויש להשחזי הסכין בערב שבת כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה. ובספרי מסמיך לה אקרא [איוב ה כד] "וידעת כי שלום אהלך", זו השחזת הסכין, כי אם קהה הסכין יוכל לבוא לפעמים לידי קטטה ח"ו. [מ"ב שם].

ב. כתב בליקוטי מהרי"ח [סדר ערב שבת בשם קדוש אחד], סכין חד וחלק ללא פגימות מסוגל לפרנסה כי אינו עושה פירורים, ופירורים הנופלים קשה לעניות.

י. מלאכה בערב שבת.

א. העושה מלאכה מזמן מנחה קטנה, שהוא שעתיים וחצי שעות זמניות קודם השקיעה, אינו רואה סימן ברכה. [שו"ע סימן רנא, ש"כ פרק מב סל"ב ובה"ש שם].

ב. וכתב המשנה ברורה [סק"ה] בשם הפרי מגדים דמלבד שאין רואה סימן ברכה יש גם חשש איסור בזה.

ג. וכתב הרמ"א [שם ס"א] דהאיסור הוא דוקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל בדרך עראי מותר, אפילו אם מקבל עליו שכר.

ד. מלאכה שהיא לצורך שבת, מותר לעשותה כל היום. [שו"ע שם ס"ב].

ה. מלאכת דבר האבד שאם לא יעשה בערב שבת יהיה לו הפסד ממוון, ואפילו מניעת ריח, מותר לעשותה כל היום.

ו. ומכל מקום צריך כל אחד לזרז עצמו שלא יצטרך להגיע לעשיית מלאכה סמוך לשקיעת החמה. [ביה"ל ד"ה ואינו, ש"כ פמ"ב הע' קכז].

ז. משא ומתן אינו בכלל איסור מלאכה בערב שבת.

ח. ומכל מקום ראוי להקדים סגירת החנויות לפחות שעה אחת קודם השקיעה. [מ"ב סק"א, וסימן רנ סק"א].

ט. כתיבת חידושי תורה כיון שהוא דבר מצוה הוי כלצורך שבת דמותר כל היום. [טור ושו"ע שם, שו"ע הרב ס"ג, ובחוט שני שם עס"ד כתב שלא להקל בזה אלא כשהוא בגדר דבר האבד].

י. מספרה, מותר לספר ישראל כל היום, אפילו בשכר, דניכר לכל שהוא לצורך שבת. ובביאור הגר"א כתב דאין לספר לאחר זמן מנחה (קטנה) אפילו בחנם.

יא. סופר סת"ם, אסור לכתוב בשכר לאחר זמן תפלת מנחה, אם לא שהוא צריך עכשיו למזוזה.

יב. עני, שאין לו מעות לצורך שבת בהרחבה, מותר לעשות מלאכה בשכר כל היום, כיון שיש במלאכתו צורך שבת.

יג. תיקון בגדים, אסור לתקן בגדים בשכר לאחר זמן תפלת מנחה, גם אם כוונתו לתקן הבגדים לצורך שבת, דאין היכר לכל שהוא לצורך שבת.

יד. ולתקן בגדים שלא בשכר, מותר כל היום, כיון שהוא לצורך שבת. [שו"ע רמ"א מ"ב וביה"ל סימן רנא].

יד. שכיר יום העושה מלאכה אצל בעל הבית עד הערב, יתנה מתחילה שבערב שבת וחג לא יעשה מלאכתו עד הערב אלא עד זמן תפלת מנחה. [שער הציון סק"ד, וע"ש מה הדין כשלא היתנה].

יא. נקיין הבית לכבוד שבת.

א. כתב המשנה ברורה [סימן רנ סק"ג]: איתא בספרים, שכל אדם ירהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת, כי שבת מקרי כלה מלכתא, וכאלו מקבל פני המלך יתברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבליי הסחבות של חלאת העונות.

ב. וצריך לכבד [לטאטא] את הבית, מהאבק והעפר, לכבוד שבת. [מ"ב שם]. ג. גם יש לפנות קורי עכביש מהבית, וידמה בדעתו כאלו יבוא אליו להתאכסן

מלך בשר ודם כמה יכבד הבית, וכל שכן לכבוד שבת מלכתא. [מ"ב שם].

ד. אם לא יהיה בביתו בשבת, אין צריך לכבד את הבית. [חוט שני שם ע"ג, והגר"מ סירוטה מורה להחמיר בזה].

יב. כלים חד פעמיים לשבת.

כתב בחוט שני [שם עמ"ג] יש מייחדים כלים מיוחדים לשבת, משום כבוד שבת, כמו שעושים לכבוד אורח חשוב, ואלו המשתמשים בכלים חד פעמיים, יש בזה מיעוט בכבוד שבת. ונשאל הג"ר יצחק זילברשטיין, האם עדיף להשתמש בכלים חד פעמיים בשבת משום עונג שבת שחוסך טירחת השטיפה, או שישתמש בכלים חשובים דכבוד שבת עדיף, והציג השאלה בפני גיסו הגר"ח קניבסקי, והשיב לו, דאם אין עונג שבת אין כבוד שבת, וכיון שהשימוש בכלים חד פעמיים גורם לעונג שבת, אין בו משום מיעוט כבוד שבת, וזהו הכבוד שבת, ומכל מקום טוב יותר לקנות כלים חד פעמיים בסגנון יפה ומעודן, ולא את הפשוטים. [הובא בעלינו לשבח שמות עמ' תקלא].

יג. מצות תוספת שבת.

א. מצוה להוסיף מחול על הקודש בכניסת השבת, וילפינן בגמרא [ר"ה ט"ו], מדכתיב ביום הכיפורים, ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם, יכול מתענין בתשעה, תלמוד לומר בערב, אי בערב יכול משתחשך, תלמוד לומר בתשעה, הא כיצד, מתחיל ומתענה מבעוד יום כדי להוסיף מחול על הקודש, ומדכתיב תשבתו שבתכם, ילפינן דכל מקום שנאמר שבות, כמו שבת ויום טוב, צריך להוסיף מחול על הקודש.

ב. וכתב השו"ע [סימן רסא ס"ב] שהתוספת צריך להיות בזמן שהוא ודאי יום, ולכן צריך לקבל תוספת שבת קודם השקיעה שאז הוא ודאי יום.

יד. שיעור זמן תוספת שבת.

א. בשו"ע [שם] כתב ובלבד שיוסיף איזה זמן, ולא כתב כמה שיעור הזמן. ובמשנה ברורה [שם סק"ב] כתב ולא סגי בהוספה כל שהיא, אלא שצריך קצת יותר, וביאר בביאור הלכה [שם ד"ה איזה זמן] דהשיעור הוא פחות מכדי הילוך ג' רבעי מיל, שהוא לערך חמש עשרה דקות, מאידך בשו"ת אבני נזר [סימן תצח] כתב בשם סידור הרב ששיעור התוספת הוא ארבע דקות, ויש אומרים שזמן תוספת שבת הוא לערך ב' דקות. [שו"ת ארץ צבי סימן ט, דרך החיים סימן נא ס"א בגירסא הנכונה, בשו"ת אגרות משה ח"א סימן צ"ז כתב, שתוספת שבת הוא כמה מינוטין, והגר"ח קניבסקי מסר בשם החו"א דדי במשהו, הו"ד בשבת היום עפ"ב].

ב. וכתב המשנה ברורה [שם סק"ג]: ומי שמחמיר על עצמו ופורש ממלאכה חצי שעה או על כל פנים שליש שעה (עשרים דקות) קודם השקיעה אשרי לו, דבזה יוצא שיטת כל הראשונים. [דלשיטת היראים השקיעה מתחלת ג' רבעי מיל קודם לשקיעה הנראית לעין, וכיון שג' רבעי מיל הוא ח"ו דקות (לפי השיטה שמיל הוא כ"ד דק), צריך לפרוש ממלאכה לפחות עשרים דקות קודם לשקיעת החמה הנראית לעין, ח"ו דק, דאז מתחלת השקיעה ואסור במלאכה, ועוד שתי דקות לתוספת שבת].

טו. קבלת שבת בדיבור.

א. במשנה ברורה [סק"א] כתב דאם רוצה לקבל עליו תוספת שבת יותר ממה שמחוייב על פי דין, יקבל התוספת שבת בדיבור, שיאמר בפיו שמקבל עליו את השבת, ובשם הב"ח כתב דמועיל גם כן קבלה בלב, אמנם התוספת שבת שמחוייב מן הדין חלה מאליה בלא קבלה.

ב. במשמרת שלום [קודיננו סכ"ו אות א-ב] כתב, כשמקבל עליו תוספת שבת טוב שיוציא בפיו מה שגמר בלבו, כי ידוע מרז"ל שהדבור הוא ענין גדול לפעול בעולמות העליונים, ומלבד זה כמה וכמה אנשים שנשכח מהם ענין זה לגמרי, ובזה רמי אנפשיה ומדכר להוסיף מחול על הקודש... ויאמר בזה הלשון: הריני מוסיף מחול על הקודש לקיים מצות תוספת שבת כמו שציוני הבורא ית"ש בתורה הק' זכור את יום השבת לקדשו, שמור את יום השבת לקדשו, כאשר צוה ה' אלקיך, לייקב'ו' וכו' ויהי נועם וגו', רבון העולמים זכני לשמור ולקיים את יום השבת כהלכתו ולשוב בתשובה שלימה לפניך. ג. יש אומרים דיכול להתנות ולקבל עליו תוספת שבת פעם אחד לכל ימי חייו. [פני שבת ס"ד ערפ"ב משו"ת ארץ צבי, וכתב שם עוד ששאל את כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל למה אין אנו נוהרים בקבלת תוספת שבת, והשיב, דמה שפורשים ממלאכה בכניסת השבת, זהו בעצמו נחשב לקבלה].

מלון ירוזן וזוזושים נלאים מלוט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הֵיאָה חֻזְרָא

חֻזְרָא דְאִזְרֵי־תָא
יְסוּד חֻדְשׁ וְנַפְלָא עַל הַפְרָשָׁה

כח התורה הוא שעומד להכניע את יצרנו

עליו, שהוא התורה הקדושה הנקראת תבלין, ולומד ממנו כמה חשק ותאוה צריך להיות כשעובד את ה', זוכה להפך את היצר הרע לטוב ונמצא עובד עבודת בוראו אפילו עם יצרו הרע.

רק בעשייתו לשם שמים יכול להקדים את היצאה"ר

ממשיך האמרי נועם בנועם אמריו ומציב תנאי קודם למעשה. אמנם אם משכים האדם ומקדים את היצר הרע הרי שזוכה לנצחו, אך כל זה רק אם יעשה המצווה לשם שמים בלא שום פנייה וגאווה, כי אם עושה להנאת עצמו, נמצא שלמרות השכמתו כבר הקדימו יצרו ומושך אותו שיעשנה לשם הנאתו. וזה המבואר מדברי חז"ל שאמרו 'משכחו לבית המדרש', כלומר, 'משוך אתה ליצרך' ע"י שתעשה המצוות ברצון פשוט לשם ה' שאמר ונעשה רצונו, ואז יימשך היצר אחריו ויסייעך בעשיית המצווה, כדמיון אדם המושך דבר מה שהאדם קודם לדבר הנמשך. אך היזהר שלא ימשיך היצר אחריו כשמכניס בליבך הנאת עצמך.

על המאורות משבחים אנו בכל שבת ואומרים (ברכת יוצר) 'טובים מאורות שברא אלקינו יצרם בדעת בבניה ובהשכל, כח וגבורה נתן בהם להיות מושלים בקרב תבל'. ובכלל זה מודים אנחנו על שנתן לנו צדיקים מאורות בעולם, כדאיתא באמרי יוסף (כי תצא ד"ה ולא תשים) בשם רבי אשר מרופשיץ זי"ע בביאור תפילה זו, 'מאורות' אלו הצדיקים שמאירים לעולם כמעשיהם הטובים.

ועל כך אומרים 'טובים מאורות שברא אלקינו' שהם טובים בתכלית השלימות. וכיון שהם טובים לא יתפתו ליצר ועלילותיו, ועל כן יצרם היינו יצר הרע שלהם, אינו בא לפתותם בפשטות לעשות עבירה כפי שבא לאדם פשוט, שכן לא ישמעו לו, רק מגיע 'בדעת בבניה ובהשכל' - מגיע אליהם במרמה בדברים דקים ומראה להם כי כך הוא רצון ה' ולמצווה יחשב אם יעשה כך וכך. אמנם אף על פי כן יכולים להתגבר עליו, שכן 'כח וגבורה נתן בהם' - בצדיקים, 'להיות מושלים' על היצר 'בקרב תבל' - בכח התורה שנקראת תבלין, ובכוחה יכולים להתגבר עליו אף בדברים הדקים שמנסה להכשילם בהם.

עם לָבָן גֵרְמֵי נֹאחַר עַד עֵתָה (לב, ה). אמרו חז"ל (סוכה נב): 'אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש' שכח התורה הוא שעומד להכניע את יצרנו. ודברי חז"ל אלו מראים את הדרך כיצד יכול האדם להתגבר בכח התורה, וכפי שפירש הרה"ק בעל אמרי נועם זי"ע (משפטים ד"ה א"י ואלה) כי מאחר שצריך להתאמץ ברוב תחבולות שלא יפול ברשת היצר נתנו לנו חכמים עצה טובה ואמרו (ברכות נח). 'בא להרגך השכם להרגו', כלומר, שיש לו לאדם להשכים ולהקדים את היצר, על דרך שאמרו חז"ל (שם ה). 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה וכו', יקרא קריאת שמע וכו', יזכיר לו יום המיתה', וכשישכים ויקדים להתגבר על יצרו, יתהפך אף יצרו הרע ויסייעו בעשיית המצווה.

מאויבי תחכמני - יש ללמוד מהיצר להשכים לדבר מצוה

על כך אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט צח) 'מאויבי תחכמני מצוותיך' שיש להתחכם במצוות ה' מדרך האויבים, שהאויב הגדול של האדם הוא יצרו הרע, ועלינו ללמוד ממנו ולהשכים

מִי־הֵיאָה דְפִלְיָאָה

בכל מדרגה שהאדם זוכה אליה -

צריך זהירות מרובה שלא יפגע בו היצר בעניני אמונה

וְיָרָא כִּי לֹא יָכֹל לֹו וַיַּעַב בְּכַף יָרְכוּ (לב כו).

בכל מדרגה שהאדם זוכה אליה צריך זהירות מרובה שלא יפגע בו היצר בעניני אמונה, להאמין שהקב"ה הוא אלקינו ואין עוד מלבדו [כמו שנרמז 'אמונה' בגימטריא 'אלקיננו' לידע ולהאמין שהוא לבדו אלוקיננו ואין עוד מלבדו], וכל הנהגתו עמנו היא במידת החסד והרחמים גם כשאין נראה כן לעיני בשר, וזהו 'אמונה' בגימטריא 'חסדיך' להאמין שכל הנהגתו עמנו היא בחסד ולא בדין.

והתחזקות באמונה נצרכת בכל עת כי גם כשזוכה להתעלות בעבודת ה' עדיין אורב לו היצר להחליש את האמונה בקרבו, כמו שרואים אצל יעקב אבינו שלא הניח לו היצר הרע, ובא להלחם עמו ולהחלישו בעניני אמונת ה', וזהו שנאמר 'ורא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו', 'בכף' גימטריא 'אמונה', כיון שלא יכול היה להתגבר עליו פנה להחלישו באמונתו, ובדבר זה אינו נותן מנוחה לעובד ה' בכל מדרגה שהוא.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ג' לשונות חיבה להורות גודל חיבת הבורא לעם ישראל

שעשה ממש במסירות נפש בשביל דברים כאלה, בשביל דברים של עבירה.

הלימוד מהיצר הרע לאהבת ה'

ועל זה אמר הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה בקדושת לוי (נח ד"ה שמטבילין): וזה הוא עיקר תכלית כל הנבראים, רק לעבוד הבורא ברוך הוא ולעשות תענוג להבורא, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ו מ"י) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא ברא אלא לכבודו, לעשות נחת רוח להבורא ברוך הוא. וזה פירוש הכתוב 'מאויבי תחכמי מצותיך כי לעולם היא לי'. וכו' כמו מן אויבי, מאויב שלי, דהיינו יצר הרע, 'תחכמי מצותיך' רצה לומר היצר הרע מפתה אותי לתאוות גשמי, דהיינו תאוות אשה או שאר תאוות גשמי, אזי מזה התאוה הגשמי, מיצר הרע, 'תחכמי מצותיך', אזי לבי בווער להיות עובד את ה'. 'כי לעולם היא לי', רצה לומר תאוות גשמי הוא דבר נפסד וכלה, לא כן כשאהיה עובד הבורא זה הוא לי 'לעולם', כי אני מדבק עצמי בבורא שהוא חי וקים לעולם. עכל"ק.

זו אפוא הדרך שממנה יבוא האדם להיות קרוב לבוראו באהבה, והרי כך האור החיים הקדוש מתבטא בכמה וכמה מקומות, שכדי לבוא לדביקות בה', יתמלא לב האדם בחשיקה, חפיצה, נעימות, ידידות, חביבות, מתיקות, תאוה, שכל משאלותיו של אדם יהיו להשתוקק ולכסוף לתורה הקדושה ולהידבק בה' יתברך חי החיים, ומי יתן שיכנסו הדברים הקדושים לליבנו ויעשו פרי ושורש, ותבער אהבתו יתברך בליבנו בלי שום הפסק, אמן וכן יהי רצון.

עם ישראל לומד משכם מהי הדרך להגיע לדבקות באבינו שבשמים

וכמו אהבת ה' לעמו כן בני ישראל הרוצים לידבק באלקים חיים, למדים זאת מפרשתו של רשע שכם בן חמור, כמובא בספרן של צדיקים שיש ללמוד מחשק ותאוה שיש לנו לתאוות עולם הזה ותענוגיו, וכי מהיכן בא לנו נשמת אלוה ממעל, נשמות ישראל החצובות מתחת כסא הכבוד, הכיצד.

אולם האמת תורה דרכה, כי לשם כך נברא כל ענייני עולם הזה כדי ללמוד מהם לאהבת בוראנו ויוצרנו, וכדכתב במאור עינים (ואתחנן ד"ה ואהבת) ובדרך דומה שנינו עוד במשנת תלמידי הבעש"ט ע"ה, וזה לשונו: אבל הענין הוא, שה' יתברך ציוה לאהוב אותו יתברך, ואיך אפשר לאהוב דבר שלא נודע מהותו וכו'. והוא שה' יתברך ברא בעולם משל שממנו נוכל להבין הנמשל, דהיינו כל התענוגים שבעולם כמו אכילה ושתייה וכו', שיבין מפני מה אני אוהב אותו דבר, הלא הוא רק אהבה נפולה מעולם אהבה כנזכר אצלנו כמה פעמים, ועל אחת כמה וכמה שיש לי לאהוב הבורא ברוך הוא שהוא מקור כל התענוגים.

ובבחינת 'מאויבי תחכמי מצוותיך' יש לנו ללמוד משכם בן חמור, אדם פושע ורשע וכשהוא בא לדבר על דברים גשמיים מה הוא אומר, בתחילה 'ותדבק נפשו', אחר כך 'שכם בני חשקה נפשו', ואחר כך 'כי חפץ בבת יעקב' - הרי לנו דביקות, חשק וחפץ. ראו מה עשה בשביל עבירה, בלי שום הכנה, דבקה נפשו, חשק, וחפץ.

וּתְדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּדִינָהּ בַּת יַעֲקֹב וְגו' (לד ג).
שְׁכָם בְּנֵי חֲשֵׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבִתְכֶם וְגו' (שם פסוק ח).
וְלֹא אַחֵר הַנְּעָר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בְּבַת יַעֲקֹב וְגו' (שם פסוק ט).

דרשו רבותינו ז"ל במדרש (ב"ר פ ז): ריש לקיש אמר, בג' לשונות של חיבה חיבב הקב"ה את ישראל, בדביקה בחשיקה ובחפיצה. בדביקה - 'ואתם הדבקים' (דברים ד ד), בחשיקה - 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' (שם ז ז), ובחפיצה - 'ואשרו אתכם כל הגוים' [כי תהיו אתם ארץ חפץ] וְגו' (מלאכי ג יב), ואנו למדים אותה מפרשה של רשע הזה.

באריכות ובפרוטרוט התבארו דברי מדרש אלו בראשית חכמה (שער האהבה פ"ג), ושם ביאר כי שלוש לשונות החיבה מיוחדים ורומזים לשלושה הכוחות שבנו - נפש רוח ונשמה. המדרגה הראשונה היא הדביקות שכנגד הנפש, והחשק למעלה מן הדביקות כנגד הרוח, והחפץ למעלה מכולם כנגד הנשמה, כי החפץ מורה על רצון חזק שאין למעלה ממנו, שיהיה כל חפץ ורצון האדם וכל מגמת פניו מיוחד לאותו הדבר שחפץ בו.

ומפרשה של אותו רשע אנו למדים זאת, כדרך שכתוב אצל שכם בן חמור 'ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב', כי לרוב חשקו ואהבתו את דינה בת יעקב, לא היה שום דבר שימנע אותו מלהשלים חפצו ותאוותו. וכל זה הינו רק מעין משל לחוזק האהבה שאוהב הקב"ה את עמו ישראל.

טעם עצבות בני יעקב מחשש שישפיע מעשה זה לדורות

בשורש ירגישו ממנו כל הענפים, והנה ביעקב ובניו היו כלולים כל נשמות ישראל, כי הם השורש לכולם ומהם מסתעפים ענפים רבים, וזהו הטעם שהתעצבו מאוד בני יעקב בשמעם מעשה דינה אחותם, אפילו שהיא היתה אנוסה בדבר ואין בה אשמה, כיון שאירע דבר ערוה בשורש בני ישראל, עלול הדבר להשפיע על הדורות הבאים ח"ו, וזהו שאמרו 'כי נבלה עשה בישראל', דבר זה הוא נבלה לכלל ישראל הואיל וחטא עם בת יעקב אבינו, 'וכן לא יעשה' לדורות עולם, שלא יהיה עוד דבר נבלה כזה בכלל ישראל.

פתוח מימות אברהם אבינו. וזהו שאמרו חז"ל, כל אדם מחוייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב, אף שאין ביכולת שום אדם להגיע למעשי האבות הקדושים, אשר כל מעשיהם היו בתכלית השלמות לעשות נחת רוח ליוצרים. רק הכוונה, מתי יגיעו מעשי לשורשם בעת מעשי האבות, בהיות נשמת האדם כלולה בנשמת האבות הקדושים.

זה ביאור הפסוק שלפנינו וכפי שפירשו באגרא דכלה (ד"ה ובני יעקב) שכידוע יסוד כל דבר הוא שורשו, ואם יארע איזה מקרה

וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעֵם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשֹׁכֵב אֶת בַּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה (לד ז).
להבין באר היטב דברים אלו טוב להקדים לבאר, הנה אברהם אבינו ע"ה היה מקיים את כל מצוות התורה עד שלא ניתנו, ובמעשיו הכין דרך וסיוע לבניו אחריו, כי הבנים כלולים הם בכוח האב, ויש להם חלק במעשיו כאילו הם משתתפים עמו בעשייתו, וממילא נחשב להם כאילו גם הם קיימו בעצמם את המצוות עמו יחד, וכיון שכבר השתתפו עמו בקיום המצוות על כן יהיה להם יותר בניקל להמשיך אחר כך במעשה המצוות, כי כבר נשאר השער

התחכמות היצר להכשיל את האדם

הוא מצוה, ומטעה את האדם לחשוב על עבירה שהיא מצוה, ובאופן זה קשה מאוד לעמוד על האמת ולהינצל ממנו, ומכיון שכן לעתיד לבוא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים (סוכה נב.).

התגברות היצר לרמות את אדם וחוה

זו היא דרכו של היצר הרע להתחכם על האדם בכל מיני התחכומות כתלמיד חכם ויודע הלכה, וכך היה גם בחטא אדם הראשון כאשר התחיל היצר לפתות את חוה בדרך עקלתון, והרי הם לא נצטוו אלא אכילה מעץ הדעת, ואילו היצר הרע התחכם לפתוח עמם בדברים על הנגיעה, ואחר שגרם לחוה לגעת בעץ המשיך לפתותה גם לאכול ממנו, וכל זה עשה בדרך ערמה והתחכמות ועל זה נאמר 'והנחש היה ערום'. וכך אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) בטעם שהנחש מצוי בין הגדרות כיון שהוא פרץ גדרו של עולם, והסביר **רבי יצחק פרחי ע"ה** שבדאי אדם וחוה רצו לשמור את מצות ה', אבל הנחש התחכם עליהם והכשיל אותם תחילה בענין הגדרים וסייגים שראוי לכל ירא שמים לדור עצמו מן החטא, ובדאי הם התכוונו לשם שמים לגדור עצמם גם מן הנגיעה בעץ, והיצר הטעה אותם והכשילם תחילה בענין הגדר וגרם לנגוע בעץ, וכך היה לו בניקל להמשיך ולהכשיל אותם גם בעצם העוון של אכילת הפירות, והכל עשה ברוב ערמה והתחכמות וכתלמיד חכם נדמה להם עד שגרם מיתה להם ולכל יוצאי חלציהם.

וידוי על עבירות שאין מכירים בהם

ועל כגון זה מתוודים אנו ביום כיפור, 'על חטא שחטאנו לפניך ביודעין ובלא יודעין', 'ביודעין' - עבירות שנכשלנו בהם למרות שידענו היינו את איסורם, ו'בלא יודעין' הם עבירות שהיצר מטעה אותנו לחשוב כאילו הן מצוות, ואין אנו יודעים את גודל חומרתם והאיסור שבהם.

ועל כך ביקש יעקב ע"ה בתחילת הפרשה (לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' שלא יטענו היצר הרע לחשוב על עבירות כאילו הם מצוות, מיד היצר הרע - עשו, שמעמיד פנים כאילו הוא אחי ואוהבי.

ממיסים את האבן והאש מפוצצת הברזל, ובוזה אפשר לעמוד כנגדו ולהתגבר עליו.

התגברות היצר על הצדיקים

ולכל אחד מגיע היצר כפי מה שהוא, וכמו שמצינו (סוכה נב.) שלעתיד לבוא נדמה היצר לצדיקים כהר גבוה ולרשעים כחוט השערה, רמז לכך שלצדיקים נדמה היצר הרע באופן אחר מאשר לרשעים, כי את הרשעים יותר קל לשכנע אותם לילך בשרירות לבם ולעשות הרע בעיני ה', אבל הצדיקים נצרך היצר להתחכם כנגדם כיון שאינם חפצים לעבור על פי ה', והוא מנסה להטעות אותם כאילו יש דבר מצוה בדבריו, וכפי מעלת הצדיק כך מתגבר היצר להתחכם כנגדו, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (שם).

וכמו שלפעמים מטעה היצר לחשוב כי טוב הוא שיחטא האדם מעט כדי שיזכה על ידי כך למעלת התשובה, וכמו שאמר יוסף הצדיק לאשת פוטיפר (בראשית לט ט) 'ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים', כלומר שאינו נצרך לבוא לחטא חמור כזה כדי לזכות למעלת בעל תשובה, כי גם בלאו הכי 'וחטאתי לאלהים' זה מכבר, וממילא כבר נאלץ לשוב בתשובה על חטאים אחרים, ואיך יוסיף להמרות פי ה' עוד הפעם.

היצר חייב על שמטעה האדם ומרמה אותו

וכך היה הבעל שם טוב הקדוש מבאר את דברי הגמרא (שבת עה.) בענין השוחט בשבת, ונחלקו אמוראים אם חיובו הוא מדין צובע או מדין נטילת נשמה, והשוחט האמור כאן רמז ליצר הרע שהוא שוחט את בני האדם בכך שגורם להם לחטוא, ולכאורה צריך להבין מה חטאו ומה פשעו והרי הוא מבצע את שליחותו, כי לכך נוצר להסית את האדם ולפתות אותו לחטא כדי שיזכה בו האדם לשכר טוב על התגברותו.

על כך מסבירה הגמרא שיש שני מיני דרכים של פיתוי היצר, יש יצר הנוטל את נשמת האדם בכך שהוא מפתה אותו לעבור עבירה ביודעין, ויש יצר קשה ממנו הצובע את האיסור כאילו

וַיִּתֵּן יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַל עֲלוֹת הַשָּׁחַר (לב, כה).

בגמרא (חולין צא.) נחלקו, יש אומרים כנכרי נגלה לו ויש אומרים כתלמיד חכם נגלה לו. וכיון שידענו כי מלחמה זו הייתה עם שרו של עשו, הוא ס"מ, הוא שטן הוא יצר הרע, יש לנו לעמוד בזה, מה באו חז"ל ללמדנו אם כגוי נדמה לו או כתלמיד חכם.

דהנה, היצר הרע מתחכם ובא על האדם בכמה אופנים שונים, לעתים בא היצר בגלוי ומסית את האדם לעבור עבירה ביודעין, ולפעמים מעמיד היצר פנים כאילו הוא משכנע לדבר מצוה, ובעוד שהנסיון הראשון הוא ברור לעין, ואין צריך אלא להתגבר על היצר ולעמוד איתן על המשמר שלא להיגרר אחריו, הרי שבדרך השניה הניסיון גדול עוד יותר, כי האדם אינו יודע בבידור מהי חובתו ומה מוטל עליו לעשות, כי היצר מתחכם עליו בערמה ומהפך לו את העבירה למצוה, ונצרך לתוספת התחזקות להבדיל בין חושך לאור ובין רע לטוב.

פעמים נדמה כנכרי ופעמים כתלמיד לחכם

הוא הדבר שמצינו בגמרא, כנכרי נגלה לו או כתלמיד חכם נגלה לו. שכך מבאר הרה"ק בעל **אבני נזר ע"ה** שהיצר נוהג עם האדם בשתי דרכים אלו, לפעמים הוא נגלה אליו כמו גוי רשע ומפתה אותו לעבור עבירה שהיא ברורה לו לאיסור, ונדרש ממנו להתגבר על יצרו ולעמוד בניסיון, אבל יש עוד אופן של ניסיון שהיצר נדמה כאילו הוא תלמיד חכם ומטעה את האדם לומר על רע שהוא טוב ועל עבירה שהיא מצוה, ונצרך לברר תחילה את האמת כדי שלא להיכשל ברשתו של היצר.

יצר של ברזל ויצר של אבן

ולפיכך נמשל היצר לאבן ולברזל, כי אבן הוא כנוי לעם הארץ הדומם כאבן וברזל הוא כינוי לתלמיד חכם, ופעמים שנדמה היצר כאבן ופעמים נדמה כברזל, ובכח התורה אפשר תמיד להתגבר ולהכניעו, ובין אם הוא נדמה כעם הארץ ובין אם הוא נדמה כתלמיד חכם, מכל מקום הוא נימוח כאבן ומתפוצץ כברזל, והכל בכח התורה שנמשלה למים ולאש, והמים

אֵלֶּזְנֹת

פְּרֻשַׁת נִיחָא

לְשׁוֹנֵנוּ שְׂפָתַי

כּוּסָא, אֶלְמִיוֹן רַע"א

סוּף, כְּלָפִי מִי נֶאֱמַר קִטִּי זֶה. וְנֹאמַר בְּצַחוֹת עַל פִּי מִה שְׂאָמַר הַגַּה"ח הַנּוֹדֵעַ רַבִּי גְדַל אֵיזֶנְר זצ"ל בְּבִאוֹר הַלְשׁוֹן שְׂאוּמְרִים ב'הִי רִצּוֹן' אַחַר אֲמִירַת תְּהִלָּתוֹ: 'וְלֹא יִצְטָרְכוּ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶה לְזוֹה וְלֹא לְעַם אַחֵר', כִּי הִנֵּה דָרָךְ הָעוֹלָם בְּשִׂדּוּכִים, כְּשִׁשׁוּאָלִים אוֹדוֹת בְּחוֹר אִם הוּא בְּחוֹר טוֹב וְהַגּוֹן, אֲזִי אִם הוּא בְּאֶמֶת בְּחוֹר טוֹב, אוֹמְרִים, אָכֵן, הוּא בְּחוֹר מְצִיָּן, מְפֻלָּג בְּתוֹרָה וְיִרְאֵת שְׂמִים, בְּעַל מִדּוֹת, בְּחוֹר כְּהֻלָּה, מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה. אָךְ אִם הַבְּחוֹר אֵינְנוּ מִמֶּשׁ מִן הַמְּפֻלָּגִים, אֲזִי מְשׁוּיִם אוֹתוֹ בְּעֶרְךָ הָאֲחֵר, וְאוֹמְרִים שְׂבַעְרָךְ פְּלוֹנִי הוּא בְּחוֹר טוֹב. אָךְ אִם הוּא מִמֶּשׁ בְּחוֹר שְׂאִינוּ הַגּוֹן, אוֹמְרִים: 'עַר אִיזוּ בְּעַסְעַר פּוֹן אַ גּוּי' [-הוּא טוֹב יוֹתֵר מִגּוּי]. וְאָמַר רַבִּי גְדַל זצ"ל, כִּי הוּא שְׂאוּמְרִים 'וְלֹא יִצְטָרְכוּ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶה לְזוֹה', שְׂיִהִיָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד טוֹב וְהַגּוֹן כָּל כֶּךָ עַד שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְהַשְׁווֹתוֹ לְעַמַּת הָאֲחֵר, וְעַל אַחַת כְּמֵה וְכֵמֵה 'וְלֹא לְעַם אַחֵר', שֶׁלֹּא יִשְׁבְּחוּ אוֹתוֹ רַק בְּזָה שֶׁהוּא טוֹב מִן הַגּוּי חַס וְשָׁלוֹם.

וְעַל כָּל פְּנִיִּים בְּקִרְיַעַת יִם סוּף, נּוֹכַחְנוּ לְרְאוֹת שְׂאִפְלוֹ אֵלוֹ מְזַרְעֵ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִיָּה לָהֶם שׁוֹם מַעֲלָה, כִּי אִם בְּזָה גּוֹפָא שְׁהֶם טוֹבִים מִן הַגּוּי, דְּהֵיִינוּ שְׁהֶם יְהוּדִים, גַּם בְּעַבּוּרִם נִקְרַע הַיָּם. וְהוּא נִפְלָא. אָךְ בְּעִי לֹן לְמַלְמַד מִיָּנִיָּה שֶׁלֹּא יִתְעַה כְּפִי שִׁתְּעוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר, וְלֹא יִצְפֶּה הַבְּחוֹר שְׂמִיָּצָא זְוִיגוֹ כְּאוֹתָהּ קִרְיַעַת יִם סוּף שֶׁל דָּתוֹ וְאִבְרִים, אוֹ שְׂמִיָּצָא אִישׁ יִשְׂרָאֵל פְּרַנְסַתוֹ בְּזָה הַאֲפֹן, רַק הִיָּה אִישׁ כְּשֶׁר בְּכָל מַעֲשָׂיו וְיִקְבַּל זְוִיגוֹ וּפְרַנְסַתוֹ מֵאֵת ה' יִתְבַּרַךְ בְּאֲפֹן שֶׁל כְּשִׁרוּת, וְלֹא כְּפִחוֹת שְׂבִישְׂרָאֵל רַחֲמָנָא לְצַלָּן.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא, טָרַד עֲלֵיהוֹן טַעוּתוֹ צְפוֹן נִגְדוּי דְּמַדְבְּרָא. כְּלוּמַר, שְׂדַתְנוּ וְאִבְרִים לֹא עָלוּ עִם יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים אֶלְא נִשְׂאָרוּ שָׁם, וְלָהֶם אָמַר פְּרַעַה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: 'נְבֻכִים הֵם בְּאַרְצָךְ, סָגַר עֲלֵיהֶם הַמַּדְבָּר'. וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַבִּין, אִם נִשְׂאָרוּ דָתוֹ וְאִבְרִים בְּמִצְרַיִם וְלֹא יִצְאוּ עִם כָּל שְׂשִׁים רְבוּא, אִם כֵּן אִיךְ אֵנוּ מוּצָאִים אוֹתָם אַחֵר כֶּךָ בְּמַדְבָּר, וְהֵלֵא הֵם דָּתוֹ וְאִבְרִים אֲשֶׁר הִצּוּ עַל מִשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּעֵדַת קִרְתָּ, וְכִיצַד הִגִּיעוּ כָּלֵל לְמַדְבָּר.

וְהַרְה"ק רַבִּי חַיִּים מִטְשַׁעֲרֵנְאוּוִיץ זִיע"א הִבִּיא בְּסִפְרוֹ 'בְּאֵר מֵיִם חַיִּים' (שְׁמוֹת י"ד כ"ט) דְּבַר מְבַהֵיל בְּזוֹה: וּמִכָּל זֶה יֵשׁ לָנוּ לְלַמַּד עַד הֵיכָן הִגִּיעַ גְּדַל הַנֶּסֶם שֶׁל קִרְיַעַת יִם סוּף, שְׂאִפְלוֹ רַשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַתּוֹרָה כְּבָר קָרְאֵתָם רַשְׁעִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת ב' י"ג) 'וַיֹּאמֶר לְרַשָּׁע לְמָה תִּכָּה רַעַף', וְאָמְרוּ חֲזו"ל (נְדָרִים ס"ד): כִּי הָאֲנָשִׁים הַנִּצְצִים הֵיוּ דָתוֹ וְאִבְרִים, וְהֵם הֵיוּ אַחֵר כֶּךָ אוֹתָם שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ לְמִשֶׁה וְהוֹתִירוּ מֵהֶמֶן, וְסוֹפֶם הִיָּה שֶׁהִצּוּ אֵת יִשְׂרָאֵל עַל מִשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּעֵדַת קִרְתָּ, עַד שֶׁפָּתַחַה הָאֲרֶץ אֵת פִּיהָ וּבִלְעָה אוֹתָם וְאָבְדוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא (סְנֵהדְרִין ק"ט): וְאָף עַל פִּי כֵן בְּזִמְן שִׁזְכוּ יִשְׂרָאֵל לְהַתְּגַלּוֹת הַיָּד הַגְּדוֹלָה בְּקִרְיַעַת יִם סוּף, נִעֲשׂוּ כֻלָּם רְאוּיִים לָנֶסֶם, וְאִפְלוֹ אוֹתָם פְּחוּתִים וְשִׁפְלִים כְּדָתוֹ וְאִבְרִים זְכוּ שִׁישׁוּב הַיָּם וְיִקְרַע בְּעַבּוּרִם בְּלִבָּד, וְהַכֵּל כְּדִי שִׁתְּגַדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה נְסִים וּמַהֲפֵךְ סְדְרֵי הַטֵּבַע עֲבוּר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְזַרְעֵ יִשְׂרָאֵל.

וְעַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל אוֹלֵי יֵשׁ לְתַרְץ מַה שִׁתְּקַשְׁנוּ בְּמִאֲמַרֵי חֲזו"ל 'קִשְׁיִן מְזוֹנֹתֵינוּ בְּקִרְיַעַת יִם סוּף', וְקִשְׁיָה לְוִוְגוֹן כְּקִרְיַעַת יִם

'וְלֹא יִצְטָרְכוּ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶה לְזוֹה'

כִּי בְּמִקְלֵי עֲבֻרְתֵי אֵת הִירְדוֹן הַזֶּה (ל"ב, י"א). הַרְה"ק רַבִּי מִשֶׁה חַיִּים אֶפְרַיִם מְסִדִּילְקָאב זִיע"א בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ 'דְּגַל מַחְנֵה אֶפְרַיִם' (וַיִּשְׁלַח עַה"פ כִּי בְּמִקְלֵי) מְבִיא: עַל דָּרָךְ שְׂסַפֵּר אֲדוּנֵי אֲבִי זְקִנִי נִשְׁמַתוֹ עֵדוֹן זְלוּה"ה, שְׁפַעַם אַחַת עֶבֶר הַנְּעֻסְטָר [-נְהָר בְּמִדְיַת אוֹקְרִינָא] בְּלִי שׁוּם שָׁם, רַק הִיָּה מִנִּיחַ חֲגוּרוֹ וְעֶבֶר עֲלָיו, וְאָמַר שְׂבִאֲמוֹנָה גְדוֹלָה הוּא שְׂעֵבֶר עַכ"ל.

וּבְאֵר הַחַדוּשֵׁי הַר"יִם כִּי בְּאֶמֶת בְּכָל הַמַּעֲשִׂים הַלְלוּ, אֵין חַדוּשׁ כָּלֵל, כִּי הַצְּדִיק אֲשֶׁר הִנְהַגוּתוֹ הוּן לְמַעֲלָה מִן הַטֵּבַע אֵין כָּל רְבוּתָא בְּכֶךָ שְׂיִאֲרַע לוֹ נֶס לְמַעֲלָה מִן הַטֵּבַע, כִּי הַנְּסִים שְׂיִכִּים לוֹ כְּפִי הַנְּהַגְתּוֹ, אֲמָנָם בְּקִרְיַעַת יִם סוּף, הֵלֵא הִיָּה מְכַרַח הַדְּבַר שְׂאִיף הָאִישׁ הַשְּׁפֵל בְּיוֹתֵר יִהְיֶה רְאוּי לָנֶס, כִּי בְּלֹא זֶה הִיָּה טוֹבַע חַס וְשָׁלוֹם בֵּינָם, וְזֶה בְּאֶמֶת פְּלֵא גְדוֹל.

וְאָכֵן, בְּאֶמְצַעוֹת דְּבַר פְּלֵא זֶה, שְׁכַל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל זְכָה לָנֶס, נִתְפָּאֵר וְנִתְגַּדֵּל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, כִּי בְּזָה נִכַר לְכָל מִי הוּא עִם סְגֻלָּתוֹ אֲשֶׁר בּוֹ בְּחוֹר מְכַל הַעַמִּים, עַד שְׂאִפְלוֹ הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁפֵלָה בְּיוֹתֵר מֵאֵמֶה זוֹ הִיָּתָה רְאוּיָה שְׂיִשְׁתַּנּוּ סְדְרֵי הַטֵּבַע בְּעַבּוּרָה, בְּהִיּוֹתָה חֵלֶק אֵלוֹהַ מַמְעַל, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף דְּבַר נִפְלָא בְּזוֹה, עַל פִּי מַה שְׂמַצִּינוּ בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת י"ד ג') 'וְאָמַר פְּרַעַה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְבֻכִים הֵם בְּאַרְץ סָגַר עֲלֵיהֶם הַמַּדְבָּר'. שְׁפַתְבָּ כֶּךָ: וַיִּמַּר פְּרַעַה לְדָתוֹ וְלִאִבְרִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁתִּירָיוֹ בְּמִצְרַיִם, מְטַרְפִּין הִינוּן עִמָּא

חִידוֹן אֵלֶּזְנֹת - נוּשֵׂא פְרַסִּים יִיכֹן בְּפִרְשָׁתְנוּ שְׂאֵלָה מְשֻׁמֶשֶׁת כְּתוּבָה? (2 תְּשׁוּבוֹת. כְּתוּב לְפָחוֹת 1)

פְּתִירוֹן הַחִידָה - פְּרַשַׁת כִּי תִצֵּא:

ש. אֵילוֹ שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּפִרְשָׁה זוֹ קְשׁוּרוֹת לִשְׁכַחַה?
ת. אִם נִשְׁכַּח עוֹמֵר דָּגֵן בְּשׂוּדָה, יֵשׁ לְהַשְׂאִירוֹ לְעַנְיִים (דְּבָרִים כ"ד י"ט). אֲנַחְנוּ מִצְוִיִּים לֹא לִשְׁכַּח אֵת אֲשֶׁר עָשִׂה לָנוּ עִמְלַק בְּצִאֲתָנוּ מִמִּצְרַיִם (דְּבָרִים כ"ה י"ט).
ש. שֶׁם הַזּוֹכָה בְּסִדּוּר מְתִיבְתָא מִנְחָה מְעִרִיב בְּהוּצַאת "עוֹז וְהַדְרָא":

פְּרַשַׁת כִּי תִצֵּא:
ה' אַהֲרֹן רִיזּוּמִן מְבִית שְׁמֵשׁ.

פְּתִירוֹן הַחִידָה וְכֵן שֶׁם הַזּוֹכָה, יִפּוֹרְסוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבַּאִים הַפּוֹתֵרִים נִכּוֹנָה יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה עַל סִדּוּר מְתִיבְתָא מִנְחָה מְעִרִיב בְּהוּצַאת "עוֹז וְהַדְרָא".
אֵת הַפְּתִירוֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שְׁנֵי לְמַסְפַּר פֶּקֶס: 077-470-26-81
אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוּב שֶׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטוֹלְפוֹן.
בְּרֵאשׁ הַדָּף לְצִיּוֹן "עֲבוּר חִידוֹן לְנוּעַר".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ח'

פרשת וישלח | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בפרשה

"וַיִּשָׂא אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹקִים אֶת עֲבָדֶיךָ" (ג.ה).

השם הקדוש 'אלקים' מורה, כידוע, על מידת הדין. בהתאם לכך יפלא, על מה ולמה דווקא כעת - כשיעקב אבינו מציג לפני עשיו אחיו את ילדיו שנולדו לו בחסד ה' עליו, מתנת שמים מופלאה אותה קיבל, בוחר הוא להתבטא באמצעות שם המשתייך למידת הדין?

הסיפור הבא, אותו סיפר מגיד המישרים ר' אשר דרוק שליט"א, ייטיב להבהיר את העניין ועל הדרך גם ללמדנו עד כמה עצום כוחה של תפילה.

מעשה בבחור בן זמננו, נער תפוקים שלא ראה לנכון להשקיע כהוא זה בטיפוח קומתו הרוחנית ועתידו התורני. תחת זאת הוא התנהג כתינוק הבורח מבית הספר, ורדף אחרי ההבל והריק עד שהפך לסמל ודוגמה לריקנות חלולה.

האמא מצדה, אם יהודייה בעלת לבב חם ורגיש, לא הרפתה לרגע מלהעטיר עליו בתפילה, להתחנן פני היושב במרומים שיפתח את לבו של בנה ויטה את לבבו לדרך הישר, לתורה ולמעשים טובים.

ויהי היום, והנה הגיע הבן לגיל שידוכים.

המבוכה בבית רבתה, האווירה לחוצה והשאלה הכאובה הדהדה ברקע: מי יקח אותו? באיזה שידוך מפוקפק יזכה אותו 'תכשיט' שעשה ימים כלילות בבטלה וחוסר מעש?

רק האמא עודנה מתפללת. אינה מתייאשת וידיה לא רפו, לבה לא נפל בה והיא כולה תקווה וציפייה לישועת ה'.

והנה ראה זה פלא, לא חלפה תקופה ועל השלחן עלתה הצעה חלומית, לא פחות מכך. ראש ישיבה מחו"ל אשר תורה וגדולה התאחדו על שלחנו, טס ארצה במטרה למצוא את החתן המושלם וכליל המעלות עבור בתו המיוחדת.

איך עלה הרעיון לשידוך הזוי זה? מסתבר שמופלאות דרכי ההשגחה העליונה.

פרטי הבחור המדובר, כולל שמו ועיר מגוריו, כמו גם שם הישיבה בה למד, או שהה - אם לדייק, היו זהים להפליא לפרטיו של בחור אחר, עליו שבעלויים ובן עלייה משכמו ומעלה. הבלבל שנוצר טבעי, אך התוצאה - עלתה על כל דמיון.

ההורים שמעו את הצעת השידוך המדוברת, ולמותר לציין שהם נענו תיכף ומיד, ועד מהרה נסגר ווארט בשעה טובה ומוצלחת, לתדהמת הכל. החלק המפליא ביותר הוא - כי הבחור הסורר, כשנכח לראות כי ראש הישיבה בחר בו כחתן לבתו, הביין באחת כי מצבו ומעמדו השתנו, וכי אל לו לאכזב את אשתו לעתיד, את הוריה ואת המשפחה כולה.

המשך בעמוד הבא

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וַיִּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אַחֶיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הַלֵּךְ לְקִרְאָתְךָ וְאָרַבְעַ מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ" (לב.ז).

ובוהרר (ח"א קסז, ב) אומר שהמלאכים הפחידוהו, כדי שיתפלל, שהקב"ה מתאוה לתפילתו של צדיקים... אם כן 'לאמר' לדורות, כשהם בצרה - שיתפללו, שהקב"ה מתאוה לתפילתו של ישראל (שפתי כהן עה"ח).

"וַיַּרְא יַעֲקֹב מָאֵד וַיַּצֵּר לוֹ וַיַּחַץ אֶת הַעֵם אֲשֶׁר אִתּוֹ... וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחְנֶה הָאֵתָּה וְהָפְהוּ"

צהר לתיבה

הארת מושגים ומתחים בתפילה

מה טבו

בסדר רב עמרם גאון, ובעקבותיו בסידור רש"י ומחזור ויטרי, נזכרת אמירת קטע התפילה הפותח בפסוק (במדבר כד, ה): "מה טבו אהליך יעקב משפנתך ישראל".

פסוק זה מקורו בדברי בלעם על ישראל, ובדברי רבותינו ז"ל (סנהדרין קה, ב) מצאנו כי כוונת הדברים לבתי כנסיות ובתי מדרשות, הלא הם האהלים והמשכנות של בני ישראל, שם הם ממייתים עצמם באהלה של תורה ומייחדים שמו יתברך בעולם.

עוד מציינים חז"ל (שם) כי בעוד ששאר ברכותיו של בלעם, אשר נאמרו מפיו בעל כרחו, חזרו והפכו לקללה, אולם ברכה זו נתייחדה בכך שהיא נותרה לעד כברכה.

עם זאת, דווקא בשל כך שנאמרו הדברים מפי בלעם הרשע, נטה המהרש"ל (שו"ת מהרש"ל סי' טו) שלא לומר זאת. בפרט לאור העובדה שבלעם אמר זאת בחושבו לרעה, כמובא בחז"ל (סנהדרין שם): "אמר רבי יוחנן, מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו. ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - מה טבו אהליך יעקב, לא תשרה שכינה עליהם - ומשכנתך ישראל".

הפסוקים הבאים בקטע תפילה זה, כצפוי, מעלים על נס את הזכות הגדולה שלנו לבוא בשערי בית הכנסת ולהתפלל לפני הקב"ה: "וַיֹּאֲנִי בְּרַב חֲסָדֶיךָ אֲבֹא בִיתְךָ (תהלים ה, ח)... "ה' אֶהְיֶיָהּ מְעוֹן בֵּיתְךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶיךָ" (שם ח, ח) ועוד.

בחתימת הקטע אנו שוטחים תחינה לפני אבינו שבשמים, שתהא השעה הזו - שעת

וְהִיא הַמַּחְנֶה הַנִּשְׁאָר לַפְּלִיטָה...הַצִּלְנִי נָא מִיַּד אַחֵי מִיַּד עֵשָׂו" (לב, ח - יב).

שיש איברים שהם ברשותו של אדם, ויש שאינם ברשותו של אדם כגון הראייה והרהור וכיוצא... וזה שאמר יעקב 'אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והקהל, המחנה, הם האיברים שאינם ברשותי. אבל המחנה שהם ברשותי על כרחך יהא לפליטה, כי אלחם בו, וכנ"ל.

איברא, על ידי תפלה, כמו שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, לו): "הַעֲבֵר עֵינֵי מְרֵאוֹת שְׂוֹא", אפשר להניצל גם האברים שאינם ברשותו. לכך התקין יעקב את עצמו להתפלל עבור זה, 'הַצִּלְנִי נָא מִיַּד אַחֵי', שהם ברשותי, 'מִיַּד עֵשָׂו', הן האברים שאינם באחווה עמי ואינם ברשותי, כמו עשו שהוא מתנגד לי (תולדות יעקב קסו).

התפילה, שעת רצון ורחמים לפעול ולהצליח בתפילתנו (שם סט, יד): "וַיֹּאֲנִי תַפְּלִיתִי לָךְ ה' עַתָּה רְצוֹן אֱלֹקִים בְּרַב חֲסָדֶיךָ עֲנֵנִי בְּאַמֶּת שְׁעֶיךָ".

ברכו

כמה פעמים במהלך התפילה, קריאת התורה ועוד, עומד שליח הציבור [או העולה לתורה] ואומר את הנוסח הבא: "בְּרַכּוּ אֶת ה' הַמְּבַרֵּךְ", ואילו הציבור מצידו משיב בנוסח מעט שונה: "בְּרוּךְ ה' הַמְּבַרֵּךְ לְעוֹלָם וָעֶד".

נוסח זה הוא מהדברים הנאמרים אך ורק במעמד עשרה, כקדיש וקדושה.

האזכור הראשון לנוסח אמירת 'ברכו' הינו דווקא במשנה המתייחסת לנוסח הזימון על הסעודה, וזו לשון המשנה (ברכות מט, ב): "אמר רבי עקיבא, מה מצינו בבית הכנסת - אחד מרובים ואחד מועטים אומר 'ברכו את ה'". רבי ישמעאל אומר, 'ברכו את ה' המבורך".

למעשה נפסק בגמרא (שם נ, א) כדעת רבי ישמעאל, ומבואר ברש"י (ד"ה בהדי) כי אף רבי עקיבא מסכים כי הנוסח המלא נכון, אלא שאינו מזיק לומר זאת כחובה.

בשו"ת ראב"ן (הירח) מובא כי מטרת אמירה זו לצרף את הקהל לברכת המבורך, כשם שהזמון על המזון אומר 'ברוך שאכלנו משלו' והציבור משיב לו 'ברוך שאכלנו משלו'. בהתאם לכך, בחלק מעדות המזרח נהוג להוסיף לפני אמירת נוסח זה את המילה: 'רַבְּנֵי, כפנייה מכובדת לקהל.

בתפילה נאמר נוסח זה בתום 'פסוקי דזמרא', לאחר קדיש החותם את פסוקי דזמרא ובהקדמה לברכות קריאת שמע. כך גם אומרים זאת בתפילת ערבית, אף אז קודם ברכות קריאת שמע.

בנוסף, נאמר 'ברכו' בסוף התפילה - קודם 'עלינו לשבח', עבור אלה שהחמיצו את אמירתו מחמת שלא באו בזמן לבית הכנסת. עם זאת, ישנם פוסקים הסבורים כי אומרים זאת שוב אך ורק במידה וידוע שאי-מי מהמתפללים אכן איחר לתפילה.

ספיר ויהלום

אוצרות ורעיונות במעלת התפילה

יעקב אבינו מתייצב אל מול הסכנה הנוראה, האיום הגדול מצד אחיו עשיו הרשע המאיים לרוצחו נפש, וכך מספרת לנו התורה (ל.ט): "וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמִּצְחָה הָאֶחָת וְהָכַהוּ וְהָיָה הַמִּצְחָה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה". אודות כך כותב רש"י: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה".

נקדיש רגע ונתבונן בדברי רש"י הקדוש: "התקין עצמו לדורון, לתפלה ולמלחמה".

משמע, לא היתה זו העירכות חפזה בלהט הרגע ובאבחת מחשבה רגעית, כי אם 'התקין עצמו' - נערך והתכונן כראוי וכיאות, מתוך מחשבה ותשומת לב מרובה.

דורון ומלחמה, ניחא. מנחת-שי המיועדת לרכך את לבו של האויב, אמורה לבוא מתוך מחשבה על כל פרט והתייחסות לפרטים הקטנים, אלה שיגרמו ללב האטום והעיון שמנגד להתרכך. כך גם בנוגע למלחמה - אסטרטגיית לחימה אינה דבר של מה בכך, טקטיקות שונות יש, ולכל אחת מהן מעלות וחסרונות, יתרונות כמו גם מגרעות, וכל צעד עלול להיות הרה אסון. פשוט וברור מדוע הוזקק יעקב 'להתקין עצמו' לקראתם. אולם בנוגע לתפילה, מה נדרש מיעקב 'להתקין עצמו' לכך? מדוע לא ניגש יעקב בפשטות לקרן זוית, פתח בתפילה רותחת מלב יוקד, העתיר בתחינה וקרע שערי שמים?

ניתן להבין ענין זה, על פי הסברו הנפלא של הרה"ק ר' יששכר בער מראדושיץ ז"ע על הנאמר באליעזר עבד אברהם, בבואו לביתו של בתואל (בראשית כד, לג - לד): "וַיִּשָּׂם לְפָנָיו לְאֹכֶל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד אִם דְּבַרְתִּי דְבָרִי וַיֹּאמֶר דְּבָרִי: וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִכִּי".

כאשר הגישו לאליעזר את הסעודה, הגיב הוא תיכף ומיד כי 'לא אכל עד אם דברתי דברי', היינו - טרם התפללתי, וחלילה לי לסעוד את לבי טרם התפילה.

על כך השיבו בתואל ולבן: 'דבר', בזריזות ובקצרה, מבלי לעשות מזה 'עסק'...

ואליעזר מצדו, בשלו: 'וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִכִּי, ועבד אברהם אינו מתפלל בחיפזון, אינו עושה תפילתו עראי, כביכול משא ועול היא עבודו.

על פי זה ניתן להבין, כי גם בעת שיעקב עומד מול האיום הגדול, הסכנה האורבת לו מצד עשיו והזמן הקצר שנותר לו כדי להתפלל להנצל מידי, הוא כלל לא רואה כאפשרות - להתפלל ללא הכנה מוקדמת, ללא שיטה קודם לבבו לתפילה ויהיה ראוי לכך!

מאוצרותי ושיחותי של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

המשך מעמוד קודם

מתוך הבנה זו, לקח את עצמו בחזר בידיים ועלה על דרך המלך, עד שכיום - בעודו משמש ככהונה תורנית רמה ומהווה דוגמה ומופת לאברך בן עלייה, אי אפשר להכיר בפניו את הנער השובב שהיה שם פעם, לפני עשור ושניים.

מעשה זה מעיד עד כמה גדול כוחה של תפילה, עד כמה אין להתיימשך מן הרחמים. בכך ניתן להבין את פשר השימוש בשם הקדוש המורה על מידת הדין, בתוך דברי יעקב על בניו. בכך באה התורה ללמדנו, כי אף אם לעתים אנו חווים בכל הנוגע לילדינו את מידת הדין במלוא עוצמתה, עדיין - אלו הם 'הילדים אשר חננו אלקים את עבדך'!

אלקים, כן. מידת הדין, נכון. אך בכל זאת, למרות ועל אף הכל - הוא חונן ויחנן, יחוס וירחם, וגדול כוחה של תפילה לקרוע שערי שמים ולהחיש ישועה אף בנושא זה.

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמִּצְחָה הָאֶחָת וְהָכַהוּ וְהָיָה הַמִּצְחָה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה" (ל.ט). פירש רש"י: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון, לתפלה ולמלחמה".

באופן מיוחד מבאר זאת הרה"ק ה'תפארת שלמה' מראדומסק ז"ע - כי למעשה התפילה הינה הבריח התיכון, עיקר העיקרים סביבו נסוב הכל. גם הדורון והמלחמה, אף הם חלק בלתי נפרד מעבודת התפילה.

על זו הדרך הוא מפרש, כי 'דורון' היינו אותם מעשים טובים שמוטל על אדם לעשות טרם גשו להתפלל, כדוגמת מה שאמרו חז"ל (בבא בתרא י, א): "רבי אלעזר ייב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתיב (תהלים יז, טו): "אֲנִי בְצַדִּיק אֶחְזָק פְּנִיךָ".

כך גם לענין המלחמה, בדבריו הוא מתייחס לכך כמלחמת האדם במחשבותיו החיצוניות, אלה המפריעות לו לעמוד ולהתפלל לפני קונו ביישוב הדעת. המלחמה האמורה, אם כן, אף היא כלי-עזר לתפילה עצמה.

נמצאנו למדים כי 'דורון תפילה ומלחמה' הינם בעצם: 'דורון ומלחמה - בשביל התפילה'.

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי החזרות

יהודי תם ופשוט, בעל בית מרוח עממי בגליציה אליו נהרו המוני הגויים לשתות לשכרה, סגר באחד הלילות את בית מרוח כמנהגו, וכצפוי נאלץ לגרש בתקיפות את אחרוני השיכורים שעוד התגוללו על הרצפה.

אחד מהם, גברתן מגודל שהפך את הדבר לאתגר, נזקק לעידוד נוסף. היהודי מצידו לא היסס, ושלח בעיטה הגונה הישר לבטנו של הגוי. הבעיטה לא נראית היתה מסוכנת, אך נשמתו של הלה, למרבה הבהלה, פרחת באחת והוא שבק חיים.

היהודים באירופה ידעו היטב מהי משמעותה של סיטואציה שכזו. הם עוד זכרו את עלילות הדם והיטיבו להבין את ההשלכות הנוראות.

על אתר נטש היהודי את המקום, ובאישון לילה הועיד פניו למורו רבו הרה"ק ר' יהושע מבעלזא ז"ע. הרבי לא התרגש. 'עמוד על יד הגוי המת' הורה לו, 'ואמור את נוסח 'הוא רחום' הארוך שבסדר 'תחנון' לימים שני וחמישי'.

הפלא אכן קרה. אך אמר היהודי את קטע התפילה המדובר, והנה באורח נס קם הגוי והתעורר לחיים, פסע לאטו מתנווד אל ביתו, ורק שם קרס ומת במקום.

כשתהה היהודי הנדהם באונוי הרבי - אם כוחה של תפילה זו כה גדול, מדוע יש המעדיפים לדלג עליה ומחפשים סיבות שונות שלא לאומרה, הגיב הרבי במשפט קצר ורב-משמעות: 'וכי ברצונך שכל הגויים יקומו לתחייה?!'

האם מותר להתפלל תפילת שווא?

הלכה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

"וְהָיָה עוֹד פְּכַרְתְּ הָאֶרֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה וְיַמְלֵךְ רַחֵל וַיִּקְרַשׁ בְּלִדְתָּהּ" מספרת התורה (לה. טז), ולאחר כמה פסוקים אנו רואים את הסוף העגום (פסוק יט): "וַיִּמָּת רַחֵל וַיִּקְבֹּר בְּדַרְךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם".

כמו מאליה עולה השאלה המתבקשת - על מה ולמה לא מצאנו שהתפלל יעקב אבינו על רחל אמנו, שתעבור את המשבר הרפואי הקשה ולא תמות?

ניתן לזון בכך בכמה היבטים, כמו העובדה שקבעו חז"ל (קידושין עא, ב) כי "רוב גוססים למיתה", אולם אז יידרש להתייחס למאמר חז"ל הידוע (ברכות י, א): "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". ושמו נוכל לתרץ כי ידע יעקב אבינו שנחתמה הגזירה, ואין בכח היחיד לבטל את הגזירה לאחר שנחתמה (עיי' ר"ה יח, א).

כך או כך, סביר להניח שראה יעקב כי תפילתו תהיה תפילת שווא, ואין בידו לשנות את רוע הגזירה, אחרת היה מתפלל על כך.

במשנה הודיעונו חז"ל (ברכות נד, א): "הצוּק לשעבר הרי זה תפלת שווא", ובהתייחסו לכך קובע השערי תשובה (או"ח קפז) כי אף המתפלל על העתיד, אלא שאין הדבר יכול להתרחש כי אם בדרך נס - הרי זו תפילת שווא.

נידון נרחב בראשונים והאחרונים מוקדש לשאלה הבאה: מלבד עצם העובדה שתפילת שווא - במהותה, אינה נועדה להיענות משמים והיא חסרת תועלת, אולם יש לדון מבחינה הלכתית והשקפתית - האם למעשה יש איסור הדבר.

בספר חסידים (סימן תשצד) מובא במפורש כי חל איסור של ממש בדבר. כך גם רבנו האור החיים הקדוש מתייחס לנקודה זו (חפץ ה' ברכות ס, א) וכותב כי אין להתפלל על דבר המסוגל להתרחש אך בדרך נס, וכי תפילת שווא אסורה. דעה נחרצת נוספת בענין מצאנו בפוסקי הדור האחרון - הגאון ר' חיים פנחס שיינברג זצ"ל (הידושי בתרא עמ"ס ברכות שם) סבור היה כי יש בכך דמיון ל'אמן יתירה' שנאסרה מדינא.

על אף האמור, ישנם כמה מצבים בהם מותר להתפלל להתרחשות נס. בין השאר מונה בעל 'בכור שור' - מבעלי התוספות, תפילה על נס עבור צרכי רבים, וכן תפילה שיתרחש נס המסוגל להתפרש בדרך הטבע, כניצחון החשמונאים על היוונים.

הגאון בעל 'ישועות יעקב' (או"ח תרפ"ב ס"ק ב) מתיר להתפלל שיקרה נס שבאמצעותו יתקדש שם שמים בעולם, והיתר נוסף ומיוחד מצאנו שכתב האור החיים (חפץ ה' שם), לפיו בשונה מכל אדם - לצדיק מותר להתפלל שיתרחש נס.

הגמרא (ברכות כט, ב) דנה בענין דיני חזרה על התפילה, במידה ולא הזכיר תפילת 'עלה ויבוא' בתפילה, וקובעת כי חובת החזרה חלה אך ורק במידה ולא נזכר המתפלל טרם שעקר רגליו, אולם אם נזכר קודם לכן - אין צריך לחזור, אלא יאמרה אז.

מוסיפה הגמרא ומסייגת קביעה זו, ופוסקת כי אף אם נזכר לאחר שעקר רגליו - במידה ואותו אדם רגיל לומר 'תחנונים' אחר תפילתו, אין חובה עליו לחזור לראש, אלא יאמר 'עלה ויבוא' ויסיים תפילתו.

רש"י מבאר את פשר אותם 'תחנונים' שמזכירה הגמרא: "כגון אלקי נצור לשוני מרע שאנו אומרים בעמידה אחר תפלה". כאן המקום לציין כי ישנם (תר"י ברכות שם ועוד) סבורים כי ייתכן שתפילות אלה נאמרו דווקא בישיבה, ולא בעמידה כמנהגנו וכלשון רש"י.

אם כי למעשה נקבעה תפילת 'אלקי נצור', כתפילת התחנונים המקובלת, אולם לאמיתו של דבר זו תפילה אחת מתוך רבות אותן אמרו האמוראים הקדושים בסיום תפילתם, וחלקם נהגו לאומרו בומנים מיוחדים בלבד (ראה באריכות ברכות טו, ב).

הנוסח המקובל כיום מבוסס על התפילה אותה התפלל האמורא מר בריה דרבינא, אם כי לא בכל הדורות היה נוסח זה מוכר ומקובל כל כך. האבודרהם מציין כי 'יחידים נהגו לאומרו', ומתוך דבריו נראה כי בדורו לא השתרש נוסח זה בקרב כלל הציבור.

להלן נסקור בקצרה את התפילות השונות שהתפללו האמוראים השונים, מלבד תפילת מר בריה דרבינא. ואף שמקוצר היריעה לא נביאן בשלמותן ובלשונן, אך נשתדל לסקור את עניינה ומהותה של כל אחת מהן. סדר סקירת התפילות הינו על פי שמות האמוראים שהתפללו אותה, לפי הסדר המובא בגמרא ולא על פי סדר הדורות.

רב אלעזר

תפילה זו עניינה ייחול להצלחת האדם במגוון תחומים, הן בשלום ושלוות האדם עם סביבתו והן בריבוי התלמידים; תחינה לאחרית טובה ולחלק נאה בגן-עדן; חבר טוב ויצר טוב, כמו גם רצון ושאיפה טהורים ליראת השי"ת. בחתימתה תפילה כי תבוא קורת נפשנו לטובה לפני הקב"ה.

רב יוחנן

בתפילה זו יש התייחסות מיוחדת למצבם השפל והעגום של ישראל בגלות, תוך בקשה ותחינה לפני הקב"ה שיציץ בבושתם ורעתם ומתוך כך יתלבש ברחמים ובעוז הגדול. בחתימת הברכה מצאנו בקשה ייחודית - כי תבוא לפני הקב"ה מידת טובו וענוותנותו.

רב זירא

רבי זירא בתחנוניו בחר להתמקד דווקא בגאות היחידה של עם ישראל, בתלותו בהמשכיות הדורות ודרך ישראל סבא, ובמחויבות הגדולה שהדבר דורש מכל יהודי: "שלא נחטא, ולא נבוש, ולא נקלם מאבותינו".

רב חייא

תפילת התחנונים של רבי חייא קצרה, תמציתית וכוללת כמה נקודות מרכזיות ועיקריות בחיים: "יהי רצון מלפניך... שתהא תורתך אומנותינו, ואל ידן לבנו ואל יחשכו עינינו".

רב

לעומת תפילתו הקצרה של רבו המובהק - רבי חייא, היה האמורא רבי אבא אריכא המוכר יותר בשמו 'רב' נוהג להתחנן לבוראו בשפה ארוכה בהרבה.

תפילתו מוכרת מתוך ברכת החודש, בה קיים רצף ארוך של בקשות לחיים ארוכים, חיים של שלום, ברכה והצלחה בכל ענין ותחום שהוא.

רבני הקדוש

את תפילת התחנונים של רבי יהודה הנשיא אנו אומרים מדי יום כהמשך לברכות השחר, והיא מרכוז בתוכה תחינה להצלחה מפני פגעים רעים מסוגים שונים, הן אנושיים והן שאינם כאלה - עזי פנים; עזות פנים; דין קשה ובעל-דין קשה ועוד.

רב ספרא

תפילה זו מיוחדת בכך שהיא מתמקדת בשתי נקודות עיקריות - השכנת שלום בפמליה של מעלה [לפירושים מסוימים היינו בין שרי האומות שבמרום, ולדעות מסוימות זהו ענין גבוה שאין לנו תפיסה והשגה בו], וכך גם בין תלמידי החכמים.

לאחר מכן עוברת התפילה לבקשה על השכנת שלום בין העוסקים בתורה לשמה - לאלה העוסקים בה שלא לשמה, ומכאן חתימתה: "וכל העוסקים שלא לשמה, יהי רצון שיהיו עוסקים לשמה".

רב אלכסנדר (יש אומרים: רב המנונא)

התחינה עוסקת בבקשות לזכות לאור האלקי, ולשונה קצרה ורבת-משמעות: "יהי רצון מלפניך... שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה, ואל ידן לבנו ואל יחשכו עינינו". חתימת הברכה, למעשה, זהה לזו שחתם רבי חייא בתפילתו.

רב אלכסנדר (רב)

לפי הדעות שהתפילה הקודמת נאמרה על ידי רב המנונא, הרי שתפילתו של רבי אלכסנדר שונה, ועניינה כדלהלן - פנייה כנועה לפני בורא עולם ותחינה לפניו שיכיר ברצונו האמיתי לעבדו בלב שלם, תוך לימוד סגוריה על ישראל שה'שאו'ר שבעיסה הלא הוא היצר הרע, וכך גם שעבוד המלכויות, הם המעכבים בעדנו מלעבדו כראוי.

בחתימתה, מיוחדת התפילה כמה מילים לתחינה ובקשה לפני הקב"ה - שיצילנו מידיהם וישיב אותנו לעשות חוקיו בלבב שלם.

רבא

תפילתו של רבא נאמרת על ידינו כחלק מסדר הווידוי, והיא מבטאת את הבושה והכלימה שאוחזת בנו על עצם היותנו עפר בחיינו ובמותנו, ועל תעוונתנו לחטוא כנגדו. בהמשך חותמת התפילה בתחינה למירוק העוונות, אך לא על ידי ייסורים וחלאים רעים.

רב ששת

תפילה זו נאמרה על ידי האמורא רב ששת, דווקא ביום תענית. בתפילה מוזכר כי בזמן שבת המקדש היה קיים - היו הקרבנות מכפרים ע האדם, ואילו כעת מהוות התעניות מעין תחליף לכפרה זו. אי לכך - חותמת הברכה בבקשה - יקבל נא הקב"ה את 'קורבננו' ויכפר לנו על חטאתינו.

מילתא חדת"א

ענין תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אינחצירא שליט"א

דחילו ורחימו

הפוגיד הגדול רבי דב בער ממעוזיטש ע"ה (מגיד דבריו ליעקב אות ע"ר), כותב: קשה'אדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו ומדבק ומקשר מחשבתו בבורא יתברך שמו ומחשב ש'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו א), ו'לית אתר פניו מיניה' (תיקון י"ז תקון ב"ו צא), והכל מלא מחיות הבורא ברוך הוא, נמצא פל מה שרואה הוא רואה רק חיות הבורא ברוך הוא ונמצא כש'אדם לומד או מתפלל בדחילו ורחימו בודאי הוא זריז ונשכר בזה מאד, מחמת שהוא מקשר מאד במחשבתו בהבורא ברוך הוא אינו רואה ואינו שומע כי אם חיות הבורא ברוך הוא בכל דבר, כי הכל ממנו יתברך שמו רק שהוא מלכש בכלים מפלים שונים כפ'כול, ואי אפשר שיבוא על מחשבתו שום פניה לתאוות העולם כש'אינו רואה לפניו רק חיות הבורא ונענינו ורחיניו שבכל דבר, עד כאן.

דבקות ומחשבה

נמצא כי ככל שה'אדם מתקרב יותר לבורא עולם, הרי שמשיל מעצמו חשבונות עולם הזה והב'לו, וזהו בחינת 'עולם הבא', וכמו שהמשיך הפוגיד בהמשך דבריו לבאר דברי הגמרא 'העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושביו ועטרו'תיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה', ופרש, כי על ידי 'עטרו'תיהם בראשיהם' באים ל'נהנים מזיו השכינה', דהיינו, כש'אדם נמשך ומתבונן ב'בראשם' ובמחשבתם בבורא יתברך שהוא 'סובב כל עולמו' פעטרה, וקאמור בדברי הפוגיד הקדוש, שמבינים בעמק לבם שהכל רק חיותו יתברך, על ידי שמקשרים מחשבתם בתורה ותפלה בדחילו ורחימו. זוכים ומגיעים ל'נהנים מזיו השכינה', שמתעדינים מהתענוג הרוחני שהוא חיות הבורא הנמצא בכל מקום בעולם.

ועל זאת הדבקות נאמר מפי עליון (דברים ד ט) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום' כדברי הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה הנעים אלימלך (סם) 'על ידי הדבקות שתדבקו עצמכם בהבורא ברוך הוא, יהיה לכם חיים נצחיים גם היום בעולם הזה'.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

על הפסוק (לה, א): "ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל- וישב שם ויעשה שם מזב'ח לא-ל הנראה אלקי" כותב הספורנו: "וישב שם" - לכוון דעתך קודם שתבנה המזבח, כענין אמרם ז"ל (ברכות ל, א): "חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום".

אם כי מלשון הגמרא ניתן להסיק בטעות כי ההנהגה המדוברת שייכת אך ורק לחסידים ובני עלייה בדורות הראשונים, אולם למעשה נפסק כן להלכה לגבי כל יהודי.

רבנו הגדול הרמב"ם אף מרחיב בכך, מפרט את הדרך הנכונה לעשות כן, כמו גם את שעל האדם לעשות לאחר תפילתו. וזו לשונו (הלכות תפילה ד, טז): "כיצד היא הכוונה, שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה. לפיכך צריך לישב מעט קודם התפלה כדי לכוין את לבו, ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים. ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי ומשליכו והולך לו, לפיכך צריך לישב מעט אחר התפלה ואחר כך יפטר".

סדרה הצלחת

מתוך מבוא לסיפור מתיבתא עוז והדר

כיום מאוחדות מרבית עדות המזרח, לכל הפחות בהיבטים מסוימים, תחת אותה קורת גג תרבותית והלכתית לצד קהילת יוצאי ספרד. הכינוי 'ספרדים' מופנה לא אחת ליוצאי צפון אפריקה, ואם כי ישנם לעתים הבדלים מסוימים ואף מהותיים בין העדות השונות, אולם למעשה התקרבו מאד העדות הללו זו לזו במהלך מאות השנים האחרונות.

טרם איחוד זה, נקראו היהודים שחיו במדינות צפון אפריקה, במזרח התיכון ובארץ ישראל: 'מוֹסְתָעֲרָבִים', זאת על שם שליטתם בשפה, ההווי והתרבות הערבית שסביבם, בארצות מגוריהם.

נוסח התפילה שהיה נהוג בקהילות אלה - ובתוכם קהילת ארם צובא שבסוריה, עד לפני כמה מאות שנים, התבסס בעיקרו על 'נוסח ארץ ישראל' הקדום, וממנו קם ויצא לאור עולם אחד מסיודורי התפילה עבי הכרך, המקיפים והמרתקים ביותר שיצאו אי פעם: 'מחזור ארם צובא'.

עם זאת, ככל שהלכה והתפשטה השפעת יהדות ספרד - על פסקיה ההלכתיים, הנהגותיה ונוסח התפילה שלה, בהתאם הוטמעו שינויים רבים אף במחזור ארם צובא. כך נוצר בסופו של תהליך ממושך סיודור תפילה המתייחד בכך שהוא מאחד תחת קורת גג אחת את נוסח ארץ ישראל הקדום - לצד הנוסח שהובא מספרד.

המחזור מחולק לשני חלקים - חלקו הראשון כולל את תפילות ימות החול; שבת; פסח; שבועות ותעניות, ולצידן אוסף עצום של 'בקשות', קרי: פיוטים אותם משורר הקהל בהזדמנויות שונות בשנה קודם תפילת שחרית. חלקו השני של המחזור מכיל בתוכו את תפילות הימים הנוראים ושאר חגי תשרי. בנוסף, כמקובל באותה תקופה, במחזור ישנם פיוטים רבים.

המחזור מתייחד בין השאר, כאמור, בלקט הפיוטים האדיר שבו. למעלה משש מאות פיוטים כלולים בו, ביניהם רבים שחוברו כבר על ידי גאוני בבל. כך גם ניתן למצוא במחזור שפע עצום של פיוטים מבית מדרשם של גדולי משוררי ספרד, כדוגמת האבן עזרא; רבי שמואל הנגיד; רבי שלמה אבן גבירול ועוד.

לצד כל אלה נכללו במחזור פיוטים רבים לאין מספר מאת משוררי יהדות סוריה לדורותיהם, והדבר משקף במידה ניכרת את נוהגם של יהודי סוריה להתאסף באשמורת הבוקר בשבתות ובמועדי השנה - לשורר ולהלל לא-ל עליון בפיוטים שכולם קודש.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סיודור עוז והדר

כחלק מאמירת 'פסוקי דזמרא', אנו אומרים מדי תפילת שחרית את המזמורים קמ"ח וק"נ שבתהלים. לדעת רש"י (שבת קיח, ב ד"ה פסוקי), אלו המזמורים הינם עיקר פסוקי דזמרא, היות ויש בהם היילולים הרבה.

הראשון שבהם עוסק בשבח והלל לקדוש ברוך הוא, תוך ציון העובדה שעל כלל הבריאה להודות ולפאר לשמו יתברך - החל בשמי שמים ועד לבריות שארץ, ואילו המזמור השני עוסק בעיקרו באופני ואמצעי ההילול לשמו - בתקע שופר, במינים ועוגב ועוד.

אודות מזמור קמ"ח כתב האבן עזרא (בפירושו לתהלים שם) כי הוא נכבד מאד, וכי יש בו סודות עמוקים. על זו הדרך מובא בספר יסוד ושורש העבודה (שער השיר פ"ה) כי רמזים בו עולמות עליונים ונעלמים מאד, כידוע על פי תורת האריז"ל, וכי באמירתו כביכול 'מְצוּה' האדם לצבא-מרומם להלל להשי"ת.

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

אלימלך

"אִישׁ כְּמִתְנֵת יָדוֹ כְּבִרְפֵת ה' אֶלְקִיָּה אֲשֶׁר נָתַן לָהּ" (דברים טז, יז).
האלשיך הקדוש מאיר את עינינו בביאורו לפסוק זה, בנקודה שיש לתת עליה את הדעת בכל רגע ושלב בחיים.
גם כשהאדם נותן, כשהוא כביכול 'מנדב' בטוב לבו להשי"ת, הרי זה 'כְּמִתְנֵת יָדוֹ' - כביכול נתן זאת הקב"ה, שהרי כל הקיים בזה העולם הינו 'כְּבִרְפֵת ה' אֶלְקִיָּה אֲשֶׁר נָתַן לָהּ' - הכל ממנו יתברך והכל שייך לו. מאום לא שלנו!

היכן מצאנו בדברי רש"י על הפרשה רמז לברכה שאנו מברכים מדי יום?

- א) "קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסִדִים וּמִכָּל הָאֱמֹת" (לב, יא).
- ב) "וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמֹר" (לב, ו).
- ג) "וַיֵּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר" (לב, כז).

תשובה מגליון קודם - פר' ויצא:

שתי התשובות נכונות.
על הפסוק הראשון כותב רש"י: "וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל עליה", הרי לנו שתבעה ממנו להתפלל. ואילו את הפסוק השני מפרש רש"י גם כן כי זו לשון תפילה (עיי"ש).

שם הזוכה בגליון פר' לך לך: ה' כהן אלחנן, בני ברק

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה:

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סיודור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

הפלא ופלא

שאלות וחידות בנבכי הפרשה ומעשיה

יוסף דעת

עיון בעיומק הפרשה

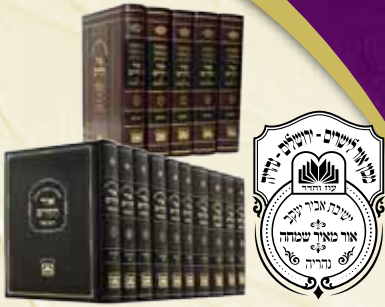
רש"י מפרש בפסוק (לב, לב): "וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ", כי השמש זרחה טרם זמנה, והן אותן שעות ששקעה עבורו בכאר שבע.

יש מקום לדון, במקרה נס שכזה - האם חלו באותה שעה כלל הדינים הנוגעים לזריחת השעה או לשקיעתה, כדוגמת זמני תפילה ותפילין, או שמא יש להתייחס מבחינה הלכתית לזמנים ההלכתיים הרגילים - לולא אירע נס? תשובות יתקבלו על ידי הקוראים, ויתפרסמו בעלון הבא מדי שבוע.

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק

לאור דברי האור החיים

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אַחֵי דִינָה אִישׁ חָרְבוּ וַיָּבֵאוּ עַל הָעִיר בֹּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר" (לד, כה).

תמה האור החיים: **"קִשָּׁה, לְמַה יַּהַרְגוּ מִי שֶׁלֹּא חָטָא. וְעוֹד, לְמַה לֹּא הִקְדִּימוּ בְּבַעַל עֲבֵרָה תְּחִלָּה [הֵינּוּ שְׂכָם וְאֲבִיו חָמוּר]".** על כך מתרץ רבנו: **"אֲכַן הִנֵּה בְנֵי יַעֲקֹב לֹא הָיָה בְּדַעְתָּם לַהַרְגַּ אֶלָּא בְּעַל עֲבֵרָה, אֶלָּא שְׂכָל בְּנֵי הָעִיר רָצוּ לַעֲמֹד בַּפֶּרֶץ כְּנִגְדָם לְבַל יַהַרְגוּ מִלְּכָם, אֲשֶׁר עַל פִּנּוּ הַרְגוּם מִדִּין רוּדֶף. וְהוּא אוֹמְרוּ 'וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר, וּבִזְזָה הַשִּׁיגוּ לַהַרְגַּ אֶת חָמוּר וְאֶת שְׂכָם, וְזוֹלַת זֶה לֹא הָיוּ יְכוּלִין לְנַקֵּם נַקָּם מִהַמְחִיב לָהֶם מִיתָה"'**.

דין זה - לפיו מותר ואף חובה להציל אדם מיד רוּדוּף ואף באמצעות הריגת הרוּדֶף, מקורו במשנה (סנהדרין עג, א) ונלמד ממקראות התורה, והוא נפסק להלכה בשלחן ערוך (חו"מ תכה).

חשוב להדגיש כי אין זה רק היתר גרידא, אל חובה גמורה, והנמנע מכך בעת הצורך עובר על מצות לא תעשה דאורייתא: **"לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רַעֲדָ" (ויקרא יט, טז).**

בסיבת ההיתר מצאנו נידון נרחב, החל בדברי הראשונים וכלה באחרונים. רש"י ותוספות (בסוגיית הגמ' שם) חלוקים באופן יסודי בהתייחסות לדין זה. בעוד רש"י סבור כי מטרת הריגת הרוּדֶף הינה כדי להציל את הרוּדֶף מן העבירה, רבותינו בעלי הוספות סוברים כי אין כאן דאגה כלל לרוּדֶף אלא דווקא לרדוף.

הגאון ר' יחזקאל לנדא בעל 'נודה ביהודה' דן בנושא מזווית מעט שונה, והוא חוקר האם מטרת הריגה זו הינה כדי להעניש את הרוּדֶף, ואם כן אין ההיתר שייך במידה והרוּדֶף קטן ואינו בן עונשין, או שמא מטרתה להציל את הנרדף, ואם כן ההיתר יכלול גם מקרים בהם הרוּדֶף הינו קטן. להלכה למעשה נפסק כי אף במידה והרוּדֶף הינו קטן - מותר וחובה להציל את הנרדף מידי ואפילו תוך הריגת הקטן.

אכן, במידה ומדובר ברדיפה שניתן להציל מפניה על ידי פגיעה באחד מאיברי הרוּדֶף מבלי להורגו נפש, חובה להעדיף דרך זו, וההורגו בכל זאת באופן שכזה הרי חייב מיתה (עיי' סנהדרין נו, א). אם כי הרמב"ם מסייג את העונש בכזה אופן, ופוסק (הלכות רוצח א, יג) כי על אף שחל על המציל איסור להרוג באופן שכזה - אין הוא חייב אלא מיתה בידי שמים ולא מיתת בית דין כרוצח.

השלכות נוספות לנידון זה ישנן למכביר, ואין כאן המקום להאריך בכולן. אולם ישנן דוגמאות מרתקות במיוחד, אם כי כאובות ביותר, אותן נביא להלן.

מצב נפוץ היה בשואה האיומה, כשמשפחות שלמות נמלטו על נפשם מאימת הגרמנים ימ"ש, ולמרות ניסיונותיהם לשמור על השקט ככל יכולתם - לבל ייחשפו על ידי הנאצים ויבולע להם חלילה, בכי תינוק בן המשפחה היה בלתי נמנע לעתים קרובות, והדבר סיכן את כלל הנמלטים. במקרים שכאלה, על אף ההיבט הרגשי המצמרר, דן למפרע הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א והכריע כי מותר היה להרוג את התינוק - במידה ולא ניתן להשתיקו, היות והוא מוגדר כרוּדֶף. עם זאת, ישנם פוסקים שחלקו עליו בענין זה.

במקרה אחר, נשאל הרב זילברשטיין אודות מטוס צה"לי שבטעות פתח באש על כוח צבאי יידידותי, לא ניתן היה ליצור עמו קשר בטווח הזמן הנדרש להפסקת האש, והאפשרות היחידה שנותרה היתה להפיל את המטוס.

הרב זילברשטיין נועץ בדבר עם חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והוא הורה כי הגם שמותר להרוג רוּדֶף, ואף רוּדֶף בשגגה, אולם במקרה זה עשה הטייס כך מתוך מחשה שהוא מציל יהודים, וממילא אין כל היתר להורגו.

שולחן שבת עם האור החיים

לתקופה, הלא היא פיסת חמאה דקיקה, עברה 'שינוי רשות' לטובת חתולה שלטשה אליה עיניים.

'החתולה גנבה לך את החמאה' דיווחה לו בעלת הבית בצער, פוכרת את ידיה בתנועה של חוסר אונים והשתתפות בצער. הלה היה 'נובהרדוקאי' במלוא מובן המילה, והוא לא איבד את קור רוחו ולו לרגע.

'דווקא לא' תיקן אותה הבחור, 'היא לא גנבה לי אותה'.

האשה, שחשה פגועה מכך שאולי חושד הבחור שהיא זו שלא עמדה בניסיון והעלימה ממנו את החמאה הנכספת, ניצבה בעמדת קרב והגיבה בטון ניצי ומתגונן: 'מנין לך? וכי היית כאן בשעת מעשה וראית מי לקחת את חמאתך?'

'לא ולא' הבהיר בן העלייה והוכיח כי הוא קרוץ מחומר אחר, 'אין לי מושג מי לקח את החמאה. אולם אין ספק שלא היתה זו החמאה שלי'.

'אם היתה זו החמאה שלי - לא היתה החתולה יכולה לקחתה' הוסיף ושטח בפניה משנה סדורה בענין, 'ואם היא לקחה - אות וסימן הוא כי אין החתיכה מיועדת עבורי!'

מה ששלך - שלך

חכמינו ז"ל קובעים עובדה נחוצה, עליה לא ניתן לערער ('ומא לח, א'): "מכאן אמר בן עזאי - בשמך יקראוך, ובמקומך יושבוך, ומשלך יתנו לך. אין אדם נוגע במוכן לחבירו, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא."

אין סיבה להניח כי הפסדת משהו, גם אם בעיני בשר ודם נראה כי אי מי עשק אותך או השיג את גבולך, שהרי מה ששלך - שלך.

את המעשה הבא סיפר מגיד המישרים הבלתי נשכח, שריד לדור דעה, הגאון ר' יעקב גלינסקי זצ"ל. במעשה זה החכים את שומעי לקחו ביסודות האמונה ובדרכה של תנועת המוסר בכלל וישיבת נובהרדוק בפרט, במסר שאם אך ילווה אותנו לחיים ועניין לנו את נקודת המבט הנכונה - והיה זה שכרנו.

בימים עברו, כידוע, נהגו תלמידי הישיבות להסתופף בין כתלי הישיבה מרבית שעות היממה, כשהם מקדשים את החומר וממיתים עצמם באהלה של תורה ועבודה. רק בתום סדר יומם הגדוש עד לעייפה, היו הבחורים פורשים איש איש לאכסנייתו.

'אכסניה' זו, לא היתה כי אם בתייהם של יהודים בעלי לב חם לדבר ואשר חשו זכות עצומה לארח בביתם את בני הישיבה. חלק מאותם תלמידים שפר עליהם גורלם והם זכו להקדים לשנת הליל גם ארוחה דלוחה כלשהי, וחלקם לא זכו לעתים קרובות אף לימותרות' אלו.

היה זה באחד הערבים, כאשר סיים תלמיד ישיבת נובהרדוק ואחד מהחשובים שבה את סדר יומו, ועשה את דרכו אל האכסניה. במקרה שלו היה זה ביתה של אלמנה קשת יום ומעוטת היכולת, אשר אם כי עשתה הכל כדי להעניק לבחור את כל הנדרש לצורך קיומו הגשמי, אולם יכולותיה היו מוגבלות וכמעט שאינן קיימות.

באחד הימים החלה האשה להכין את ארוחת הערב עבר בן התורה העתידי לחזור בכל רגע מן הישיבה, בידועה כי לבטח נפשו תרעב עד מאד. אולם אז נכחה לראות למגינת לבה כי פיסת המותרות היחידה שהיתה מסוגלת לפרגן לו, ולו אחת

ספיר ויהלום

פניני מוסר

ויראת שמים בפרשה

הסיטואציה מוכרת.

אָב צועד עם בנו ברחוב, ידו של הילדון אחוזה היטב ביד אביו והשניים נחפזים בדרכם הביתה, ביום יום הלימודים. בידו השנייה של הילד אחוז דף מקומט ובו ששקוש ילדותי לא נהיר, האב מצדו מחזיק בידו הנוספת מכשיר סולרני הצמוד בתנוחה אופיינית לאוזנו.

הילד צועק, משתף בפרט כלשהו מהווי הגן או בעובדת קיומו של טרקטור בקרבת מקום, בעוד האב עסוק בסידור ענייניו.

הילד פונה אליו, מנער את ידו ומנסה בכל דרך להסב את תשומת לבו לעובדה שהוא קיים, לשווא. אבא עסוק. התגובה המקסימלית הבאה מצידו הינה משב רוח כלשהו, רפלקס קולני היכול להתפרש כתגובה מילולית ויכול גם שלא.

'אבא עסוק', זה שם המשחק.

חוזרים הביתה, והילד רץ לאמא לשתף אותה בהתרחשות המרגשת שמבעד לחלון: 'אמא, תראי! משאית', והיא מצידה מהנהנת בתנועה לא מחייבת.

אמא גם היא עסוקה.

זה לא רק הורים וילדים. התופעה חוצה גבולות ורלוונטית לכל אדם באשר הוא, והיכן שרק נפנה ניתקל בה. שיחה סטנדרטית בין אחים, חברים וסתם בני אדם, הופכת למסע של המהומים ותשומת הלב המקסימלית המוקדשת לבן-שיחנו עומדת על אחוזה בודדים במקרה הטוב.

בפרשת השבוע מחדד האור החיים הקדוש נקודה זו, ומתייחס אליה בשלילה ובביקורת חדה.

יעקב אבינו מתכוון לפגישה המתוחה עם אחיו, אויבו בנפש, והוא מורה למלאכיו: "וַיֵּצֵא אֹתָם לְאָמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לַעֲשׂוּ כֹה אִמְרַ עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לְבֹן גִּרְתִּי וְאַחֵר עַד עֵתָה" (לב, ה).

מבאר רבנו האור החיים: "כִּי מִדְּרָךְ ב' אָחִים אֲשֶׁר נֹאמְנִים הֵם בְּאַהֲבָתָם, לְהוֹדִיעַ הָאֵחַ לְאָחִיו אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֵר עֲלָיו, מִהַטּוֹבוֹת גַּם מִהֲרַעוֹת, כִּי זֶה יִגִּיד קִרְבַּת הַלְּבָבוֹת. וְלִזֶּה סֵפֶר יַעֲקֹב כָּל מוֹצְאוֹתָיו, טוֹבוֹת וְרַעוֹת, לְמַצָּא חֵן בְּעֵינָיו כְּשִׁידַע כִּי מֵאֲמִין בּו וְנֶאֱמָן אַחֲוָתוֹ".

יש כאן מסר לחיים, לכל אדם באשר הוא.

כשאוהבים - משוחחים. מקשיבים, משתפים. זה הכל ותו לא. שיח איכותי ונעים, יש בו לא רק מן החוויה הרגעית. זהו סימן לאהבה והרעות של השניים זה עם זה, ויהיה זה אב עם בנו או אח עם אחיו, אדם עם רעהו וכן הלאה. פשוט לשתף, ולהקשיב. תהליך פשוט כל כך, ועמוק כל כך.

אך גם אם איננו מסוג האנשים אשר אצים לספר את כל הקורות עמם באוזני כל המי-ומי, אולם לכל הפחות נתייחס לנקודה שהעלה האור החיים מהזווית הנוספת שלה - נקשיב, נטה אוזן ונהווה בעת הצורך כתף לפרוק עליה את התסכול וכתל בו יוכל הזולת להזיל דמעה או שניים.

נהיה אוהבים זה לזה, זה הכל.

הצליח מאן דהוא לעושו או להזיק לו, מכל מקום אין זה אלא חזיון תעתועים, בשעה שלמען האמת אין כלל אפשרות שייקח אי מי את חלקו המיועד של האדם.

על פי זה, אין כלל מקום להתאונן על מקרים שכאלה, ואף לא להפציר ולבקש לפני הקב"ה שישלב לאדם את שנלקח ממנו, שהרי לאמיתו של דבר לא נלקח ממנו מאומה.

מאידך, האור החיים מבאר כי חסד גדול נעשה ליעקב אבינו דווקא במישור זה - כשדאג הקב"ה לנחמו בכך שהוציא את גולתו מיד הנגול עצמו, באופן שיראה יעקב באופן מוחשי וברור כי הממון הגזול חוזר מיד הגולן - לידי.

אם אכן אין טעם בכל זה, משום שבתפיסת המציאות האמיתית של ההנהגה האלקית לא היה כאן כלל נזק לאדם, אם כן מדוע נדרש היה לעשות חסד זה ליעקב?

ענין זה ניתן להבנה בהקדמת ביאור נפלא ומתוק מדבש מבית אדמו"רי ויז'ניץ ז"י"ע, בלשון התפילה: "שְׂבַעְנוּ מְטוֹכָךְ".

חכמינו ז"ל מתייחסים לתופעה מעניינת אך עגומה הקיימת אצל אנשים עיוורים, וזו לשון הגמרא (יומא עד, ב): "אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל. אמר רב יוסף, מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין".

לעתים קרובות משפיעים מן השמים על האדם רוב טובה וברכה, אלא שמניעות שונות מפריעו לו לראות את כל הטוב הזה ולהכיר בו.

אשר על כן, מבאר אותו צדיק, בקשתנו שטוחה לפני השי"ת שיחון אותנו בהנהגה זו דווקא: 'שְׂבַעְנוּ מְטוֹכָךְ' - שנוכל לשבוע ממנו, ואם איננו רואים את הטוב אין אנו יכולים לשבוע ממנו, כמאמר חז"ל אודות הסומא.

יתכן שבכך נוכל להסביר את הענין בו פתחנו. אכן אמת הדבר, אין אדם נוגע במוכן לחברו. לא תיתכן מציאות בה אדם אחד נוטל בכוח מזולתו דבר-מה השייך לו, ואף במקרים בהם נראה כי זה מה שארע - אין זה כי אם אחיזת עיניים וחזיון שווא.

אמנם, במידה והאדם זוכה, מן השמים חוננים אותו במתנה נוספת ונפלאה ביותר. כיעקב אבינו בשעתו, יש והאדם זוכה לראות בחוש כיצד הכל חוזר אליו במלואו, ולא מסתפקים ממרום רק בהנהגה הנסגרת.

יעקב אבינו עליו השלום, טרם פגישתו ההיסטורית והמסוכנת עם עשיו, הפיל תחינה לפני אביו שבשמים ואמר: "קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבָדְךָ" (לב, יא).

בביאור לשון זו: 'מִכָּל הַחֲסִדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת', כותב רבנו האור החיים כך: "עוֹד יִכְוִן לֹמֵר ב' פְּרִטֵי הַטְּבָה, הָאֶחָד הַחֶסֶד שֶׁנִּתְחַסֵּד עִמּוֹ ה' בְּרַב טוֹב, וְהַב' שֶׁהָעֵמִידוּ בְּיָדוֹ וְלֹא נִתְּנוּ לְלִבָּן לְגוֹזְלוֹ וְלַחֹמְסוֹ. וְשִׁמְרָ לֹו הָאֱמֶת, פְּרוֹשׁ, שֶׁהָעֵמִיד בְּיָדוֹ אֶת הַחֶסֶד".

לעתים קרובות, מסביר האור החיים, האדם נוכח לראות כי אי מי עשק אותו, ולבו עגום עליו לנוכח המאורע המצער. אכן, פעמים שמשמים מרחמים על אותו אדם ומחזירים לו את ערך הגניבה - באמצעות רווח צדדי ובלתי-קשור לכאורה: "וַיֵּשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי לַפְעָמִים יִתְחַסֵּד ה' עִם אָדָם, וַיְהִי גֹזֵל מִהוֹלֵת, לִהְיוֹת בְּחִירִי [היינו - היות ולמעשה הגולן הינו בעל בחירה חופשית (מאורי אור)]. וְה' יָשׁוּב יִרְחַמֶּנּוּ תַמּוּרַת הַנְּחֻסָּר".

אולם אליה וקוץ בה, ואין די בכך עבור הנגול, וכפי שממשיך רבנו: "וְהִנֵּה מְצִיאוֹת זֶה הוּא חֲצִי נְחָמָה לְנִגְזָל, וְלֹא נְחָמָה שְׁלֵמָה, כִּי תִמִּיד חוֹשֵׁב בְּחִסְרוֹנוֹ אֲשֶׁר גּוֹזֵל הַגּוֹלָן, לִב' סְבוֹת. הָאֶחָד, שֶׁיִּחְשַׁב כִּי אִם לֹא הָיָה גּוֹזֵל הָיָה לוֹ לְתוֹסֶפֶת הַגּוֹזֵל וְהַנּוֹסֵף, וְהַב', עַל כָּל פְּנִיִם יִכָּאֵב לְבוֹ עַל הַגּוֹלָן אֲשֶׁר עָשָׂה וְהַצְּלִיחַ, מֶה שְׁאִין כֵּן אִם יַעֲשֶׂה ה' הַשְּׁלֵמַת הַגּוֹזֵל מִהַגּוֹלָן עִצְמוֹ, שִׁיּוֹצִיא בּוֹלְעוֹ מִפִּי, נְחָמָה זֹו נְחָמָה".

חסד עצום זה, מסיים האור החיים, הוא שנעשה ליעקב אבינו, ואליו התכוון יעקב באומרו 'מִכָּל הַחֲסִדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת', ואלו דברי רבנו: "וְהוּא מֶה שֶׁעָשָׂה לַיעֲקֹב, שֶׁהָיָה מְשַׁלֵּם לוֹ מִנְכָּסֵי גּוֹלָן עִצְמוֹ, הוּא לְבֹן, דְּכֻתִּיב (לעיל לא, ט): "וַיֵּצֵל אֱלֹקִים אֶת מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן לִי", שֶׁהָיָה מוֹצִיא בּוֹלְעוֹ שֶׁל לְבֹן מִפִּי וּמְחַזֵּר מְמוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהוּא אוֹמְרוֹ וּמִכָּל הָאֱמֶת, וְנִכּוֹן".

שבענו מטובך

הדברים מעוררים תמיהה מסוימת.

מדברי התנא בן עזאי שהובאו לעיל נמצאנו למדים לכאורה, כי הגם שנראה לעין לפעמים שהאדם נגול או נחמס על לא עוול בכפו וכי

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

לצד השאיפה וההשתוקקות של כל יהודי באשר הוא משך כל שנות הגלות, לעלות ולחונן עפר ציון ולהסתופף בארץ הקודש, ידוע היה וברור לכל החפץ לבוא בשעריה כי ארץ ישראל אינה מקום תענוגות.

כך דרשו חז"ל (ברכות ה, א) מסמיכות הפסוקים (דברים ח, ה - ז): "כִּי פֶאֶשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֶלְקֵיךָ מִיִּסְרְךָ; כִּי ה' אֶלְהֵיךָ מִבִּיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה" - "רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין. אלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא".

אכן כן, כל אחד שהתעתד לעלות ארצה הכין עצמו כדבעי ועשה השתדלות יתירה על מנת להקל ככל האפשר על ההשתקעות במקום הקודש. טרדות הפרנסה ועול הקיום היומי היו עול של ממש על כתפי העולים וטרדו את מנוחתם, כך שכבר בעודם בארץ העמים היה ראשם טרוד ועסוק בהכנת והכשרת הקרקע לעלייתם, עובר למעשה.

לא כן רבנו, אשר כל מגמתו בעלייתו ארצה היתה להתדבק בשכינה ולשכון קרוב למקום המקדש. מתוך ראייה זו של הדברים, לא פלא אפוא שהתעלם רבנו לחלוטין מצרכיו הגשמיים העתידיים במגוריו בארץ הקודש.

כששלח אחד מתלמידי רבנו - רבי שמואל נחמני זצ"ל, שאלה לרבנו אודות עניינים מסוימים הנוגעים לשהותם העתידית בירושלים עיר הקודש ולהוצאות שישתרגו על צווארם בשבתם שם, השיב לו רבנו תשובה שיש בה כדי ללמדנו אודות יחסו לענין.

'לפי האגרות שקיבלתי מירושלים - מחיה בינונית יספיקו' השיב רבנו, והמשיך בדברים נוקבים: **והרוצה לילך לירושלים - אינו חושב עוד בתענוגי העולם הזה.**

הנה לנו, לא ראה רבנו בדוחק והמחסור שאפיינו את ירושלים באותה העת - אילוץ הכרחי, כי אם אדרבה, הוא התייחס לכך כמעלה לכל דבר, כהזדמנות פז להתעלות טפח וטפחיים מעל הבלי והנאות העולם הזה.

ירושלים הינה מקום קדוש, ידע רבנו, ולדידו - אין ראוי להעסיק את המח והלב בעניינים של מה בכך, זוטות כמו טרדות מחייה ותענוגות העולם, אם חפצים באמת ובתמים לדבוק באור האלקי המושפע במקום הקודש.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

הגאווה, כמו כל תכונה, יש בה כדי להרוס ולכלות כל חלקה טובה, ומאידיך ניתן להשתמש בה לתועלת תכלית האדם בעולמו ולהשכיל להתרומם באמצעותה ולפלא את דרכנו במשעול עבודת ה', במסילה העולה בית א-ל.

הגאווה כשלעצמה הינה מידה מגונה, המהווה סתירה מוחלטת להכרה בכך שהכל מידו יתברך ואין לאדם בזכות עצמו ולו מאומה, עד שאמרו חכמינו ז"ל (בבא בתרא צח, א) כי המתגאה - אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה.

אולם לצד זאת, ישנו אופן בו הגאווה משמשת דווקא ככלי עתיר יכולת בעבודת השי"ת, וכפי שמספרים חז"ל (בבא מציעא פה, א) אודות בנו של רבי אלעזר בן רבי שמעון.

רבנו הקדוש - רבי יהודה הנשיא, נקלע לעירו של התנא רבי אלעזר בן רבי שמעון, אשר באותה העת נסתלק זה מכבר לבית עולמו. בירר רבנו הקדוש האם ישנו בעיר בן של אותו צדיק, והתברר לו כי אכן - קיים בעיר בן שכזה, אולם קשה עד מאד, בהתבוננות ראשונית, למצוא את הקשר בינו לבין אביו. אדרבה, לדאבון לב התדרדר אותו בן עד שהפך לבעל-עבירה מועד מהמדרגה הראשונה.

פנה אפוא רבי יהודה הנשיא לאותו בן, תיווך לו את דודו רבי שמעון בן איסי בן לקוניא, שילמדנו תורה ויחזירו למוטב, ואכן החלו השניים בלימוד משותף. מספרת הגמרא - מדי יום היה אותו בן 'יקיר' פוזל החוצה, מתגעגע לחייו הקודמים נטולי העול. כל יום ויום היה הלה פונה לרבו ומפציר בו כי ברצונו לשוב העירה, אל הרחובות התוססים וחבורות הליצנים והריקים.

על כך השיב לו רבו: "חכים עבדו יתך, וגולתא דדהבא פרסו עלך, ורבי קרו לך, ואת אמרת לקרייתא אנא איזיל" - הלא בעוד זמן מה, כשתזכה להיות גדול בתורה, יעשוך חכם ורבי, יפרסו עליך

איצטלא דרבנן מרשימה ומפוארת עשויה זהב, ויראו לך רבי. האם ברצונך לוותר על כל זאת?!

כששמע הנער כך, חזר בו מכוונתו. לא זו בלבד, אלא שנשא קולו ונשבע שלא ישוב עוד לעירו, אלא ידבק ברבו עד שיתעלה למדרגה הרצויה.

נמצאנו למידים, כי הגם שהגאווה ביסודה הינה תכונה שלילית מאין כמותה, אולם לעתים קרובות היא באה לידי שימוש דווקא בעבודת השי"ת, כשאדם מתבונן על עצמו ועומד על ערכו האמיתי, העצום, כבן יחיד לאביו שבשמים.

בפרשתנו פוגשים אנו את שכס בן חמור, אשר בתאוות השפלה חפץ לחלל את דינה בת יעקב ולהמיט שואה רוחנית עליה ועל כל בית אביה.

ההמשך ידוע לכולנו. כתגובה לכך, בתהליך מחוכם וערמומי הביאו שמעון ולוי את בני העיר לכדי חולשה ותשישות קיצונית, או אז עטו על העיר והרגום לפי חרב, וכנאמר (לד, כז): "בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים וַיִּבְּזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֲתָם".

אולם לא הסתפקו בכך בני יעקב, אלא בזו את העיר ונטלו את אוצרותיה, ועל כך כותב רבנו האור החיים: "נִתְכַּנְּנוּ הַכְּתוּב לֹמַר טַעַם בָּזַת כָּל נִכְסֵי הָעִיר, כִּי נִגְזַע הַבִּשְׁת לְכָל, וְצָרִיךְ שֵׁיטְלו כְּנֹגֵד בִּשְׁת כָּל אֶחָד... לְזַה נַחְקִבְצו יַחַד לְהַעֲרִיךְ שְׁעוֹר הָרְאוּי לְבִשְׁת כָּל, וַיְבֹזוּ אֶת כָּל הָעִיר, וְאִין כְּדֵי בְּה לְעַרְד בְּשֵׁתָם וְלִקְחוּ הַכָּל לְזִכּוֹת יַעֲקֹב אַבְיָהֶן כִּי לֹו נִגְזַע".

מכאן ילמד כל אדם, לעמוד על נפשו אל מול כוחות היצר ולאזור עז ותעצומות, החלד שיאמר גיבור אני והרפה יאמר עז אני, ויתבע את כבודו הרוחני, הפנימי, היהודי. את הזעקה המטלטלת מול היצר וכוחותיו, לאור רום מעלת כל יהודי, סיכמו למעשה בני יעקב בארבע מילים המביעות הכל (לד, לא): "הַכּוֹזֵנָה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֲוָתָנוּ?!"

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

"קִטְנֵי מִכָּל הַחֲסִדִים וּמִכָּל הָאֲמָת אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ" (לב, יא).

רבנו האור החיים, בביאורו לפסוק זה, מלמדנו פרק בהתבוננות הנכונה והראויה על טובותיו וחסדיו של בורא כל העולמים עמנו.

"נִתְכַּנְּנוּ לֹמַר שְׁחָסֵד א-ל אִין כַּח בְּאֵדָם לְשִׁלָּם ל-א-ל עֲלִיוֹן, וְאֵלֵינוּ יִקְרָא אֲמָת' כִּי אִין לֹו תְּשִׁלוּם מְאָדָּם, כְּאוֹמְרוֹ (איוב לה, ז): 'אִם צְדָקָתָ מֵה תִתֵּן לוֹ', וְכִפִּי זֶה יִקְרָא 'חָסֵד שֶׁל אֲמָת' עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם ז"ל (בראשית רבה פר' צו) חָסֵד הָעֲשׂוֹי עִם הַמֵּתִים קְרוּי שֶׁל אֲמָת'".

הקב"ה אינו חייב לנו כלום, שהרי כל חסדו עמנו הינו חסד של אמת, ואף אין לנו דרך להשיב לו ולו משהו מגמולו הטוב.

בענין זה ידוע המעשה אודות הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, על אותה אשה חשוכת בנים ל"ע שהופיעה בפניו וקבלה על צרתה הנוראה.

אמר לה ר' שלמה זלמן: 'הקב"ה לא חייב לך מאומה'. אמר ולא יסף, והאשה הזדעזעה.

'אולם אם תעשי גם את דבר שאינך חייבת בו' המשיך גדול הדור, 'עשה עמך הקב"ה מצדו אף הוא חסד של אמת ויזכה אותך בישיעה מעל דרך הטבע!'

אותה אשה הבינה היטב את המסר, והקימה ארגון הדואג לרווחתם של המאושפזים בבתי חולים. כעבור זמן לא רב נתמלא ביתה אור ושמחה, בהיולד לה לאחר שנות ציפייה ארוכות בן זכר.

מתיבתא אור החיים

'קים ליה' נפטר האדם עצמו ושוב אי אפשר לקחת את ממונו בשום צורה, גם לא בתפיסה. מה שאין כן בבן נח, שלגביו הפטור מדין 'קים ליה' הוא רק מצד החיוב המוטל על הדיינים שלא לחייב בשתי רשעיות, אבל האדם מצד עצמו נשאר מחויב על שתי רשעיותיו, לגביו תועיל התפיסה בממונו.

ג. בספר מרקחת חיים כתב לבאר, ששיטת רש"י שאף בבני נח אומרים קים ליה בדרכה מיניה, היינו רק בחייבי מיתות מזידים שנהרגים בפועל, אבל חייבי מיתות שוגגים שלא מקיימים בהם את המיתה, לא אומרים בהם 'קים ליה' וחייבים לשלם את הממון. ולפי זה יש לומר, שאנשי שכם נתחייבו במיתה פעמיים, פעם ראשונה בשעה שגזלו את דינה, ופעם נוספת כשעינו אותה ונשתמשו בה. ומכיון שנתחייבו מיתה כבר על הגזל, שוב לא שייך לחייבם מיתה נוספת על העינוי, ואם כן חיוב המיתה על העינוי הרי הוא בגדר חייבי מיתות שוגגים, וכפי שנתבאר אצל בני נח לא אומרים בחייבי מיתות שוגגים 'קים ליה' וחייבים לשלם את הממון. וזוהי כוונת רבינו שבבן נח אין אומרים קים ליה בדרכה מיניה, היינו על החיוב מיתה השני של 'עינוי דינה' שהוא בגדר חייבי מיתות שוגגים, ובזה אף רש"י מודה שלא אומרים 'קים ליה', ולכך נתחייבו אנשי שכם בממון.

המצרים כלים ותכשיטים שהיו להם, ואם יהרגו אותם בני ישראל בעצמם יפטרו המצרים מהממון מדין 'קים ליה', ולכך הרגם הקב"ה בעצמו והרי מיתה בידי שמים וממון בידי אדם.

לומר גם כאן בביות העיר שכם, אף שלשיטת רש"י אנשי שכם פטורים מתשלום בושת מדין 'קים ליה', מכל מקום כיון שנשאר חייבים בדיני שמים מועילה התפיסה בנכסיהם, וכיון שתפסו בהם בני יעקב זכו בהם כדין.

ב. במשבריים (פיש, עיני קלב"מ סי' מד) ביאר על אותו דרך, שאף לדעת רש"י שבבני נח אומרים קים ליה בדרכה מיניה, מכל מקום מועילה תפיסה בממון, אך לא תלה זאת בנידון אם נפטר מדיני שמים או לא. וביאר זאת בספר כל הכתוב לחיים, שהנה דנו האחרונים בשיטת רש"י מדוע אומרים בגוי 'קים ליה', והרי דין זה נלמד מהפסוק (דברים כה ב) 'כדי רשעתו' שנאמר בישראל דוקא. וביארו האחרונים, שבקים ליה בדרכה מיניה יש שני דינים, דין אחד על האדם, שאדם שנתחייב מיתה נפטר מן הממון, היינו פטור על הגברא, ופטור זה חל רק בישראל. ודין נוסף שהוא חיוב על הבית דין שלא להשית על הרשע שני עונשים. ודין זה שייך אף בגוי, שגם לגביו מוטל על בית דין שלא לדון אותו בשתי רשעיות. ולפי זה מבואר, שרק בישראל יש לומר שלא תועיל תפיסה בנכסיו [או שלא תועיל כלל, או רק כאשר אינו חייב בדיני שמים], משום שעל ידי

כתב רבינו (בראשית לד כז): 'בני יעקב באו וגו'. פי' כולן יחד, נתכוון הכתוב לומר טעם ביות כל נכסי העיר וגו' כי נוגע הבושת לכולן וצריך שיטלו כנגד בשת כל אחד. וכמו שכתב הרמב"ם פ"ב מהלכות נערה בתולה וז"ל רואין בית דין מעלתו ומעלתה ושמיין כמה ממון ראוי לאביה ולמשפחתה ליתן ולא יארע להם דבר זה מאדם זה וכו' וכמוהו חייב לשלם ע"כ, והאחים בכלל המשפחה לזה נתקבצו יחד להעריך שיעור הראוי לבושת כולן ויבוזו את כל העיר ואין כדי בה לערך בושתם ולקחו הכל לזכות יעקב אביהן כי לו נוגע. והגם שדנו בהם משפט מות לא אמרינן בבני נח קים ליה בדרכה מיניה.

כפי הידוע נחלקו בזה רש"י ותוספות. רבינו כאן נוקט כשיטת התוספות שלא אומרים קים ליה בדרכה מיניה בבני נח, ולכן אף שחייב מיתה לא נפטר מלשלם. והקשה בפרדס יוסף, כיצד נקט רבינו בפשיטות שבבן נח לא אומרים קים ליה בדרכה מיניה, בשעה שזו מחלוקת רש"י ותוספות. והובאו במפרשים כמה דרכים לבאר את דברי רבינו אף לפי שיטת רש"י:

א. בברכת שמעון מבאר שאף לשיטת רש"י ניתן לומר שנטלו בני יעקב את כל רכוש העיר שכם מדין בושת ולא אומרים כאן 'קים ליה', שהרי שיטת רש"י (ב"מ צא. ד"ה רבא אמר) בדין קים ליה בדרכה מיניה, שאף על פי שהגזלן המחויב מיתה פטור מתשלום ממון, בכל זאת במקום שנשאר עליו חיוב בידי שמים מועילה תפיסה בנכסיו, ואם תפס הנגזל אין מוציאים מידו. ולפי זה יש

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

רבנו האור החיים מתייחס בפרשה לענין קריאת שמות בני האדם, ומבהיר כי שמו של האדם הינו 'שם נשמתו'. היכן כתב זאת ובאיזה הקשר?

תשובה מגליון קודם: פרק כט פסוק יב, עיי' אוה"ח ובמדורי עוז והדר.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זכרת בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

שימוש במשאבת גומי (-פומפה) בשבת

דעת הגרש"ז אויערבאך - פתיחת סתימה היא פעולת ניקוי בלבד

הגרש"ז אויערבאך (שמירת שבת כהלכתה פרק יב הערה נב) כתב שנראה להתיר פתיחה סתימה, שאין לראות בפתיחה פעולה של בניית הצינור מחדש, אלא רק פעולה של ניקוי, אבל הצינור עצמו כדקאי קאי. ומה שהגמרא התירה לפתוח את הצינור רק כלאחר יד, היינו בדרך שיש לומר שהצינור עצמו התבטל, וכגון שהצינור אינו דבר בפני עצמו, אלא הוא חריץ בסיום הגג שלוקח את המים לקצה הגג, אבל צינור שיש לו מציאות בפני עצמו ונסתם, אין הפתיחה שלו נחשבת לתיקון הצינור אלא רק ניקוי, או אפי' נאמר שהצינור בהגמרא הוא כלי בפני עצמו שמוריד את המים מהגג לקרקע, אלא שהצינור התמלא כולו בקשים ועשבים מלמטה ועד למעלה שנשווה לגובה הגג, ובוה נתבטל הצינור לגמרי, אבל צינור של הכיור עומד בפני עצמו ואינו מתבטל במה שנסתם, ואין מעשה הפתיחה אלא רק ניקוי בלבד.

אך כתב שחידוש זה אינו מוכרע לגמרי בסברא, וגם אפשר שיש בשימוש בפומפה משום עובדין דחול, לכן אין להתיר רק בשעת הדחק ובמקום צורך גדול, ודווקא בפומפה ביתית שאין בה משום עובדין דחול, אבל בפומפה מקצועית מתווסף חשש של עובדין דחול. ועפ"ז פסק בשמירת שבת כהלכתה (שם סעיף ח).

דעת המנחת יצחק - סתימה רגילה כפתיחה מחודשת של נקב ישן ואין חשיבות בבנייה

במנחת יצחק (חלק ה סימן עה אות א) כתב לחדש שכל מה שנאסר פתיחת הצינור הוא בסתימה חזקה במיוחד, אבל סתימה רגילה אפי' שצריכים כלי ביתי כדי לפתוח, מותר. שאין פתיחת סתימה רגילה נחשבת כבנייה אלא רק כשימוש, והביא דוגמא לדבר מדין השו"ע (סימן שיד סעיף ב) שנקב שנמצא במקום שכל כובד היין עליו הוא סתימה מעולה, אסור לפתוח מחדש כי נחשב כבונה, אבל נקב שנעשה באופן פחות חזק אחרי שאין כל כובד היין, מותר לפתוח.

המשך בעמ' ב'

בשבת האחרונה ערכנו בביתנו שמחת שבע ברכות, מחמת ריבוי האורחים וריבוי האוכלים נסתם הכיור במטבח, והדבר גרם לנו לעוגמת נפש מרובה ולביטול עונג שבת. לגודל עוגמת הנפש ירדנו לשכנים שבביתם עובד זר גוי וביקשנו ממנו אם יוכל לפתוח את הסתימה באמצעות משאבת גומי (פומפה). רצינו לדעת אם עשינו כהלכה, או שמא בכלל היה מותר לנו להשתמש בעצמנו בפומפה בשבת לפתיחת הסתימה:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

בשאלת השימוש במשאבת גומי - פומפה לפתיחת סתימות בשבת, כבר דנו הפוסקים בהיתרו ואם יש בכך איסור משום מתקן כלי, ולמעשה חילקו בין אופני הסתימה ותדירותה, וכמו כן בין אם מדובר במשאבת ביתית או פומפה מקצועית שבה הדבר נראה כעובדין דחול, וכמו שיבואר.

פתיחת צינור שנסתם

בגמרא (כתובות טו) נפסק על צינור לניקוז מי גשמים מהגג שעלו בו קשים ועשבים ונסתמה זרימתו, והמי גשמים נכנסים לבית ומזיקים, שמותר לעלות לגג למעך את הקשים והעשבים ברגליו, ובלבד שלא יראו מעשיו לרבים, כי המעיכה ברגלים היא מלאכה כלאחר יד שאסורה מדרבנן, והם לא גזרו במקום הפסד. בתוס' (שם) הקשו, דמאחר ואי להתיר בפני אחרים שמא ילמדו להתיר מלאכה זו גם שלא במקום הפסד, מפני מה התירו לעשות בצנעא, והרי כלל בדינו דכל דבר שאסור חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור, ויישבו לחלק, שדין זה נאמר דווקא כאשר יש חשש שייטעו להתיר איסור דאורייתא, אבל כאן אפי' אם יטעו להתיר ישלחו באיסור דרבנן, כי המעיכה נעשית כלאחר יד, ובאיסור דרבנן לא החמירו חז"ל בחדרי חדרים מאחר שיש חשש הפסד.

ומתוך הדברים מבואר שפתיחת צינור שנסתם הוא איסור דאורייתא, ושלא הותר איסור זה רק בכלאחר יד ובמקום הפסד אבל לא בפתיחה בידיים, אמנם פוסקי הדור דנו להתיר פתיחה של סתימה על ידי פומפה, וכפי שיתבאר לקמן.

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

זמן תפילה או תפילה בציבור

אחד שנקלע לבית הכנסת בו התפילה התארכה והתאחרה מאוד, ורואה שלא יספיקו להתפלל שמונה עשרה לפני סוף זמן תפילה, כיצד עליו לנהוג: האם עדיף שיתפלל ביחידות בזמן תפילה, או שתפילה בציבור עדיף?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

כתב במשנה ברורה (סימן מו סק"ב): אם הוא ירא שהצבור יעברו גם זמן ברכות קריאת שמע אין לו

להמתין עליהם כלל, כי יפסיד על דם הברכות וגם הזמן תפלה שהוא גם כן לכתחילה רק עד ארבע שעות אלא יקרא בזמנה בברכותיה ויתפלל ביחיד.

קיבל שבת ונזכר שלא הניח תפילין ר"ת

התפלל מנחה בערב שבת ולאחר שכבר קיבל על עצמו 'תוספת שבת' נזכר שלא הניח היום תפילין - רבינו תם, האם יכול להניחם כעת: תשובת מורנו הרב שליט"א:

אם עדיין לא הניח תפילין דרש"י, וכן מי שמקפיד להניח בכל יום תפילין דר"ת, יכול להניח את התפילין כעת, משום שמתברר שקבלתו הייתה בטעות, שעל דעת כן לא קיבל עצמו שבת, שיפסיד מצוות תפילין.²

תפילת הדרך בנוסע לדבר מצווה

האם גם מי שנוסע לדבר מצווה צריך להתפלל תפילת הדרך, או שמאחר ששלוחי מצווה אינם ניוקין אינו צריך להתפלל:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אף ששלוחי מצווה אינן ניוקין, מכל מקום חייבים לומר תפילת הדרך, אף שיוצאים לדבר מצווה, כגון, הנוסעים לחתונה, לברית מילה או לתפילה על קברי צדיקים.⁴

שהרי יש כמה דברים שיש בהם סכנה ותיקנו עליהם תפילה, ומ"מ אין חותמים בברכה, אלא מפני שהדרך מנעטת ג' דברים את הממון ואת השם ופ"ר כדאיתא במדרש, וזה שייך גם בהולך בדרך מצוה, ועו"ל שסכנת דרכים נחשב כשכיח הזיקא שחוששים אף בשליח מצווה. וראה עוד בעלי תמר (על ירושלים ברכות פ"ה) שהביא בשם מרן בעל 'האמרי אמת' שלפי המבואר בגמרא טעם תפילת הדרך הוא משום המלך בקונן, וא"כ בהולך לדבר מצווה כלאורה לא היה לו לומר, אכן ל"ל שגם בזה יתכן שחושב שהוא מצווה ולאמיתו של דבר אינה מצווה וגם יתכן שאינה מצווה גמורה והוא מצווה הבאה בעבירה או שאינו עושה המצווה לשמה ויש לו פניות וכונות בלתי טהורות, לפיכך הוא צריך לתפלת הדרך גם כשהולך בדרך מצווה.

עצמו שבת. אולם אם התפלל כבר מעריב מבעוד יום, ראה בפסקי תשובות (סימן לא אות א) שלא יניחם מפני שהמניח מזולזל באות שבת ועובר על כל תוספי, וראה מה שדן בעה"ר להניח עם תנאי וללא ברכה.. 3 ויש להסתפק במי שקורה לו לפעמים ששוכח להניח רבינו תם, וראה פסקי תשובות (שם הערה 2) שהדין כן הוא רק למי שנוהג להניחם בכל יום וכשיטת המקובלים שחיוב הנחתן כתפילין דרש"י. ראוי לציין שיש שמקפידים בכל מחיר להניח ר"ת מיד לאחר שחרית, כי מי שסומך על כך שניח אח"כ, כמייט שאין מציאות שלא יארע לו פעם בחייו אונס ויפסיד את ההנחה. ועל אדם כזה, באמת יש להסתפק אם יכול להניח אחרי שקיבל שבת. 4 מעשה בצלאל על הריקנטי (סימן לה), וטעמו, שמה שתיקנו ברכה בתפילת הדרך אינו משום הסכנה,

שיתפלל עם הציבור, שאז תפילתו נשמעת. אבל אם המניין נוהג שלא כהלכה, ומתפלל אחר סיום ארבע שעות לפי הגר"א, לכל הדעות צריך להתפלל ביחיד לפני כן, וכשמקדים תפילתו לציבור מפני שהם מאחרים, כתב בשולחן ערוך (סימן צ"ט) שיכול להקדים תפילתו גם בבית הכנסת, ובמשנ"ב (סק"ה) הביא דעת הב"ח שאם יספיק לצאת מבית הכנסת ולהתפלל הזמן עדיף שיצא. 2 בספר הליכות שלמה כתב (תפלה פ"ד אוהרות הלכה הערה 17) לגבי מי שלא הניח תפילין כלל שצריך להניחם, כמו שכתב ה"ח (סימן ת"ד סק"ב) ובמשנה ברורה (שם סק"ה) לעניין קהל ששלחו להביא להם שופר ונתעכב השליח עד סוף היום השני, וראשי השנה היה ביום חמישי ושישי, וכשהגיע השופר כבר התפללו ערבית של שבת קודם הזמן כשהיה היום גדול, שצריך לתקוע אפילו מי שקיבל על

1 לעניין אם הציבור מאחר סוף זמן 'מגן-אברהם' נחלקו הפוסקים מה עדיף. יש אומרים (מנחת יצחק ח"ג, סוף סימן ע"א, אבני ישפה ח"י, יב) שעדיף להתפלל במניין בתוך ארבע שעות לפי זמן הגר"א, שכן דעת רוב הפוסקים, ועוד שהזמן דרבנן וספק דרבנן להקל, ועוד שבשעת הדחק אפשר להתפלל שחרית עד חצות. לפיכך, מוטב להתפלל במניין, למרות שתפילתם אחר סוף זמן תפילה 'מגן-אברהם'. ויש אומרים (דעת הגרש"א, מובא באש"י יח, הערה מ) שיותר טוב להתפלל ביחיד בזמן הראוי לפי שיטת 'מגן-אברהם', מאשר להתפלל במניין אחר זמן 'מגן-אברהם'. וכן לגבי מנהג ספרדים כתב במנחת יצחק (שם) שגם לספרדים עדיף להתפלל במניין, ובלקוטי יוסף (פס). 2 כתב שמי שנוהג תמיד כמגן אברהם ויודע שיוכח בכל תפילה שמונה עשרה, עדיף שיתפלל ביחיד לפי זמן מ"א, אבל אם אינו יכול לכוון היטב, מוטב

תשלום הפסדים והוצאות הנגרמות למלוה
בגין איחור בפרעון הלוואה

שמעון מקיים בהידור את מצוות התורה וגומל חסד בממונו, וכאשר יש לו האפשרות מלוה הוא כספו לאחרים. יום אחד ניגש אליו יידור תנחום וביקש ממנו הלוואה על סך 50 אלף שקלים לחודשיים, לשמעון היה בחשבונו סכום זה אותו שמר בכדי לשלם בעוד שלשה חודשים עבור רכישת דירה אותה רכש לאחרונה, אלא שאם יאחר בתשלום עבור הדירה ייקנס בהוצאות מרובות וכן יפסיד הטבות שמוכר הדירה התחייב אם יעמוד בלוח התשלומים. תנחום מתחייב להחזיר לו את הסכום שבעו לפני ששמעון נדרש לכספו ומתחייב שאם יתעכב הרי הוא מתחייב לשלם לו את כל ההוצאות שיהיו בעקבות האיחור בתשלום. סוף דבר תנחום לא פרע הלוואה במועד, וכעת שואל שמעון המלווה: א. האם יכול לדרוש מתנחום לעמוד בהתחייבותו או שהתחייבות זו אסורה משום ריבית. ב. האם מותר לו לקחת הלוואה בבנק בכדי לשלם את התשלום לרכישת הדירה, ולגבות לאחר מכן הוצאות הריבית מהלווה. ומה יהיה הדין באם תנחום לא פרע את הלוואה מרצונו הטוב לא להשיב רעה תחת טובה מעוניין לפרוע ההוצאות הרבות שהיה למלוה בגין איחור התשלום שלו:

א. ריבית דרך קנס כגון שסיכמו אם לא יפרע ההלוואה לזמן פלוני יקנס בסכום חד פעמי כתב הרשב" דאין בזה ריבית משום שלא ניתן לו רשות ללות את הכסף לאחר הזמן שקבעו לפרעון. אמנם יש בזה חשש הערמת ריבית ולכן כאשר התשלום הוא לא במעות אלא בפירות (או שההלוואה היתה בפירות ומשלם מעות) מותר (שו"ע קע"ד סי"ד) ובח"ד כתב דעת התוס' יש בזה ריבית קצוצה ולא הביאו להלכה בפסקים).

ב. כשסיכמו בין קנס המתרבה כגון שעל כל שבוע איחור יוסף תשלום של דינר לשבוע, אסור לכו"ע ויש דעות שזה אבק ריבית ויש דעות שזה ריבית קצוצה (שו"ע סעיף ט"ו).

ג. תשלום הוצאות כשסיכמו שישלם לו הוצאות ה"ט"ו בסי' ק"ע כתב דאם הלווה התנה שישלם כל הזיקות שיבואו למלווה, והמלווה לווה מעות בהיתר אסור ללווה לשלם לו הריבית אע"פ שהוא לווה בהיתר, והוי ריבית קצוצה ויוצאה בדיינים. והסברא הוצאות מותר ליתן, אבל ריבית על הכסף מכל טעם שהוא התורה אסרה, דשם ריבית אסרה תורה ואין היתר משום שהמלווה משלם ריבית על מעות ההלוואה, ולא דומה להוצאות שאינם ריבית שנפלו על המלווה בגלל האיחור דאינו תשלום המתרבה.

יש מהאחרונים שחלקו על ה"ט"ו וסוברים דאם המלווה לווה מגוי דזה ריבית ממש, אע"פ שבגוי אין אישור תורה יהיה אסור ללווה לשלם לו, אבל אם המלווה לווה בהיתר עיסקא והוצרך לשלם רווחים אין לזון את הכסף כריבית והוי כמו הוצאות (תפארת למשהו"ד) וסברתם דלא שייך לומר שם ריבית אסרה התורה על ריבית בהיתר עיסקא, ולפי זה אם הוצאות שנפסד בהם ר' שמעון הם ריביות שמתחייב למוכר, במידה וחמתו על היתר עיסקא מול מוכר הדירה יהיה תלוי במח' ה"ט"ו הנ"ל, אבל במידה ולא חמתו על היתר עיסקא ברכישת הדירה כגון בקניה מאינו שומר תומוצ' לכו"ע אסור לדרוש מר' תנחום לשלם את הפסדי הריבית שיש לו.

תשלום הפסדים מרצונו הטוב בריבית דרך קנס כתבו הפוסקים דגם אם ישלם מעצמו הוי כמו ריבית מאוחרת שאסורה ויש שהתירו בקנס שאינו מתרבה שכל האיסור משום הערמת ריבית וכשמשלם מעצמו לא נראה הערמת ריבית.

אבל באופן שהמלווה נפסד הביא הנתיבות שלום מהגרש"ז אורבך זצ"ל - דאין שייך בזה ריבית מאוחרת ומותר ליתן למלווה הפסדים שנגרמו בעבורו (וכן התיר ליתן הפרשי הצמדה למדד יוקר המחיה ואין בזה ריבית מאוחרת כשנתן מעצמו, אבל אסור ליתן פיצוי עבור מניעת רווחים)

תשלום עבור הפסד הטבות במידה וההפסד של ר' שמעון אינו מריביות אלא שמפסיד הטבה שהמוכר נתן לו באם משלם עד זמן מסוים להט"ו מחויב ר' תנחום לשלם ואף הזיקות שבדיני ממונות אין לחייב כגרמא וכד' התחייב על הוצאות אלו.

וא"כ למעשה כתבו הפוסקים דאף באופן שהמלווה רואה שבאם יתעכב באיחור התשלום יפסיד סך גבוה בהרבה מאם יקח הלוואה בריבית (מגוי/בהיתר עיסקא להט"ו), עדיף שיתעכב ויפסיד ממון רב יותר דאזוהי יוכל להוציא מהלווה, אבל את הריבית שישלם לא יוכל לקבל.

העולה לדינא:

א. הוצאות שאינן ריביות והצמדות מותר לשלם והלווה מחויב בהם, ואף אם אין לחייבם בדיני ממונות כגרמא וכדומה, כאן היתחייב על כך בפירוש וחייב. ב. באם לקח המלווה הלוואה עם ריבית בהיתר עיסקא, מחולקת להט"ו והאחרונים. ג. אם לווה בריבית מגוי אסור ליקח מהלווה לכו"ע, ובמידה והלווה מרצונו הטוב מעוניין לשלם הפסדים אין בזה משום ריבית מאוחרת.

גויטן יט. לו), אלא ראיות יתנו עדיהן ויצדקו. והביא דברי הפרי מגדים (משבצות זהב סימן שלו ס"ק ט) שהעמיד את דין הגמרא של פתיחת הצינור דווקא בעשבים תלושים, אבל במחוברים שיש איסור תלושה מן התורה אל התירו, והרבה להוכיח מדברי הראשונים כולם שבוודאי התירו גם איסור דאורייתא, שהרי התירו איסור בונה של הצינור, וטעם ההיתר כמבואר בגמרא משום שהמיעוץ נעשה רק כלאחר יד.

אך כתב שאם הכיור לא נסתם לגמרי והמים עוברים בתוכו לאט, ועל ידי לחיצתו במשאבת גומי גורם שהמים יזרמו בתוכו, יש להתיר, ונראה טעמו שאז אין נחשב הצינור כסתור כלל, ולא שייך בזה מלאכת בונה, וכתב שכל זה כשפותח במשאבת גומי ביתית, הואיל ואין כאן מעשה אומן וגם אין בזה עובדין דחול.

סיכום דעת הפוסקים

הגרש"ז אויערבאך סבר שפתיחת צינור שנסתם בכלוך אינו נחשב לחיקון הצינור אלא רק לפעולת ניקוי, אבל האגרות משה סבר שרק בבית שהסתימה מצויה ובכל עת מנקים אותה בפומפה, הפתיחה נחשבת רק כניקוי, אבל בבית שהסתימה לא מצויה נחשב הסתימה לפגם בצינור והשחרור של הסתימה הוא תיקונו ואסור.

המנחת יצחק השווה סתימה בצינור לסתימה של נקב ישן בדופן החבית, שאם הסתימה חזקה הסתימה נחשבת כחלק מדופן החבית, והפתיחה המחודשת של הסתימה הרי היא כעשיית פתח חדש, ולכן הוא התיר דווקא סתימה רגילה שבוה אין הפתיחה נחשבת כעשיית פתח חדש, אבל היביע אומר כתב שכיון שהסתימה בצינור הוא בדבר שהוא מחובר לקרקע, גם פתיחה מחודשת של נקב ישן נחשב למלאכת בניה, וכתב שגם הגר"ש אלישיב הסכים לדבריו, אמנם הגר"ש אויערבאך והאגרות משה הבינו שסתימה של נקב בחבית משלים אותה להיות חלק מדופן החבית, אבל סתימה של לכלוך בצינור אינו נעשה חלק מהדופן של הצינור, ולכן הצינור קיים ואת הכלוך יש לנקות, ולא ייסדו את ההיתר על דין נקב ישן בחבית.

להלכה: השימוש במשאבת גומי (-פומפה) בשבת לפתיחת סתימה עומד במחלוקת פוסקי הדור, והעולה למעשה: א. בכיור שדרכו להיסתם מפעם לפעם מותר, מאחר שפעולת הפתיחה בפומפה מצויה בכיור זה היא נחשבת כפעולת ניקוי בלבד ואין בה איסור, ומאחר שבבית זה הדרך להשתמש בפומפה עובדין גם אין בשימוש זה הפתיחה ביתית משום עובדין דחול, ובפרט שבסתימה המצויה בדרך כלל אין סתימה מוחלטת ומים יורדים לאיטם, ובוה גם הפוסקים שאסרו בסתימה רגילה התירו, שמאחר והצינור לא נסתם לחלוטין לא נחשב שצינור סתור. ב. בכיור שהסתימה בו אינו מצויה אין ניתן לפתוח בלא קושי, או בכיור שהסתימה מצויה בו אלא שבפעם זו היא נפתחת בקושי רב, נחלקו הפוסקים, וגם הפוסקים המתירים התירו דווקא בשעת הצורך ודוחק גדול, וגם לשיטתם ראוי לפתוח על ידי גוי או בדרך של שינוי, ולמקל באופנים אלו יש על מי לסמוך. ובכל אופן הפומפה מקצועית אסור להשתמש שיש בזה משום עובדין דחול. ג. בסתימה שאינה מצויה ושאינה נפתחת רק בקושי רב, דעת רוב הפוסקים לאסור. ומאחר שנשאלה השאלה, חשוב להדגיש כי באופן שהדבר אסור, אין שימוש על ידי נכרי מועיל להתיר את הדבר, ויש להיזהר מאד באמירה לנכרי ולא לנהוג כמי שמזלזלים באיסור תמור זה וקוראים לנכרי בכל בעיה שמתרחשת, ופעמים שיש בדבר איסור גמור.

ועוד הביא ראייה (פסחים סד. וברשי"ש) שלעורה בבית המקדש היה נמשך מעיין, וכדי לנקות בו את ריצפת העזרה היו סותמים את נקב היציאה של מי המעיין מהעזרה, ובוה נתמלאה כל העזרה במים ומנקים בהם את העזרה, ושוב הולו משחררים את הסתימה ומאפשרים למי המעיין לצאת מן העזרה, ומבואר שאין חשש בפתיחה של סתימה זו, אפי' שבוודאי נקב המיועד לעכב את היציאה המים מהעזרה בוודאי נסתם היטב.

ולכן התיר לפתוח סתימה בשירותים שיש בזה צורך גדול, ושוב כתב לאחר כמה שנים (שם חלק ו סימן כט) להסמיך ההיתר גם על שיטת הפרי מגדים (משבצות זהב סימן שלו ס"ק ט) שכל האיסור לפתוח הצינור הוא מדרבנן [אמנם הגר"ש כתב בהדיא שההיתר הוא גם למבואר ברי"ף שהאיסור הוא מדאורייתא עיי"ש], ושוב כתב (חלק ז סימן יט) שכדי לצאת מידי כל חשש, לכתחילה יפתח על ידי גוי, ואם אי אפשר רצוי לפתוח בדרך של שינוי כגון ביד שמאל או בדבר שצריכים שני ידיים יפתח ביד אחת.

דעת האגרות משה - סתימה מצויה היא פעולת ניקוי בלבד

באגרות משה (אורה חיים חלק ד סימן מ אות ט) כתב לחלק בין סתימה שמצויה להיות בבית ושצריכים לפתוח אותה בפומפה, שפעולה המצויה להיות נחשבת רק כניקוי לצורך השבת ולא כקלקול ותיקון, ובין סתימה שאינה מצויה בבית שאף אם אין צריכים בזה לאומן כבר יש עליה שם 'תיקון', ובין אם נסתם לגמרי ואין תיקון ממש כעשיית פתח והוא באיסור גמור, וגם לצורך גדול יש להתיר רק על ידי גוי.

ועוד כתב על עצם השימוש בפומפה בשבת, דכאשר הסתימה מצויה להיות בבית זה, השימוש בפומפה בבית זה אינו למלאכה חשובה אלא כפעולת ניקוי בעלמא, ונמצא שהפומפה מיוחדת לשמש גם בשבת ואין בעצם השימוש בפומפה משום עובדין דחול, אבל באופן שאין הסתימה מצויה בבית זה, הרי אפי' כאשר אין איסור בונה לפי שהסתימה אינה מוחלטת והמים עוברים לאיטם, על כל פנים מאחר שאין הפומפה מיוחדת לשמש בבית זה גם בשבת השימוש בה אסור משום עובדין דחול, ושמתעם זה צריכים לנקות את הסתימה שלא כדרך המנקים.

דעת היביע אומר והגר"ש אלישיב - בצינור שמחובר לקרקע גם פתיחת סתימה נחשב כבניה

יביע אומר (חלק ה אורה חיים סימן לג) הביא מה שדימה הגרש"ז אויערבאך את פתיחת הסתימה בצינור של הכיור, לפתיחה של צוואר בקבוק שנסתם שבוודאי אין בו כל איסור, ואפי' הוא מחובר לקרקע, ותמה על דבריו, שהרי פתיחת צוואר הבקבוק עצמו מקורה בהיתר לפתוח מחדש נקב ישן שנעשה רק להוציא ולא להכניס, שנקב שאינו עשוי יש להכניס וגם להוציא אינו פתח מן התורה, רק שנאסר אטו פתח העשוי להכניס ולהוציא, ובנקב ישן לא גזרו אטו פתח העשוי להכניס ולהוציא, אבל נקב ישן שהוא עצמו עשוי להכניס ולהוציא אסור, כי גם נקב ישן שנסתם נחשב כסתור והפוחת אותו מחדש נחשב כבונה, ולכן במחובר לקרקע שגם נקב שאינו עשוי להכניס ולהוציא אסור מן התורה (שער הציון סימן שיד ס"ק ט), אין קולא במה שזה נקב ישן, ולכן הצינור שנסתם דינו כנקב ישן, ואסור לפתוחו. וכתב שם שהעלה דבר זה לפני הגר"ש אלישיב והסכים לאסור כדבריו. [ונראה שהגרש"ז אויערבאך מחלק בין אופן שבעל הבית סתם וביטל את הנקב, שבוה נאמר הנידון של נקב ישן, אבל סתימה של לכלוך כלל אינה מבטלת את הכלי, והפתיחה נחשב רק כניקוין].

ועל מה שהתיר הגרש"ז אויערבאך מכח סברא העיר שהרי באיסור דאורייתא אין מתירים מסברא בלבד, וכי מפני שאנו מדמים נעשה מעשה (ראו:

לעתים ככה החשמל בליל שבת בבית הכנסת או בבית, האם מותר להתקרב לנרות השבת ולקרוא לאורם, כמו כן יש לשאול האם כשרוצה לומר זמירות לסעודה שלישית מתוך הסידור ובבית מדרש שורת עלטה, האם יכול לאומרום לאור הנרות:

תשובה: כדי לפשוט את השאלה נציע תחילה את סוגי הנרות ופרטי דיניהם: והנה מקור הדין הוא מאחד מ"ח דבר שגזרו חז"ל (שבת י"ג:) אין פולין ואין קורין לאור הנר, וה"ה כל דבר הצריך עיון כגון לבדוק ציצית או כוסות כלים ובגדים, ולמצוא ספר מסוים בארון ספרים וכדו' - כל דבר הצריך עיון אסור לבדוק לאור הנר, דחיישינן שמא יטוה. ופירשו הראשונים (רש"י ר"ן ור"ע) שמא יתמעט קצת יאר הנר מחמת שהשמן נתרחק מראש הפתילה ותוך כדי לימודו ישכח ויבוא להטות הכלי לצד, כדי להביא השמן לראש הפתילה כדי שידלק יותר יפה, ואז עובר על איסור דאורייתא של מבעירי בזה שהגביר את אור הנר.

ובאופן צריר עיון קצת, נחלקו הראשונים, להרמב"ם והטור מותר ולא חיישינן שיטוה, ולהרמב"ן ור"ן וריטב"א אסור, ופוסק המשנ"ב (ס"ק י"ט) שבנר של שעוה שבלאו הכי יש מקלים אז באור לסמוך להקל.

בב' אנשים התירו, ובנר שבקומה גבוהה אסור על אף שבשניהם לא מצוי הטייה

אפי' אם הנר גבוה עשר קומות ולא שייך להטות אומר רבה שאסור שלא חילקו חכמים ואסרו בכל אופן אטו האופנים שכן שייך שמא יטוה, - וזוה לומדים הראשונים, שאף באופנים שלא קיים החשש שמא יטוה כ"כ, אעפ"כ אסור דלא פלוג, וכן פסק השו"ע (סעיף א') שאפי' הנר מונח בעששית או בחור כבותר אעפ"כ אסור.

מצד שני - באדם עצמו כן חילקו, שהרי שניים מותרים לקרות, וכן יש היתר של שומר והט"ז (ס"ק"א) מגדיר הענין שבדבר הנאסר דהיינו בנר עצמו לא חילקו, משא"כ באדם הקורא כן חילקו ובאופן שלא שייך החשש לא גזרו.

ובערון השולחן (ס"ק"ד) מחדש יותר שאפי' בנרות עצמם חילקו, דהיינו שבפני נר שלא שייך בו כלל שיטה לא גזרו ומותר (כגון נר נפט נר טטארין) משא"כ בסוג נר ששייך בו החשש שיטה שגזרו בכל אופן אפי' אם עכשיו לפי המציאות לא שייך שיטה.

כמה שיטות האם חיישי' ל'שמא יטוה' בנר שעוה

בנר שעוה יש כמה שיטות אי חיישי' ל'שמא יטוה': (1) הא"ר מביא בשם הרמב"ן, שאף בזה שייך שמא יטוה [דהיינו כשהפתילה למעלה נעשה פחם ואינה דולקת יפה אז מטיין הנר ונוסף מעט שעוה וזוה מתולדת ראש הפתילה הבולטת מן הנר ואז מתחיל להאיר יפה, - קצוה"ש] (2) הבית יוסף נוקט שלא שייך בזה שמא יטוה, דרק בשמן שייך שמא יטוה, ומ"מ יש חשש אחר שמא ימחוט (יקצוץ) ראש הפתילה כשנעשה פחם ובכך ידלק יותר יפה, ואז עובר משום מכבה, ולכן פוסק השו"ע (סעיף א') שאסור. (3) הב"ח בשם מהרש"ל וכן הט"ז חולקים על השו"ע ופוסקים שמוותר, כיון שכיובו הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה וזה רק דרבנן ולא גזרו, (4) המ"א מסיק דשלא לצורך יש להחמיר הואיל ויש סוכרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה היא דאורייתא, אבל בעת הצורך יש להקל, (5) וכ"כ השו"ע הרב שאפשר להקל בעת הצורך.

נר טטארין [מין פראפין] מותר לכו"ע

בנר טטארין, פוסק המ"ב (ס"ק"ד), שמותר לכתחילה לכו"ע לקרות לאורו, דלא חיישינן בזה שמא יטוה, היות ואף פעם אי"צ להטות בנר זה לתקנו, כיון שאורו אינו מתמעט, וכן לא שייך החשש שמא ימחוט, כיון שאורו צלול.

ובזמננו שכל הנרות המצויין בימינו (נר נשמה, ונריות) עשויים מפראפין שהם סוג של טטארין, וא"כ אין בהם שום חשש הטייה, ואפשר לכתחילה לקרות לאורם, וכן יש סוג אחר של 'פרפין' שזה נוזל כמו שמן ויש מהם זה בצבע לבן ויש מהם בצבע צהוב שנראה ממש כמו שמן, ויש הרבה שמדליקין בעמוד של החזן מכאלה פרפין נוזלי, וא"כ אם נופל החשמל וכן בשל"ס, מסתבר מאד שאפשר לקרות לאור הנרות הנ"ל.

נרות לוקס / לאמ"פ שיש ללהבה כמה מצבים, האם חיישי' לשמא יטוה

נרות שקורין לוקס/לאמ"פ, שהם עשויים מגא"ז, ומותקן ע"י הברגה והפתילה עומד חזק ומוברג באמצע הנר,

ואפשר להוציא יותר את הפתילה ובכך האור יותר גדול, ואפשר להבריגו במצב פתילה קטנה יותר וזו האור פחות, וכדי לקרות היה צריכים אור גדול והיה מבריגים הפתילה באופן המקסימלי [פעם היו הרבה שלא השתמשו בחשמל, ונגרטור עדיין לא היה, ולכן היו משתמשים עם הלוקס, ויש שעד היום משתמשים עם זה].

ובערוה"ש (ס"ק"א) מביא גם לגבי הלוקס שלכאורה אפשר לקרות בה לכתחילה, שהרי כל החשש הטייה שייך רק בנרות שבזמננו, שהיה הכלי עם שמן, והפתילה יוצאת מהצד, וברגע שנתמעט השמן בכלי מתמעט גם האור שהפתילה עומד חזק באמצע ומוברג ואינו מתמעט אורו בכלל, אין חשש שיטה, ומסיים, שזה פשוט עפ"י המבואר בראשונים (רש"י ר"ן ור"ע) בהסבר חשש הטייה.

וכע"ז - הבה"ל מביא בשם ספר מסגרת השלחן שבעצם אין בנר זה חשש שמא יטוה, הואיל וכל זמן שיש הרבה גאז בנר אין מתמעט אורו כלל, הואיל והפתילה מוברגת ועומדת חזק באותו מצב, וכשיתמעט הגאז אז לא יועיל להטות ורק יגרע יותר, ואם לפני שבת יוציא הפתילה הרבה באופן שמועיל לקרות כנגדו אז אין שום סיבה שיטה, ומ"מ הואיל ואין מקור קדום להיתר זה, לכן עדיף לכתחילה לפני שבת להניח פתק על מקום ההברגה "שבת היום", ואז מותר לכתחילה לקרות לאורם בשבת, ואפי' באופן שלא הניח פתק, מותר בשבת לכה"פ ללמוד תורה לאורה, דכדי שלא לבטל תורה בליל שבתות וודאי שאפשר להתיר הואיל ואין בזה חשש הטייה.

וראו להוסיף שגם כהיום יש מדליקים בעמוד של החזן עם כלי שיש בו הברגה, שאפשר להעמיד את מצב הפתילה וכן"ל, ולכאורה גם בזה לא שייך שמא יטוה, אפי' שזה עם שמן ולא עם גאז, דזיל בתר טעמא. עוד יש להוסיף, שכהיום מוכרים את "הלוקס" הנ"ל לכתחילה עם כיתוב "שבת היום" ואסור להדליק" ובוה אפשר לקרות לכתחילה וכן"ל.

פתיל צף' האם חיישינן לשמא יטוה

פתיל צף - כתב הקצוה"ש (סימן ק"ו סעיף א') שלכאורה מסתבר שמותר לקרות לאורם, ואין בהם חשש הטייה כלל, שהרי רק בנר שהיה בימיהם שהיה ראש הפתילה יוצא ובולט חוץ לנר, והיה רחוק משמן, חיישי' שברגע שיתמעט השמן, יתרחק השמן מראש הפתילה, ולכן יתמעט אור הנר ויבוא להטות הנר כדי לקרב השמן אל ראש הפתילה, משא"כ בפתיל צף, שכל מה שמתמעט השמן יורד, יורדת גם הפתילה עמו, וא"כ אין מתמעט האור ולא שייך שמא יטוה.

חשש הטייה בזמננו:

א. "המנחת שבת" (סימן פ') אומר שבכל אופן שיעשה שינוי בהנרות בשב"ק מבאמצע השבוע, לא חיישינן שמא יטוה, שהשינוי יזכיר לו ששבת היום, ומביא כמה דוגמאות, או שמעמיד את השולחן או מקום המנורה באיזה שינוי מביתומת החול, או שכל השבוע מדליק במנורה מגאז, ובשבת מדליק מנר רגיל, ולכאורה לפי"ו בזמננו פשיטא שלא חיישי' שמא יטוה שהרי עצם זה שכל השבוע אינו מדליק כלל נרות ובשבת כן מדליק נרות זה היכר הכי גדול ובפרט אם יש לו פמוטות יפות לכבוד שב"ק בוודאי זוכר כל העת ששבת היום. אלא שמסיים שם המנחת שבת, שכל זה רק ללמוד זכות על הרבים המקליין ללמוד לאור הנר, אבל כיון שהוא מ"ח דבר שאמרו בירושלמי שאפי' אליהו אינו יכול לבטלו, לכן ראוי לכל בעל נפש שיראה לחזור באמצע השבוע על איזה לימוד הרבה פעמים עד שיהיה שגור בפיו, ואז אפי' אם קורא מתוך הספר מותר כמו שפוסק השו"ע הרב (ס"ו).

ב. עוד סברא אומרים הרבה פוסקים (בלי מקור קדום), שהיום אפשר להתיר מצד אדם חשוב, שהיות ואין דרכו להטות אפי' בחול לכן מותר לו, וכהיום שאנו תמיד משתמשים עם חשמל, אי"כ אין דרכינו לקרות לאור הנר ולהטות, ולכן לא חיישי'. אמנם הפמ"ג סובר שכהיום אין היתר כלל של אדם חשוב, אבל בשועה"ר משמע שנוקט שגם כהיום שייך ההיתר אדם חשוב וא"כ זה עוד סברא להתיר בזמננו [ואפשר לחלוק על סברא זו].

עוד כמה אופנים שיוכל לקרות תמיד לאור הנר ואין חושש ל'שמא יטוה':

- 1. כשאור החשמל דולק מותר להתקרב לנרות ולקרות לאורם אם רוצה יותר אור (ע"פ בה"ל ד"ה וכן בנר של שעוה).
- 2. כשלומד עם חברותא אותו ענין ובאותו ספר (שו"ע

סעיף ב').
3. כשלומד עם חברותא יחד בשני ספרים ואומר כל אחד לחבירו תן דעתך עלי שלא אטה, מותר לעת הצורך (בה"ל ד"ה בשני ענינים).

4. כשמעמיד שומר מיוחד לשמור עליו (שו"ע סעיף ג').
5. אדם חשוב שברור לו שאינו מטה, לפי השו"ע הרב מותר אפי' בזמננו (שו"ע סעיף ד') [ובמאמר מרכזי (סיפורים) על הסיחה"ע מביא הסיחה"ע נטע פעם, ובדרך רצה ללמוד לאור מנורה ובאמצע נחשף האור, ואמר לבנאי שלו מיכה שהוא יתקן את המנורה כדי שישאר עליו דין אדם חשוב ויזכר בשבת ללמוד לאור המנורה].

6. אם יודע סוגיא או מסכתא בע"פ יכול לקרות לאור הנר, ואף שמהשו"ע סעיף י' משמע שאסור לו לקרות הכל מבפנים, אבל בשו"ע הרב סעיף י' אומר שברגע שיוודע בע"פ מותר לו לקרוא הכל מבפנים.

7. פרק משניות "במה מדליקין" ממסכת שבת מותר תמיד לקרות (וא"כ לא יהיה לאדם תירוץ למה ביטל את הזמן ולא למד, שהרי תמיד יכול ללמוד פרק זה...).

8. המנחת שבת (סימן פ') מחדש שלענין על הזייגער (שעון) נגד האור ג"כ מותר, כיון שאין בוה שהיה זה רק בסקירה אחת לא חיישינן שיטה.

לקרות לאור החשמל (במתג רגיל שיש רק שני מצבים או להדליק או לכבות)

נוקטים כל הפוסקים (שו"ת אגרות משה ח"א סי' צ"ג שש"כ פ"י"ג סעיף ל"ב בשם הגרש"ז ועוד) שאין שום חשש, שהרי החשמל עומד כל הזמן באותו מצב ולא מתמעט אורו, וא"כ אין לחוש כלל להטייה, ולא חיישינן שידליק עוד מתגים כמו שלא חיישינן שידליק עוד נרות, חוץ מהחזו"א שידוע שהחמיר ולא קרא בליל שבת לאור החשמל (אפי' של נגרטור) רק ע"י שומר.

לקרוא לאור החשמל כשלמתג יש כמה מצבים

במתג שג"כ לגלגל - שאפשר להגדיל את חוזה האור ולהנמיך - יש חשש הרבה שמתירים שהרי במצב שזה עומד עכשיו אינו מתמעט האור מעצמו וכמו כל נר שאינו מתמעט אורו אז לא חיישינן שיטה, (שו"ת אגרות משה שם, הגרש"ז אירבך בשש"כ שם).

ויש אחרים שחיישינן שירצה לקרות ולא יספיק לו האור החלש ויטובב את הגלגל ויגביר את האור (שו"ת אור לציון, ומסיים שלצורך תורה אפשר להקל, וכן הגרש"ז אלישיב מחמיר, וכן הגר"ם קרליץ מחמיר).

ועכ"פ אם עשה מצב הכי חזק באור אז בוודאי שלכו"ע אין חשש, ולכן אם יש לאדם כזה סוג חשמל שיראה לעשות על מצב הכי חזק.

העולה לדינא:

כהיום בשעת של"ס כשרוצה לקרוא בזמירות [כשאינו שגור בפיו] וכן אם נפל החשמל בליל שבת או שנפל החשמל ע"י שעון שבת ורוצה לקרוא או ללמוד, אז בעצם יש צד להתיר בכל סוגי הנרות ואפי' בנר שמן עם פתילה מצמר גפן כהיתר של המנחת שבת שעצם הנרות שבת זה היכר, אבל הוא מסיים שבעל נפש יזהר ולא יקרא לאור הנר. אולם באופנים הנ"ל שהאחרונים מצדידים מאוד להקל בזה, אז בוודאי שכהיום אפשר להקל לכתחילה ואלו הן:

א. נר טטארין, וכהיום כדבר שעשוי מפרפין בין אם הוא גוש (נר נשמה/נרונים/נריות) ובין נוזלי כעין אותם שמדליקים בעמוד של החזן. ב. לוקס/לאמ"פ מגא"ז - אפשר להקל לכתחילה לקרות כנגדם, ובפרט ללמוד תורה, (וכהיום שיש עליו כיתוב שבת היום בוודאי שאין שום שאלה). ג. וכן כל נר שעשוי עם הברגה כעין הלוקס הנ"ל ויש כאלו שמדליק בעמוד של החזן עם כזה מתקן. ד. נר שעוה שהמ"ב צידד שלעת הצורך יש להקל וכן פוסק השו"ע הרב, וכהיום יש עוד צד להקל כנ"ל, ובפרט לצורך לימוד תורה. ה. פתיל צף - שהקצוה"ש מביא שלכאורה מסתבר שמוותר, וכהיום הרבה נוהגים להדליק נרות שבת בבית עם פתיל צף אז יוכל לכתחילה לקרות כנגדם.

ונמצא שכל הדין כהיום שאסור לקרות נגד אור הנר (דבעל נפש יזהר, כנ"ל) זה רק בנר של שמן, ופתילה מצמר גפן, שיש הרבה שמדליקים רק "נרות שבת" בבית ואז צריך להיזהר לא לקרות כנגדם.

האם ביצה רכה נחשבת כמבושל כל צרכו

ירושת הבכור בדמי שכירות

האחים נפתלי ושלמה באו לחלק את ירושת אביהם שנפטר לפני כמה חודשים. לאביהם הייתה דירה אותה השכיר לשנה, ואת התשלום קיבל בצ'קים מראש בעת חתימת החוזה. כעת באו האחים לברר כיצד לחלק ביניהם את הכסף מהשכירות. האם מכיוון שנפתלי הוא הבכור, ובכור יורש פי שניים בנכסי אביו, עליהם לחלק את הכסף מהשכירות באופן זה:

תשובה: כדי לברר שאלה זו נקדים קצת את עיקרי דיני ירושת הבכור. הנה הבכור נוטל פי שניים בירושת אביו וכמ"ש בתורה: 'כי את הבכור בן השנואה יקדים לתת לו פי שניים בכל אשר ימצא לו', ודרשו חז"ל מ'וכל אשר ימצא לו' שאין הבכור נוטל פי שנים אלא ב'מוחזק', דהיינו בדברים שכבר באו לרשות האב קודם מותו, אולם אינו נוטל ב'ראוי', כלומר, דברים שעדיין לא באו לרשות האב בשעת מיתתו אף שהם ראויים לבא, אין הבכור נוטל בהם פי שניים. ולכן אין הבכור נוטל פי שניים בהלוואות שהלוה האב ועדיין לא פרעוהו, וכן בפירות אילן שגדלו לאחר מות האב. אמנם נתבאר בגמרא דאם האילן עצמו השביח וגדל (דיקלא ואלים) אזי נוטל פי שניים בשבח האילן, שכיון שהגוף עצמו השביח והגוף כבר נמצא ברשות האב בשעת מיתתו נוטל בו פי שניים.

והנה הרמב"ם כתב (פ"ג מנחלות ה"ב) וכן הביא המחבר (סימן רעה ס"ד) וז"ל: 'הניח להם אביהם פרה מושכרת או מוכרת וילדה הבכור נוטל בה ובולדה פי שניים, ובלחם משנה הבין בדברי הרמב"ם ד'בה' היינו בדמי שכירות הפרה שנוטל בזה פי שניים. והקשה על הרמב"ם דבהדיא אמרו בערכין (י"ח ע"א) דדמי שכירות הוי 'ראוי' ולא מוחזק, ותיירץ שזהו דווקא למ"ד שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, אבל הרמב"ם סובר כמ"ד ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ולכן הבכור נוטל פי שניים בדמי שכירות ובקצוה"ח (סימן רעה ס"ב) נתקשה בזה, דאף אם סובר הרמב"ם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, מכל מקום הרי עדיין לא שילם השוכר את דמי השכירות, והרי זה כהלואה שאע"פ שכבר חייב לשלם חובו בכל זאת הו"ל 'ראוי' ואין נוטל בה פי שניים. ובנתיה"מ (שם ס"א) תמה על הלח"מ וגם על קושיית הקצוה"ח, דכאן מיירי מדמי השכירות שלאחר מיתת האב, ובהא וודאי דאינו נוטל פי שניים דלא עדיף מפירות שהוציא האילן אחר מות האב דאין לבכור בזה פ"ש.

ובחתי"ס (ב"ב קכ"ג ד"ה פרה) ביאר בדעת הלח"מ שגם השכר שלאחר מיתת האב נחשב מוחזק, ומשום שהשכירות התחילה בחיי האב וישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, והרי זה כדקל שמתגדל והולך בכל יום שהבכור נוטל בו פי שניים.

ולכאורה הביאור בדבריו, שדמי השכירות הם תחליף למגורים בבית, וכמו שבמגורי הבית נוטל הבכור פי שניים דזה מוחזק, כך גם דמי השכירות אינם ראוי אלא מוחזק, אמנם הנתייה"מ הבין דדמי השכירות הם כאילו המוציא פירות ואין לבכור בזה פי שניים.

ונמצא דללח"מ הבכור נוטל פי שניים בשכירות (ולביאור החתי"ס אפי' בדמי השכירות על הימים שלאחר מות האב), ולקצוה"ח אינו נוטל פי שניים בשכירות בין על הימים שלפני מיתתו ובין על הימים שלאחר מיתתו דהו"ל כמלוה, ולנתייה"מ אינו נוטל פי שניים בשכירות שלאחר מיתת האב דומיא דאילן שהוציא פירות.

והנפק"מ בין שני' הקצוה"ח לשני' הנתייה"מ הוא כשנטל המשכיר מהשוכר משכון עבור תשלום דמי השכירות, דלהקצוה"ח כל מה שאין נוטל הבכור פי שניים בשכירות הוא משום דהוה כמלוה, אמנם ככה"ג שלקח ממנו משכון הרי קיי"ל דמלוה שיש עליה משכון הבכור נוטל בה פ"ש, ולשני' הנתייה"מ גם ככה"ג לא יטול פי שניים דדמי השכירות הם כפירות.

ולפי"ז יש מקום לומר בדעת הקצוה"ח דבניד"ד שנתן השוכר למשכיר צ'קים מראש בחתימת החוזה, ולשיטת כמה פוסקים דצ'קים (שלא נכתבו לפקודת מאן דהוא) הו"ל כדבר ששוה ממון, כיון דהיום סוחרים בו ומשלמים בו (עיי' שו"ת שבה"ל ח"ט סי' רצ"א וכעני"ז כתב הגר"ש והגאון ר"י פישר זצ"ל), אזי שוב הו"ל כמשכון ביד המשכיר, וככה"ג יש לבכור פ"ש בשכירות דאין בזה את החיסרון של מלוה כיון שיש לו משכון וכנ"ל. אמנם להנתייה"מ לא יטול פי שניים מהשכירות היא כפירות שאין בזה לבכור פ"ש.

והנה כל זה אמור בדעתם של הרמב"ם והמחבר, אבל לשיטת הטור והרמ"א, אין לבכור פי שניים בשכירות כלל.

העולה לדינא:

- א. לדידן שקיימא לן כהרמ"א, אין הבכור נוטל כלל פי שניים בדמי שכירות בין על הימים שלפני מות האב ובין על הימים שלאחר מותו.
- ב. להנהיגים כדעת מרן השולחן ערוך, אזי בשכירות ששולמה קודם מיתת האב על תקופת הזמן שלפני המיתה לכולי עלמא יטול פי שניים, שזה וודאי בגדר 'מוחזק'.
- ג. בשכירות ששולמה קודם מיתת האב על תקופת הזמן שלאחר המיתה, לדעת הקצות החושן וודאי שנוטל פי שניים, (ולכאורה גם הרמ"א והנתייה"מ יודו ככה"ג, שכיון שכבר שילם הו"ל 'מוחזק' ולא 'ראוי').
- ד. בשכירות שלא שולמה קודם מיתתו אבל נתן השוכר למשכיר צ'קים (שאינם למוטב בלבד וכדו') עבור התשלום, אולי יש מקום לומר שלפי הקצוה"ח יטול פי שניים, משום שאין זה כסתם מלוה אלא כמלוה על המשכון שבכור נוטל בה פי שניים וכנ"ל, ואם יתפוס יוכל לטעון קים לי כהקצוה"ח.

ליל שבת קודש לאחר הסעודה, על אף שהייתה סעודה דשנה בכל טוב, עדיין יש בחורים שאינם מוותרים על היידעשע תאוה' של טעימת הטשולנט בליל שבת. ניגש בחור אחד לפלטה ולפני שהוריד את הסיר מהאש הוא בדק דרך מכסה הזכוכית וראה שכל הטשולנט כולל הגריסים, שעועית, בשר, והקישקע, הכל היה מבושל כל צרכו, והוריד את הסיר מהפלטה כשהוא ממשיך להחזיקו בידי, ובדעתו להחזירו לפי כל תנאי ההיתר בגרופה וקטומה כפלטה וכדומה, כך עמד ולקח צלחת טשולנט והחזיר את סיר הטשולנט לפלטה שימשיך לבעבע כל הלילה ולהצטמק בטוב. מה שלא ידע הוא על הביצים - שיש הנהיגים להכניסם לטשולנט המכונה 'חמינדוס' - שהוסיפו אותו לסיר ברגע אחרון בערב שבת כדי שיתבשל כל הלילה ובבוקר יהיה ביצה קשה אבל כבר הגיע לדרגת ביצה רכה ועכשיו רוצה להחזיר הסיר עם הביצים שבתוכם ומתלבט האם כשיחזיר הסיר יעבור על איסור בישול או לא:

תשובה: ביצה רכה למרות שנראה כחצי מבושל אך נחשב לאחד מהדרכים שאנשים אוהבים לאכול את הביצה. ויש לדון, האם על ידי זה הוא נחשב למבושל כל צרכו, ומכאן ואילך הרי הוא מצטמק ויפה לו שמותר להחזירו ע"ג האש, אז שמוא חצי מבושל יחשב, ויהיה אסור להחזיר ואולי אפילו חייב חזרה אם החזיר, שלפי הרבה פוסקים חייב במאכל שהוא כמאכל בני דרסאי והחזירו על גבי האש עד שיבשל כל צרכו. הגדרת מבושל כל צרכו היינו שאדם יכול לאוכלו שלא בשעת הדחק, ואם נאכל רק ע"י הדחק ה"ה נחשב כמאכל בני דרסאי, כך נראה מכל הפוסקים וכן מבואר מפורש בשבות יצחק ועוד מלקטים. ולפי"ז בביצה ברגע שמגיע לשלב שאנשים יאכלו אותו כך בלי שום בעיה הרי היא נחשב לנתבשל כל צרכו.

אך מצד שני הרי אינו מעוניין עכשיו במאכל כזה, והמאכל שהוא רוצה שהוא יהיה עדיין לא מוכן, וכיוון שאין הדרך כלל לאכול ביצה רכה בשבת בבוקר א"כ לא הגיע לשלימות הבישול שהתכוון אליו, וא"כ שמוא אסור. ואף שמצינו שמאכל שמצטמק ויפה לו מותר להחזירו ולא נחשב בישול, היינו משום שהמאכל נחשב למבושל לגמרי ואינו אלא משבח, אבל בביצה הוא לא משבח את מאכל הביצה רכה אלא משנהו למאכל אחר, והופכו לביצה קשה.

ולאחר מחשבה, נראה שנקודת הדיון היא, האם מותר לקחת מאכל שהתבשל כל צרכו ולעשותו למאכל אחר או לא. בדומה לזה מצינו למי שכואב לו בטנו, ורוצה לקחת חלה ולעשות מזה צנימים האם הוא מותר או לא, שהרי לגבי בישול אחר בישול מובא בשו"ע סימן ש"ה שיעף ד' שאין בישול אחר בישול ובס"ה לגבי בישול אחר אפיה מובא בשו"ע מחלוקת בדבר ושנהגו ליהור כתחילה גם בכלי שני. בטעם הדבר כתבו הפוסקים, מכיוון שנתחדש בו פעולה חדשה, ולפי זה י"א שגם לעשות צנימים שהוא אפיה אחר אפיה שמעיקר הדין מותר, אבל אם ישנה את המאכל יהיה אסור. ובישיעת יעקב מהדורה תליתאי ח"ב סינן כ' אסר ובשבת השבת מלאכת בישול הביא דעת האוסרים וחלק עליו, ובשש"כ החמיר בדבר, אך הגרשו"א לא חשש לזה ובספר שולחן שלמה התיר לעשות צנימים בשבת ובאורחת שבת סימן א' הערה ס' נראה שמיקל בדבר.

העולה לדינא:

כמחלוקת בצנימים כן היא לגבי ביצה רכה. ולפי אלו שמחמירים ולא שמים לחם בשבת על הפלטה לעשות ממנו צנימים, א"כ גם כאן צריך להוציא הביצים [ולאכולם מיד כדאי לא לבוא לאיסור בורר]. ולפי המתירים לעשות צנימים לכאורה מותר להחזיר את הביצים לפלטה. כ"ז כתבתי לעניית דעתי בתקווה שעל במה זו יתלבנו הדברים עוד.

